

NOVOSTI НОВОСТИ

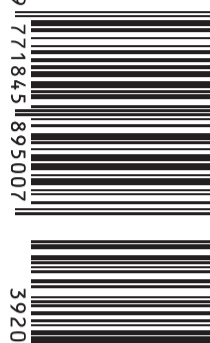
#1084

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 25/09/2020
10 kn/100 din/1.20€

9 771845 895007

3920

Korupcijsko klubko

Političku elitu trese afera s navodnom primopredajom mita u Kovačevićevom 'klubu' za vrijeme zabave uglednika među kojima je bio i Jakov Kitarović

str. 2-5.

Peperjugina
Platforma

THINK
NANU 12!

RABLJENA SEDMICA

Privođenje pod maskom – Dragan Kovačević (Foto: Saša Zinaja/PIXSELL)

Afera

TEK što smo malčice potisnuli fascinaciju sa stotinama stranica teškom optužnicom protiv Gazde, pao je, s jatcima, DRAGAN KOVAČEVIĆ, direktor Janafa, jedan od idealista koji je karijeru počeo kao SDP-ova uzdanica, nastavio kao HNS-ov kadar, a tajnu dugovječnosti u državnim firmama duguje njegovanju finih odnosa s HDZ-ovcima. Bio je uvijek spreman pomoći, posvjedočio je netko ovih dana, tako naznačivši što je Kovačevića učinilo trajno podobnim. Do otkrivanja afere. A ona je, poput sličnih, banalna: KREŠO PETEK, osnivač i voditelj poslovanja tvrtke Elektrocentar Petek, navodno je šefu Janafa i još nekim uglednicima, kako se to lijepo veli u modernom hrvatskom jeziku, davao mito, a oni su mu zauzvrat sređivali unosne poslove. Uz Kovačevića i Peteka, šansu za upoznavanje istražnog zatvora iznutra dobili su i VINKO GRGIĆ, SDP-ov gradonačelnik Nove Gradiške, te DRAŽEN BARIŠIĆ, HDZ-ov gradonačelnik Velike Gorice, koji je hitro dao ostavku na mjesto predsjednika stranačkog ogranka u Zagrebačkoj županiji. U međuvremenu, podobni mediji razvlače transkripte tajno snimljenih razgovora u kojima se spominje neki moćni Darko – donedavni ministar gospodarstva DARKO HORVAT tvrdi da nije taj – novinari pitaju ministra unutarnjih poslova otkud cure informacije, on najavljuje istragu, poznati se odvjetnici zaklinju u nevinost svojih utamničenih klijenata, jer ne postoji odvjetnik koji bi posvjedočio da je onaj tko ih plaća hulja, lopov i podmitljivi gad, a na televiziji se pametno priča o borbi protiv korupcije. Znači, nakon stotina neriješenih velikih korupcijskih afera, dobili smo još jednu. Neka, za to smo se borili.

Iskre

A onda je zaiskrilo između premijera i predsjednika. Ne treba PLENKOVIĆU i MILANOVIĆU puno, stari su to rivaliteti, vječni derbi,

reklo bi se, ne slažu se ni kad se slažu. Ovaj put počelo je s Milanovićevim javno postavljenim pitanjem zašto policija nije uhapsila Peteka i Kovačevića kod primopredaje mita. Ona se, prema dostupnim informacijama, zbilja lani u studenom u prostoru u Zagrebu koji je Kovačević nazivao klubom, a služio je za druženja kojekakvog svijeta i polusvijeta. 'To je nekakav šank, ima sve skupa 40 kvadrata, prilično dosadno mjesto, ali bi se tamo donosila hrana, ljudi bi pričali. Bilo je puno ljudi s ljevice, glumaca, svih nacionalnosti. Dragan Kovačević je čovjek koji je imao vrlo širok socijalni krug', otkrio je Milanović novinarima. Idemo još malo citirati predsjednika: 'Ne mogu shvatiti da to nije prekinuto u onom trenutku kada je praćenjem ustanovljeno da netko nekome daje dva milijuna kuna. Tu je kraj svake priče, imaš predmet, imaš materijalni dokaz. To je nešto što bi mene zanimalo', zapazio je Milanović. Potom se otkrilo da je u famoznom klubu, navodno baš u času kada je Petek dao Kovačeviću 1,96 milijuna kuna mita, bio i JAKOV KITAROVIĆ, donedavna prva dama Hrvatske. Kitarović se obratio medijima kratkom izjavom preko odvjetnika i obzna-

Kolinda i Jakov Kitarović (Foto: Sanjin Stukić/PIXSELL)

nio da je zbilja bio u dotičnom klubu, ali nakratko i ništa nije primijetio. Već tada se počelo nagađati kako je hapšenje izbjegnuto da ne bi zakompliciralo izgled kampanje KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ koja se baš u času navodne primopredaje mita borila s Milanovićem za predsjedničku sinekuru. Milanović se, međutim, nije previše bavio time, ali je javno zapitao štiti li se nekog. Onda se oglosio Plenković, nazvao Milanovića egzaltiranim, rekao da su mu reakcije nervozne i pozvao ga da objasni je li išao u Kovačevićev klub. Sve će se utopiti u višegodišnjem sudskom postupku na čijem kraju oni koji ga dožive vjerojatno neće pamtili ništa ili skoro ništa od ovih prepirki. A predsjednik i premijer naći će već povod za novu bilateralnu razmjenu netrpeljivosti koja, u nedostatku glasnije opozicije, održava privid živahnosti na političkoj sceni.

Nedjelja

OSIM o korupciji, aferama i hapšenjima, u Republici se Hrvatskoj često i rado govori o neradnim nedjeljama. Zašto i kako znamo, a minolog tjedna opazismo da je Vlada odu-

Hoće li kupci pohrliti u crkve? (Foto: Duško Marušić/PIXSELL)

stala od prijedloga Darka Horvata, bivšeg ministra gospodarstva, a sadašnjeg ministra prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, da se u Hrvatskoj radi samo 14 nedjelja u godini.

To je polovica informacije. Druga polovica govori o Vladinu početku rada na novom Nacrtu prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o trgovini. Na sastanku aktualnog ministra gospodarstva TOMISLAVA ČORIĆA s predstavnicima sindikata dogovoreno je formiranje radne skupine koja bi prijedlog zakona stvorila u roku od dva mjeseca, a on bi trebao biti izglasan do kraja godine.

Ministar rada JOSIP ALADROVIĆ je, pak, otkrio Vladin plan da 'jedan dio nedjelja bude radni, a da veći dio nedjelja bude neradni'. I eto još jedne ciglice koja će ojačati crkvenu ljubav prema Plenkovićevu HDZ-u.

Čast i vlast – Željko Kerum (Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL)

Kerum

DRAMA na jugu. Nezadovoljan činjenicom da lokalni aktivisti daju novinarima nagrade 'Zlatni kurac' i to pod sloganom 'Split je kurac', oglosio se ŽELJKO KERUM i ponovno žestoko napao koalicijskog partnera, HDZ-ova gradonačelnika ANDRU KRSTULOVIĆA OPARU, zbog navodnog pokroviteljstva nad dotičnom nagradom. Kerumu je, veli, na umu obrana časti grada što ima konkretne posljedice – nije održana sjednica Gradskog vijeća na kojoj je trebalo izglasati rebalans proračuna. Koliko će posustali trgovac biti ustrajan u rušenju Plenkovićeve uzdanice u Splitu? Je li riječ tek o Kerumovu taktičkom zatezanju odnosa kako bi ishodovao neki ustupak? Je li batler ubojica? I otkud Kerumu, poznatom po živopisnom izražavanju, takva senzibilnost prema uobičajenom nazivu muškog spolnog organa? Nemamo pojma i nas zanima.

Škaro

NE smatram se krivim, izjavio je u sudnici DAMIR ŠKARO, bivši HDZ-ovac i olimpijac,

Ne smatra se krivim – Damir Škaro (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

optužen za spolno uznemiravanje i silovanje zaposlenice u kolovozu 2019. godine, u Autoklubu Siget gdje je bio šef. Obrana traži ispitivanje žrtve koja, pak, ne želi biti u sudnici pored njega.

IMPRESSUM

Godina XXI / Zagreb | petak, 25/09/2020

NOVOSTI
HOBOCIJA #1084

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNI UREDNIK
Nikola Bajto

ZAMJENICE GLAVNOG UREDNIKA
Tamara Opačić
i Andrea Radak
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Boris Postnikov (Kultura)
REDAKTORICA Darja Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Mašerjka Bačić, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić,

Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Tomislav Jakić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Davor Konjikušić, Saša Kosanović, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević, Alem Čurin (ilustrator) i Borivoj Dovniković (karikaturist)

TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišević & Damir Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNIČE
Alem Čurin

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500

Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Razmjena netrpeljivosti –
Plenković i Milanović (Foto:
Vjeran Žganec Rogulja/PIXSELL)

Klupsko pjevanje

Jakov Kitarović i drugi uglednici morat će svjedočiti o svojem prisustvu u "klubu" Dragana Kovačevića dok se tamo odvijala navodna predaja mita, a predsjednik Milanović izazvao je polemiku s premijerom i napao Državno odvjetništvo zbog toga što istražitelji nisu tada upali u "klub" i uhvatili osumnjičene s novcem u rukama

U AKCIJI policije i Uskoka prošlog su tjedna uz skupinu drugih osoba uhapšeni predsjednik uprave Janafa DRAGAN KOVAČEVIĆ, čelnik tvrtke Elektrocentar Petek iz Ivanić-Grada KREŠO PETEK i dvojica saborskih zastupnika, ujedno gradonačelnika, HDZ-ov DRAŽEN BARIŠIĆ iz Velike Gorice i SDP-ov VINKO GRGIĆ iz Nove Gradiške. Tereti ih se za različita kaznena djela, među kojima su trgovanje utjecajem i poticanje na trgovinu utjecajem, primanje i davanje mita, zloropotreba položaja i ovlasti, kao i nezakonito pogodovanje te pomaganje u svim spomenutim djelima. Kovačeviću se stavlja na teret da je poduzetniku iz Ivanić-Grada namještao poslove s Janafom, a Barišiću i Grgiću da su mu ih

namještao s gradskim poduzećima u Velikoj Gorici, odnosno Novoj Gradiški. Od tih poslova ističu se radovi na velikogoričkom pročistaču otpadnih voda 'teški' 148 milijuna kuna i obnova velikogoričke javne rasvjete u vrijednosti od 33 milijuna kuna, kao i gradnja solarne elektrane u Novoj Gradiški. Što se Janafa tiče, riječ je o 40 milijuna kuna vrijednim radovima na terminalu Omišalj i proširenju mjernih sustava. Ukupna vrijednost poslova obuhvaćenih kriminalističkom istragom iznosi 225 milijuna kuna.

Navedena hapšenja, međutim, za sada otvaraju više pitanja i kontroverzi o radu državnih represivnih organa no što potvrđuju njihov uzoran rad. Kovačeviću je po svemu sudeći dojavljeno da se nalazi pod istragom, pa je direktor Janafa 16. rujna

poslijepodne, dan prije planiranog hapšenja, po različitim zagrebačkim lokacijama užurbano raznosio neke materijale, a svoje mobitele bacio u Savu. Iako su policijski ronionci mobitele izronili, a Kovačević je rano slijedećeg jutra uhapšen, ovo je tek jedna u nizu istraga kompromitiranih time što je do osumnjičenih procurila informacija da ih se nadzire. No prozivke koje je uputio predsjednik ZORAN MILANOVIĆ i informacije koje su u utorak objavili pojedini mediji još lošije djeluju na ugled istražnih tijela jer impliciraju da su Uskok i Državno odvjetništvo tijekom istrage izravno podredili političkim interesima vladajućih.

Polijski operativci dugo su pratili razgovore i tajno snimali Peteka i Kovačevića, a iz informacija objavljenih o istrazi proizlazi

da su pratili i kako je poduzetnik 11. studenog prošle godine Kovačeviću u vrećici donio 1,96 milijuna kuna mita. Primopredaja se navodno odvila u takozvanom 'klubu', Kovačevićevom poslovnom prostoru u zagrebačkoj Slovenskoj ulici. Okretni menadžer, nekadašnji kandidat za predsjednika SDP-a, a potom šef zagrebačkog HNS-a i jedno vrijeme član uprave zagrebačkog Holdinga, u tim je prostorijama ugošćavao niz uglednika iz političkog i javnog života. Među njima su aktualni ministar gospodarstva TOMISLAV ČORIĆ, predsjednik zagrebačkog Županijskog suda IVAN TURUDIĆ, bivši predsjednik STJEPAN MESTIĆ, ali i sadašnji Zoran Milanović, koji je ubrzo po hapšenjima javno postavio neka pitanja u vezi istrage.

Dario Čepo (Foto: Davor Puklavec/PIXSELL)

‘Ne mogu shvatiti da to nije prekinuto u onom trenutku kada je praćenjem ustanovljeno da netko nekome daje dva milijuna kuna. Tu je kraj svake priče, imaš predmet, imaš materijalni dokaz. Ako je zaista policija pratila nekoga tko nosi dva milijuna ili 200 tisuća kuna nekome da mu da mito, onda hapsiš istog trena. Ispada da je praćen jako dugo, da je bio praćen i kada mu je, navodno, ovaj drugi davao dva milijuna kuna. Zašto ih onda nisu sve zajedno uhapsili? Tako da mi tu dosta toga nije jasno’, poručio je predsjednik države.

Jedan mogući odgovor ponudili su mediji koji su u utorak objavili da se tog 11. studenog, u vrijeme navodne primopredaje mita, u Kovačevićevom ‘klubu’ održavala zabava s još dvadesetak sudionika, među kojima je bio i JAKOV KITAROVIĆ, suprug tadašnje predsjednice, koji se stoga pojavljuje i na popisu svjedoka. Koliko je poznato, Kitarović nije u nikakvoj vezi s korupcijskom aferom. Međutim, tjednik Nacional iznio je tezu da istražitelji u tom trenutku nisu krenuli u akciju jer bi činjenica da se u ‘klubu’ nalazio i Jakov Kitarović naškodila predsjedničkoj kampanji KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ. Uz to, Kovačević je kadar iz redova HNS-a, strateškog partnera HDZ-a u tadašnjoj, prvoj vladi ANDREJA PLENKOVIĆA. To bi značilo da je odluka represivnih organa da tog dana ne hapse Kovačevića i Peteka vjerojatno utjecala na odvijanje predsjedničkih izbora. Zamislivo je, piše Nacional, da bi u slučaju njihovog drugačijeg postupanja u drugi krug ušli Milanović i MIROSLAV ŠKORO.

Poslije medijskih objava o prisustvu Jakova Kitarovića u ‘klubu’, došlo je do prepirke između Milanovića i Plenkovića. Predsjednik je ustvrdio da su premijer i ministar unutrašnjih poslova DAVOR BOŽINOVIĆ morali znati za sumnje u Kovačevićevu korumpiranost – što je Plenković odlučno odbacio – a Vlada mu je svejedno u veljači ove godine dodijelila treći četverogodišnji mandat na mjestu predsjednika Janafve uprave. Predsjednik države oštro je kritizirao rad DORH-a te ponovio da je istragu trebalo završiti prošlog studenog.

‘Osim ako cilj istrage nije premijer, a nije. U protivnom nekoga štitite. Izbjegli ste raditi svoj posao, da biste deset mjeseci kasnije prekinuli istragu. Što se radilo deset mjeseci’, zapitao se Milanović. Dodao je da je on kao premijer bio upućen u istrage, na što mu je žestoko uzvratilo Plenković, kazavši da je to razlika između njih dvojice. ‘Politika mene kao predsjednika Vlade i HDZ-a je da uopće ne želim znati čime se bave Uskok i policija, i to je borba protiv korupcije. Niti znati, niti utjecati’, rekao je Plenković, ustvrdivši da je Milanović, koji je bio u Kovačevićevom ‘klubu’, nervozan i da treba objasniti zašto. Milanovića je na određeni način demantirao i njegov vlastiti ministar unutrašnjih poslova RANKO OSTOJIĆ, poručivši da ministar informaciju o kriminalističkom istraživanju može dobiti tek nakon njegovog dovršetka

te je tada dužan obavijestiti premijera. Pitanje o tome zbog čega je donesena odluka da se ne ide u akciju te da se nadzor nastavi gotovo godinu dana otkako je Uskok imao saznanja o primopredaji novca u svakom slučaju ide na adrese ravnateljice Uskoka VANJE MARUŠIĆ i tadašnjeg glavnog državnog odvjetnika DRAŽENA JELENIĆA.

— Već smo i prije imali uhićenja za koja se pouzdano zna da su se mogla dogoditi i ranije, no čekao se pogodni trenutak. Treba istražiti je li istina da je DORH svjesno odgodio akciju dok ne završe izbori, zbog čega će istraga i mogući sudski postupak biti otežani. Ako je to što tvrdi Nacional točno, u vrlo smo opasnoj situaciji, jer tijela koja trebaju suzbijati korupciju i kriminal rade u funkciji politike. Sutra se može dogoditi ne samo da se neka afera zataška, nego da se u interesu politike isfabricira. Takvih je slučajeva u Hrvatskoj već bilo, kaže za Novosti ugledni istraživački novinar Drago Hedl.

Očito pod pritiskom Milanovićevih optužbi o neopravdanom razvlačenju istrage protiv Kovačevića dugo nakon navodnog primanja mita te Nacionalovih teza o političkom tempiranju radi izbjegavanja štete za HDZ-ovu kandidatkinju, prema medijima je pušteno još nekoliko informacija kojima se želi opravdati tijek i dugotrajnost istrage. Tako je Jutarnji list u srijedu objavio da, prema informacijama kojima raspolaže, Dragan Kovačević nije bio prva meta istražitelja, nego je upao u mjere pokrenute radi drugog slučaja. Prema tim tvrdnjama, prve hipoteze istrage bile su vezane za jednu od drugih točaka u ovoj aferi u čijem je središtu poduzetnik Petek, pa istražiteljima u trenutku nadziranja Petekovog odlaska u Kovačevićev ‘klub’ još nije bilo jasno čemu točno prisustvuju. Prema pisanju portala Telegram, nadzor kontakata i susreta Peteka i Kovačevića nastavio se i ove godine sve dok njih dvojica nisu dogovorili poslove koje je Petek, nakon što je lani podmitio Kovačevića, zauzvrat dobio od Janafa.

ISTOG dana priopćenjem se javio i DORH, pojašnjavajući svoju dinamiku postupanja i navodeći da ‘neke kritike pa čak i omalovažavanje i optužbe na račun DORH-a i USKOK-a... prelaze razinu prihvatljivu za jedno demokratsko društvo koje poštuje vladavinu prava i trodiobu vlasti’

Drago Hedl (Foto: Marko Mrkonjić/PIXSELL)

Korupcija je HDZ-u prirodna, pa je borba HDZ-a protiv korupcije borba HDZ-a protiv samog sebe – ističe Dario Čepo

Već smo i prije imali uhićenja za koja se pouzdano zna da su se mogla dogoditi i ranije, no čekao se pogodni trenutak. Treba istražiti je li istina da je DORH svjesno odgodio akciju – kaže Drago Hedl

Iako je odlučno odbacio da je upoznat s istragama te ustvrdio da na taj način otvara prostor borbi protiv korupcije, Plenković je u slučaju s uhapšenim HDZ-ovim gradonačelnikom i saborskim zastupnikom Draženom Barišićem pokazao i koji su politički limiti te borbe. Budući da je HDZ-u potrebna svaka ruka u Saboru, s Barišićem je sklopljen dogovor da će zamrznuti svoj mandat kako bi u Sabor ušla njegova zamjena, pri čemu Barišić nije smjesta izbačen iz HDZ-a onako kako je to učinjeno s JOSIPOM RIMAC. Premda Plenković ponavlja kako je politika Vlade i HDZ-a beskompromisna borba protiv korupcije, a ministar pravosuđa i uprave IVAN MALENICA najavljuje novu antikorupcijsku strategiju i prateći zakonodavni paket, te najave ne djeluju uvjerljivo. Iskustva zadnjih 30 godina, još od 1990-ih, kada su drimali HDZ-ovi tajkuni MIROSLAV KUTLE i JOSIP GUCIĆ, preko vremena IVE SANADERA i afera ‘Bankomat’, ‘Fimi-Medija’, višestrukog bojanja tunela i drugih, pa do fakta da je prvu Plenkovićevu vladu zbog različitih sumnji napustio čitav niz ministara, ukazuju na sistemsku povezanost korupcije i ‘stožerne stranke’. A unatoč bezbrojnim aferama, osim samog Sanadera gotovo nijedan zaista značajan moćnik nije osuđen na ozbiljne kazne.

— Logično je da politička stranka koja dominira određenim političkim sustavom i najduže vlada ima najviše problema s korupcijom. Međutim, korupcija je HDZ-u prirodna, pa je borba HDZ-a protiv korupcije borba HDZ-a protiv samog sebe, što znači da nikad neće uspjeti. Antikorupcijske strategije koje predlaže ministar Malenica su mazanje očiju javnosti. HDZ je još devedesetih kreirao političke institucije, uključujući i pravosudna tijela, na način da štite tu političku stranku. Institucije su napunjene lojalnim kadrovima čija pozicija ovisi o HDZ-u. Zakonske norme kreirane su tako da optužnice padaju jer su loše napisane, a procesi se otežu dok ne padnu u zastaru. Međutim, ništa od toga nije slučajno, riječ je o namjernim potezima – tvrdi docent zagrebačkog Pravnog fakulteta i član Vijeća GONG-a DARIO ČEPO.

On ističe kako je logično da je u sve uključeni represivni aparat. To se ogleda i u činjenici da redovno do onih koji su pod udarom ‘procure’ informacije o istrazi: prisjetimo se proljetne afera ‘Vjetroelektrane’ i bivše državne tajnice Josipe Rimac, informatičara FRANJE VARGE, optuženog za izradu lažnih SMS poruka za ZDRAVKA MAMIĆA i IVICU TODORIĆA ili afera elitne prostitucije u kojoj se sumnjalo da je ‘krtica’ nekadašnji utjecajni HDZ-ovac MILIJAN BRKIĆ. Premda policija i DORH tvrde da u svim slučajevima istražuju tko je dojavio o mjerama nadzora i skorašnjim uhićenjima, javnost nije vidjela rezultate tih istraga.

— Represivni je aparat kreiran na isti način – da učini sve moguće kako bi zaštitio dominantnu političku stranku. Svaka borba protiv korupcije koja uključuje članicu ili člana HDZ-a povezana je s unutarstranačkim borbama u kojima različite frakcije omogućuju da afere izadu u javnost – nastavlja Čepo.

OPISANA praksa kapilarno je prozela društvo do razine najmanje općine. Drago Hedl navodi slučaj požeško-slavonskog HDZ-a u kojem već dugo traju unutrašnji obračuni i nerijetko sudjeluje policija: nedavno je, po svemu sudeći, kompromitirala dožupana VEDRANA NEFEROVIĆA snimivši ga kako krši samoizolaciju, da bi potom te fotografije osvanule u medijima. Kao što je pisao na portalu Telegram, prema izvorima iz požeške policijske uprave, policajci često organiziraju i ‘sačekuše’ za političare iz suprotstavljene frakcije, koji potom ostaju bez vozačkih dozvola.

— Mislim da je korupcija puno raširenija u lokalnim sredinama. Gotovo svakog tjedna nađem na koruptivne aktivnosti lokalnih šerifa u Slavoniji – od Vukovara i Pleternice do Otoka i Đakova. To prolazi ispod radara, no mislim da bi, kad bi zbrojili sve te iznose, vidjeli da korupcija na lokalnoj razini uvelike nadmašuje iznose koji se spominju u aktualnoj nacionalnoj aferi. Većina toga odvija se kroz natječaje za cestogradnju, izgradnju škola i slično. Najčešće se radi o HDZ-ovim šerifima, neki su na čelu općine ili grada već dvadesetak godina. Ispeli su mrežu iz koje ništa ne može ispasti – tu su nogometni klubovi, lovačka društva, braniteljske i druge udruge ili KUD-ovi. Svih na sitno podmićuju iz proračuna, a za krupne stvari ih nitko ništa ne pita, mogu raditi što god žele. Ni pojedina lokalna državna odvjetništva ne rade svoj posao. Imamo simbiozu lokalne politike, policije i odvjetništava. Korupcija je utkana u samo postojanje sustava – objašniti će Hedl.

Čepo ističe da nije ‘mentalitet’ građana odgovoran za korupciju: s obzirom na opisano društveno i institucionalno okruženje, u kojem bez pokoravanja lokalnim moćnicima nije moguće dobiti niti posao u osnovnoj školi, pristajanje građana na korupciju posve je racionalan izbor. Jedino drugo rješenje je da se isele.

Što se Plenkovićevog imidža reformatora tiče, osim o Barišićevom zamjeniku, njegova većina u Saboru manje od tri mjeseca nakon izbora visi i o zastupniku protiv kojeg DORH istragu zbog korupcije vodi još od 2018. Riječ je o požeškom gradonačelniku DARKU PULJAŠIĆU. Javna informacija o istrazi protiv Puljašića, međutim, Plenkovića nije spriječila da ga stavi na izbornu listu.

— Plenković je sve ministre koji su morali otići iz prethodne vlade branio toliko dugo dok se ta negativna slika nije počela prelijevati na njega samoga. Njega prvenstveno zanima vlastita budućnost. Ako zbog svoje budućnosti u europskim institucijama mora otpustiti nekoliko ministara ili se riješiti nekih lokalnih HDZ-ovaca, on će to i napraviti sve dok mu ne budu ugrožena politička sigurnost i stabilnost sustava. Međutim, ako netko tko je važna karika bude optužen za korupciju, gledat ćemo kako ga Plenković brani bez problema – ističe Čepo.

A što se tiče najava antikorupcijske borbe koje stižu s vrha vlasti, Hedl zaključuje kako bez istinske volje da se institucije oslobode interesa političkih elita te najave izgledaju kao da netko ‘biljku koju deklarativno pokušava uništiti, zapravo zalijeva gnojivom da ona bolje raste’. ■

UGOVOR
S ĐAVLOMGodine
menadžera

PIŠE Boris Dežulović

Da ne zna kako je zapravo riječ o onoj Josipovićevoj 'kulturi crnila' koja 'gospodari javnim prostorom nasuprot kulturi uspjeha', čovjek bi se zakleo da sve one šarene biznis revije sa kojih nam se smiješi kutlad, pevečad i ostala menadžerija zapravo izdaje USKOK, a nagradu za menadžera godine dodjeljuje Državno tužiteljstvo u sklopu istražnih radnji

IZVRSNOST ostvarenih rezultata mjerenjena svim parametrima ekonomike poslovanja zorno potvrđuje da profesionalni menadžment u javnom sektoru itekako može biti poduzetnički učinkovit, ako se vodi po načelima dobre prakse korporativnog upravljanja imovinom društva i ako vodstvo kompanije ima viziju, kompetencije i istančan osjećaj društvene odgovornosti.

Tim je riječima 28. studenoga 2014. godine u velikoj sali zagrebačkog hotela Westin čelnik Hrvatske udruge menadžera CROMA VLADIMIR FERDELJI predstavio dobitnika nagrade Menadžer godine u kategoriji javnih poduzeća, predsjednika Uprave JANAF-a DRAGANA KOVAČEVIĆA. Predsjednik Republike IVO JOSIPOVIĆ u nadahnutom je pak govoru podsjetio kako 'dobrima i uspješnima država i javna administracija trebaju otvarati, a ne zatvarati vrata', pozvavši na 'afirmaciju kulture uspjeha, nasuprot kulturi crnila koja gospodari javnim prostorom'.

Samo pet-šest godina kasnije, menadžer godine Dragan Kovačević uhapšen je u svom zagrebačkom stanu zbog namještanja poslova, korupcije i primanja gotovo dva milijuna kuna mita, pa nakon ispitivanja u sjedištu USKOK-a prošle srijede priveden istražnom sucu, koji mu je odredio mjesec dana istražnog pritvora. Po tko zna koji put, kako bi to rekao predsjednik Josipović, 'država je dobrima i uspješnima zatvorila vrata'.

A sve i da je prvi put, bilo bi zanimljivo. To, naime, da nasmiješeno lice s naslovnica luksuznih poslovnih magazina – menadžer godine, poduzetnik godine, kako sve međusobno ne tepaju ta neobična bića iz kongresne sale hotela Westin – koju godinu kasnije završi na potjernici USKOK-a ili Interpola, u crnoj kronici, zatvoru, bolnici ili pak Bosni i Hercegovini.

Isti ovaj tekst, recimo, pisao sam još prije deset godina, kad je u bijegu uhapšen predsjednik Uprave Hrvatske poštanske banke JOSIP PROTEGA. Nije da se hvalim naknadnom pameću, ali pune dvije-tri godine ranije, kad sam na naslovnim stranicama Lidera, Banke i ostalih šminkerskih revija za tranzicijske mufljuze vidio mladog predsjednika Uprave HPB-a, pred svjedocima sam rekao: ovaj tip će za dvije godine biti u zatvoru. Nisam baš ništa znao o Josipu Protegi, ne razumijem se u kreditne portfelje i rizične plasmane, ali imao sam 'smoking gun' – Proteginu plaketu menadžera godine za 2007. u kategoriji javnih poduzeća.

Već tridesetak godina, naime, udruga menadžera dodjeljuje tu nagradu, i prilično nepogrešivo – na prste jedne ruke mogu se nabrojati propusti – samo godinu-dvije kasnije cijela država bruji o menadžerskom laureatu i njegovim 'dobroj praksi, viziji, kompetencijama i istančanom osjećaju društvene odgovornosti'. Menadžerski Hall of Fame, ukratko, izgleda poput power-point prezentacije USKOK-a s grafičkim prikazom hijerarhije hrvatskog organiziranog kriminala.

Dovoljno je malo prošetati tom trofejnom salom: već na prvoj dodjeli 1992. menadžer

rom godine je proglašen čuveni MIROSLAV KUTLE, poslovna zvijezda u usponu i čovjek koji će TUĐMANU kupiti Slobodnu Dalmaciju, danas sinonim za tranzicijski kriminal i pljačkašku pretvorbu, a u kategoriji menadžera velikih poduzeća NIKOLA LISIČAR, vlasnik Montmontaže, čovjek koji je Tuđmanu kupio Večernji list i koji je kasnije pod nikad razjašnjenim okolnostima likvidiran ispred vlastite kuće.

Tako je započela slavna povijest nagrade Menadžer godine.

Već sljedeće, 1993. godine, laureat je DAMIR VRHOVNIK, čovjek koji će uskoro uništiti riječko brodogradilište Viktor Lenac, a 1994. menadžer godine bila je MARIJA ŠOLA, žena koja će jednako uspješno upropastiti robne kuće Nama. Krajem 1995. u kategoriji srednjih poduzeća menadžerom godine je proglašen NIKŠA GIOVANELLI, koji će kasnije završiti u zatvoru jer je lovu za obnovu hrvatske ambasade u Beogradu ulio na privatni račun ambasadora ZVONIMIRA MARKOVIĆA, a u kategoriji velikih poduzeća ŽELJKO ČOVIĆ, predsjednik uprave Plive i junak kasnije afere Verona, koja je tvrtku koštala stotinu milijuna eura, plus karte za opernu premijeru, večeru i noćenje za premijera SANADERA.

I tako svake godine. Sljedeće, 1996., mladi menadžer godine bio je ŠIME KLARIĆ, osobujni vlasnik triljskog hotela Sveti Mihovil koji je u zatvoru završio tek kad je dvanaesti put uhvaćen da vozi bez vozačke dozvole, 1997. menadžer godine bio je direktor Robnih terminala RINO JURIĆ, sporedni junak afere s provizijama za NEVENKU TUĐMAN i glavni junak afere sa zemljištem za poslovni toranj generala ČERMAKA. Godine 1998., recimo, menadžer godine u kategoriji srednjih poduzeća je VJENCESLAV BACCI, direktor splitske Prerade kojega će zbog poznate 'afere MIORH' policija privedi praktički s djele nagrade, a u kategoriji javnih poduzeća JURICA PAVELIĆ, direktor Zagrebačkog vele-sajma koji će kasnije puniti novinske stranice aferama s teniskim terenima i savjetničkim džeparcem za MLADENA VEDRIŠA.

ZA 1999. menadžer godine bio je IVAN ČALETA, suvlasnik Nove TV koji će fiskalnu godinu završiti u bolnici s prostrijeljenim nogama, pa glavom bez obzira pobjeći u Bosnu, a teško pretučen u bolnici će završiti i sljedeći mladi menadžer godine JOSIP GALINEC, kad je navodno pokušao za-jebati krupnije igrače. Dobitnika pak glavne nagrade, poduzetnika godine 2001., nije trebalo – kako se to na dodjelama obično kaže – pobliže predstavljati: bio je to ZDRAVKO PEVEC.

I tako, da skratim, svake godine. Menadžer godine u kategoriji velikih poduzeća za 2006. bio je, recimo, FILIP FILIPEC, direktor Tehnike d.d. – kojemu se svega koji mjesec kasnije u poznatom 'slučaju Kupuska ulica' urušio gotovo cijeli jedan zagrebački gradski blok – a u kategoriji javnih poduzeća direktor Jadrolinije SLAVKO LONČAR, koji je upravo tih dana u 'aferi Postup' za VLADIMIRA ŠEKSA i BOŽIDARA KALMETU s Jadrolini-

jina računa platio bogatu večeru s dvadeset šest boca vrhunskog vina.

Prestižna nagrada 'Menadžer godine', kako vidite, prilično je pouzdana ona – kako se to kaže policijskim jezikom – da, indicija. I čovjek stvarno treba biti Ivo Josipović da nakon svega na dodjeli u hoteu Westin pozove na 'afirmaciju kulture uspjeha, nasuprot kulturi crnila koja gospodari javnim prostorom'.

KAD sam tako onomad nakon hapšenja Josipa Protege pisao isti ovaj tekst, završio sam ga flambojantnom doskočicom o strepnji i užasu kojim je samo koji tjedan ranije svoju nagradu dočekao menadžer godine za 2009. u kategoriji javnih poduzeća. Bio je to predsjednik Uprave Croatia osiguranja, sjetit ćete ga se možda, HRVOJE VOJKOVIĆ se zvao. Nije od mog teksta prošlo mjesec-dva, a Vojković je uhvaćen u bespravnoj gradnji čak tri velike kuće usred zaštićenog Parka prirode Žumberak, pa odmah potom i smijenjen s funkcije uz otpremninu od milijun eura.

Nastavilo se, naravno, i kasnije. Svake godine. Evo, nasumce, 2017.: menadžer godine u kategoriji srednjih poduzeća bio je SLAVKO RAJNOVIĆ, vlasnik virovitičke Brane, kasnije optužen da je kao direktor Vodovoda namještao poslove vlastitoj firmi, a u kategoriji javnih poduzeća predsjednik uprave Luke Rijeka VEDRAN DEVČIĆ, upravo tih dana proglašen krivim za sukob interesa kao istodobni član Nadzornog odbora Jadranskih vrata. Najzad, jedna od zvijezda najnovije menadžerske afere je KREŠIMIR PETEK, čovjek koji je direktoru JANAF-a dao dva milijuna kuna mita, vlasnik Elektrocetra Petek iz Ivanić Grada, čiji se sin i direktor firme MIROSLAV 2018. bio, jasno, mladi menadžer godine.

I da ne zna kako je zapravo riječ o onoj Josipovićevoj 'kulturi crnila' koja 'gospodari javnim prostorom nasuprot kulturi uspjeha', čovjek bi se zakleo da sve one šarene biznis revije sa kojih nam se smiješi kutlad, pevečad, protežad i ostala menadžerija zapravo izdaje uskok, a nagradu za menadžera godine dodjeljuje Državno tužiteljstvo u sklopu istražnih radnji. Ja, recimo, da sam nekakav hrvatski menadžer, bježao bih od te nagrade kao vrag od tamjana.

— Gospodine MARIĆU – nazvali su tako prošlog studenog iz Hrvatske udruge menadžera u Upravu Termoeenergetskih postrojenja kompanije Đuro Đaković. – Čast nam je i zadovoljstvo obavijestiti Vas da je žiri Croma Business Academy proglasio menadžerom godine za 2019. u kategoriji javnih poduzeća. Kao što vjerojatno znate, nagrada će biti uručena u hotelu Westin...

— Bestraga – procijedio je s druge strane menadžer Ivica Marić. – A ja na onu tužbu radnika naše britanske franšize za kršenje kolektivnih ugovora već i zaboravio! ■

Jeftina provokacija

Dodikov posjet Milanoviću i Plenkoviću kamenčić je u mozaiku hrvatskog pokušaja da se aktivno uključi u obranu političke ravnopravnosti Hrvata u BiH, kamenčić nebitan u suštinskom pogledu, no itekako značajan u smislu manifestacije i slanja prilično prvoloptaške poruke bošnjačkoj politici

REAKCIJE i komentari na prošlotjedni trosatni boravak člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine i gazde bosanskohercegovačkog entiteta koji se zove Republika Srpska MILORADA DODIKA na dvjema najvišim političkim adresama u Zagrebu uvelike su zasjenili važniju i širu temu. To je organizirana političko-diplomatska operacija premijera ANDREJA PLENKOVIĆA i predsjednika Republike ZORANA MILANOVIĆA prema Bosni i Hercegovini: cilj je zaštita političkih prava i konstitutivnosti Hrvata u Bosni i Hercegovini putem izmjena tamošnjeg izbornog zakonodavstva i inzistiranja na striktnom poštivanju ključnih elemenata Daytonskog mirovnog sporazuma – odnosno Ustava BiH – a da je riječ o državnoj operaciji posvjedočio je i MATE GRANIĆ, posebni premijerov savjetnik za vanjsku politiku, na N1 televiziji dan nakon Dodikovog gostovanja u Zagrebu. Dodikov posjet Milanoviću i Plenkoviću kamenčić je u mozaiku hrvatskog pokušaja da se aktivno uključi u obranu političke ravnopravnosti Hrvata u BiH, kamenčić nebitan u suštinskom pogledu, no itekako značajan u smislu manifestacije i slanja prilično prvoloptaške poruke bošnjačkoj politici. Može biti da je Dodik i ugošćen u Zagrebu ponajviše zbog toga da bi se izazvao bijes i afekt među bošnjačkim političarima te da bi im u bijesu možda izletjela poneka riječ viška, poneka iskrenost u pogledu političkih namjera.

Kad kažemo da je Dodikov posjet suštinski nevažan, mislimo na to da politički Zagreb nije s njime sklopio nikakav dogovor, niti ima razloga da ga sklapa: Dodik sve radi isključivo zbog sebe i svog tumačenja srpskih nacionalnih interesa, odnosno interesa Republike Srpske, i radio bi isto bez obzira na to kakva je hrvatska pozicija i politika Hrvata u BiH, a više faktora dovelo je do toga

Član Predsjedništva BiH Šefko Džaferović (Foto: Armin Durgut/PIXSELL)

da postupci vode bosanskohercegovačkih Srba odgovaraju hrvatskoj politici: krivicu za to definitivno snose i Hrvati i Bošnjaci. Svakom dobronamjernom, osim toga, jasno je da Milanović i Plenković nemaju ništa zajedničko s Dodikovim videnjima sadašnjosti i budućnosti Bosne i Hercegovine, niti im pada na pamet da rade na razbijanju te države. Ni iz jedne izjave ili postupka u političkim karijerama Plenkovića i Milanovića ne mogu se nikako iščitati ni protubošnjački stavovi ni negiranje suverenosti i cjelovitosti Bosne i Hercegovine. Plenković je u nedavnoj predizbornoj kampanji žestoko napao Davora Bernardića, tadašnjeg lidera SDP-a, kad je ovaj u jednoj od debata izvalio da je uspostava trećeg, hrvatskog entiteta najbolje rješenje za bosanskohercegovačke Hrvate: Plenković mu je poručio da to mišljenje iznese pred relevantnim međunarodnim političkim akterima, pa će vidjeti kakvu će reakciju dobiti. Premijer i predsjednik Hrvatske dobro znaju da u Europskoj uniji nema nikoga tko bi podržao daljnju dezintegraciju BiH po etničkim šavovima.

Kad govorimo o reakcijama bošnjačkih političara – članova Predsjedništva BiH ŠEFIKA DŽAFEROVIĆA i ŽELJKA KOMŠIĆA te predsjednika Stranke demokratske akcije BAKIRA IZETBEGOVIĆA – pokazalo se da je jeftina provokacija iz Zagreba ipak polučila rezultate. Bakir Izetbegović dao je više izjava

Bošnjačko zagovaranje građanske države – kao i Dodikov verbalni secesionizam – tek su repromaterijal za predizborno mobiliziranje vlastitih glasača i sredstvo produžavanja sadašnjeg stanja koje odgovara samo pripadnicima etnopolitičkih elita

u povodu Dodikovih razgovora u Zagrebu održanih u srijedu, 16. rujna, ali je najvažnije riječi izgovorio pet-šest dana prije tih razgovora: 'Ako Čović nastavi s prijetnjama, suradnjama s Dodikom, pritiscima, onda će se slučaj Komšić spustiti na druge razine. Učinit ćemo sve da se razbiju mehanizmi i da napravimo normalnu državu.' U prijevodu, predsjednik SDA zaprijetio je da će bošnjački glasači izabrati političke predstavnike Hrvata i na razinama nižim od Predsjedništva BiH, a lokalni izbori zakazani su za 15. studenog ove godine, dok bi se izbori u Mostaru – nakon dvanaestogodišnje apstinencije – trebali održati 20. prosinca. Zaprijetio je time zbog toga što HDZ BiH na čelu s DRAGANOM ČOVIĆEM blokira formiranje izvršne vlasti u Federaciji BiH na temelju izbornih rezultata iz 2018. godine, a blokira zbog toga što zahtijeva prethodni sporazum u izmjenama Izbornog zakona koje bi onemogućile da se i četvrti put ponovi izbor Željka Komšića za hrvatskog člana Predsjedništva BiH zahvaljujući glasovima višestruko brojnijih Bošnjaka. Ta Izetbegovićeva najava – ujedno i priznanje da su Komšićevi izborni uspjesi bili plod organizacije i akcija Stranke demokratske akcije – najvjerojatnije je i bila okidač za pokretanje spomenute hrvatske vanjskopolitičke operacije najvišeg ranga. Dan-dva nakon što je šef SDA dao citiranu izjavu, Milanović je o bosanskohercegovačkoj situaciji razgovarao u Berlinu s njemačkim predsjednikom FRANKOM WALTEROM STEINMEIEROM.

POSLIJE Dodikovih zagrebačkih sastanaka, Izetbegović je, između ostalog, izjavio i ovo: 'Ne vidim svrhu podržavanja takve politike koju oličava Dodik, preskačući šefika Džaferovića koji oličava jednu potpuno drugačiju stabilizacijsku i reformsku politiku. Ne znamo zašto su to učinili, mislimo da to nije dobro ni za Hrvatsku ni BiH.' Željko Komšić, naravno, otišao je dalje: 'Što se tiče poštivanja i nepoštivanja famozne konstitutivnosti, mogu reći da je to jedan sovjetski koncept rješavanja nacionalnog pitanja, koji je u EU potpunosti, kao nazadan, odbačen. Dakle, bore se za ono što je davno prevaziđeno. U EU sve su države građanske i ne poznaju nikakvu konstitutivnost. Bosna i Hercegovina teži ka EU, odnosno ka ukidanju te konstitutivnosti, i ja to podržavam, unatoč otporima Zagreba.'

Osim što je ovim istupom još jednom pokazao da ne razumije ni prošlost ni sadašnjost, kao ni Ustav i unutrašnju posebnost države u čijem Predsjedništvu sjedi, Komšić je sasvim razgolitio bošnjački politički cilj: to je klasična građanska država lišena konstitutivnosti tri naroda, oslobođena političkog predstavljanja prema etničkom principu. To je građanska država s duplim dnom: na formalnoj razini svi su građani, a na praktičnoj razini su Bošnjaci, Srbi i Hrvati, s obzirom na to da se na popisu stanovništva 2013. godine 96 posto stanovnika Bosne i Hercegovine svrstalo u rečene tri nacionalne kategorije. To bi značilo da političku dominaciju ima demografska bošnjačka većina. Takva politička želja nije ni nelegitimna ni nerazumljiva, čak i mimo bošnjačke perspektive, ali je krajnje nerealna i utoliko vrlo štetna. Ustavnoopravni poredak Bosne i Hercegovine uspostavljen je mirovnim sporazumom, što znači da je više-manje odraz ratnih 'postignuća', a ta 'postignuća' bila su takva da ni jedna od tri strane nije uspjela ostvariti ono što je namjeravala, ali tri naroda jesu uspjela sačuvati ono što su imali i prije rata – konstitutivnost koja

Antagonizira vlastitu bazu – Željko Komšić (Foto: Armin Durgut/PIXSELL)

Projekt Komšić i forsiranje građanskog koncepta nisu nikli iz vakuuma i ničim izazvani. Rodili su se iz svojevrzne frustracije dugogodišnjim nastojanjima glavnih političkih struja u Zagrebu i Mostaru da obesmisle Bosnu i Hercegovinu

ni u kojem slučaju ne podrazumijeva i ne implicira pravo na odcjepljenje. Srbi u Hrvatskoj, s druge strane, u ratu nisu uspjeli očuvati predratni status konstitutivnog naroda, no obranili su pravo na političko predstavljanje prema etničkom kriteriju. Komšić i Izetbegović, dakle, ne shvaćaju da se mirovni sporazum može poništiti ili drastično izmijeniti samo na dva načina: suglasnošću svih koji su potpisali mirovni sporazum ili novim ratom.

Ni jedno ni drugo nije realno, možda čak i nije moguće, pa je zagovaranje građanske države – kao i Dodikov verbalni secesionizam – tek repromaterijal za predizborno mobiliziranje vlastitih glasača i sredstvo produžavanja sadašnjeg stanja koje odgovara samo pripadnicima etnopolitičkih elita, uključujući i Čovića i njegovu kliku. To se naročito odnosi na Izetbegovića koji radikalnom retorikom pokušava prikriti velike probleme koje ima u svojoj stranci i mobilizirati svoje posustalo biračko tijelo.

Komšić, dakle, traži ukidanje konstitutivnosti naroda, ali već treći put koristi činjenicu svoje deklarirane

nacionalne pripadnosti da bi sjedio u tročlanom Predsjedništvu BiH. Je li Bosna i Hercegovina u dosadašnjih deset godina Komšićevog staža u Predsjedništvu postala 'građanskija', manje etnički podijeljena i funkcionalnija država? Naravno da nije, niti to Komšića ustvari zanima. Kao što smo na ovim stranicama pisali prije dvije godine, on je pronašao jedinstvenu formulu uspjeha: antagoniziraj 'svoje' biračko tijelo da bi stekao simpatije glasača koji formalno, dakle etnički, nisu 'tvoji', ali su dovoljno brojni da te izaberu, i sve to u okolnostima kontinuirane međunacionalne napetosti i etniciteta kao osnovnog polazišta za sudjelovanje u političkom životu.

No projekt Komšić i forsiranje građanskog koncepta, što su izrazi bošnjačkog nacionalizma i posvemašnje neodgovornosti prema vlastitoj zemlji, nisu nikli iz vakuuma i ničim izazvani. Rodili su se iz svojevrzne frustracije dugogodišnjim nastojanjima glavnih političkih struja u Zagrebu i Mostaru da obesmisle Bosnu i Hercegovinu te da bosanskohercegovačkim Hrvatima omrznu vlastitu državu. Rodili su se iz dvadeset petogodišnje nesposobnosti hrvatske politike da se suoči sa svojim teškim pogreškama, zločinima i zabludama u BiH tokom devedesetih godina te s nemogućnošću da se oslobodi destruktivnosti kao najpostojanije političke orijentacije kad je riječ o Bosni i Hercegovini. I što Hrvatska sad i na brzinu može učiniti da osujeti spuštanje 'principa Komšić' i na niže razine vlasti u Federaciji BiH? Koje mehanizme ima na raspolaganju? Članstvo u Europskoj uniji i kakav-takav utjecaj koji proizlazi iz tog članstva jedina je poluga pritiska na bošnjačku politiku da se zaustavi u daljnjem političkom obespravljanju Hrvata, ali zna se da je taj instrument trom i neodlučan, pa utoliko i lišen autoriteta. U svakom slučaju, Bakir Izetbegović lakše će ostvariti svoje najave o primjeni 'principa Komšić' i na drugim nivoima nego što će ga Zagreb i Mostar natjerati da odustane od te nakane. 'Moramo ozbiljno razgovarati', poručio je predsjednik Milanović Izetbegoviću, svjestan da Hrvatska nema previše manevarskog prostora za realizaciju svojih težnji. Izetbegović je zasad otklonio mogućnost razgovora, jer on sad ima druge prioritete. ■

GUP u sjeni

U svrhu realizacije masterplana Split United, kojim se predviđa daljnja turistifikacija Kopilice i Istočne obale, do kraja godine najavljene su izmjene Generalnog urbanističkog plana. Arhitekti upozoravaju na manjak transparentnosti te suradnje s lokalnim stručnim akterima u tom procesu

KAKO se bliže lokalni izbori, tako se potezi gradskih vlasti diljem zemlje počinju vući s obzirom na moguće buduće političke konstelacije. U Splitu se tako polako, ali sigurno raspada koalicija HDZ-a i Hrvatske građanske stranke ŽELJKA KERUMA. I dok Hrvatska građanska stranka povlači svoje vijećnike sa sjednica, a gradonačelnik ANDRO KRSTULOVIĆ OPARA zauzvrat donosi dugoočekivani zaključak o ograničenju prometa na Marjanu, koji ne ide na ruku poslovima Kerumovog klana, najava o izmjeni Generalnog urbanističkog plana (GUP) ostala je u sjeni ove predstave.

Naime, prošlog tjedna javnosti uglavnom nepoznati EMIL ZELIĆ, novoimenovani direktor projekta Split United, najavio je u intervju za Dalmatinski portal izmjene GUP-a u svrhu realizacije masterplana revitalizacije Kopilice i Istočne obale koje su predviđene do kraja ove godine. Ako ostavimo po strani titulu direktora projekta Split United, koji nije pravna osoba, pa nije jasno kako netko može biti direktor istog, te činjenicu da, koliko nam je poznato, za navedenu funkciju nije bio raspisan natječaj, ostaje pitanje kako je moguće osam mjeseci prije lokalnih izbora najavljivati izmjene glavnog gradskog dokumenta kojim se uređuje

prostor. Masterplan revitalizacije Kopilice i Istočne obale, iza čijeg se pompozno imena krije studija koju je sufinancirala Europska banka za obnovu i razvoj s 589.930,00 eura, izaziva brojne kritike. Na stranicama Grada Splita navodi se da je razvojni projekt Split United zadužen za osmišljavanje i koordiniranje projekata temeljenih na masterplan studiji urbane regeneracije toga grada. U lipnju 2020. nekoliko dionika, među kojima su bila resorna ministarstva, Splitsko-dalmatinska županija i Grad Split, potpisali su sporazum kojim se prihvaća ovaj plan. On se prije svega našao na meti kritika lokalnog stanovništva Kopilice, gdje se predviđa izgradnja novog autobusnog i željezničkog kolodvora, a možda i nove luke.

Kritike su pljuštale i na račun Istočne obale, gdje se pak planira izgradnja niza hotela, kongresnih centara i skupih stambenih kvadrata. O mogućim izmjenama GUP-a ovog je tjedna raspravljala i gradska Komisija za urbanizam.

Nemoguće je mijenjati GUP u tako kratkom vremenu, posebno jer nije vidljiv jasan prijedlog Odluke o izradi Izmjena i dopuna Generalnog urbanističkog plana. Najkraći mogući rok za donošenje izmjena i dopuna prostornog plana iznosi tri mjeseca od donošenja Odluke o izradi plana koja definira

što se točno mijenja, koji su razlozi izmjena, pravna osnova, rokovi, izvori financiranja i drugo. Najkraći realni rok donošenja izmjena i dopuna prostornog plana iznosi šest mjeseci, češće godinu dana i duže, od donošenja Odluke o izradi plana. Prema dostupnim informacijama, za splitske planove još uvijek nije započeto sastavljanje takve odluke – rekla je za Novosti arhitektica DAŠA GAZDE, predsjednica Društva arhitekata Split (DAS) te članica gradske Komisije za urbanizam.

Dodala je kako nisu odrađene potrebne predradnje u vidu stručne analize pristiglih inicijativa za izmjene i dopune prostornih planova (GUP Splita i PPUG Splita) koje bi bile predočene savjetodavnim tijelima gradonačelnika, odnosno Komisiji za urbanizam. Kako kaže Gazde, tek tada bi bilo moguće odlučiti što je potrebno mijenjati i kakve bi posljedice za grad te promjene donijele. S druge strane arhitektica MARIANA BUCAT, također članica spomenute Komisije, napomenula je kako odluku o početku izmjena GUP-a može donijeti samo Gradsko vijeće.

Na Istočnoj obali planira se izgradnja hotela, kongresnih centara i skupih stambenih kvadrata
(Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL)

— Naravno, propisano je zakonom kako ta odluka treba izgledati i od čega se sastoji. Od te odluke još ni 'o' nismo vidjeli. Dakle, Zelić ima neki svoj koncept kako bi on pokrenuo izmjene – rekla je Bucat.

Da je riječ o postupcima koji nisu u skladu sa zakonom niti će ih biti lako opravdati pred stručnom javnošću ili objasniti sveukupnom građanstvu, u prilog ide i činjenica da je splitska gradska uprava pokrenula postupak javne nabave za marketinške usluge za izmjene GUP-a.

— PR služi da se građani uvjere ili senzibiliziraju za nešto. Ovdje se radi o izmjeni bitnog dokumenta koji ima izravne posljedice na prostor, a onda i na život građana. Dakle, izmjene bi trebale biti u njihovom prvom interesu ako jesu mišljene u korist građana i ne treba im nikakav PR – rekla je Bucat i dodala da angažiranje marketinških stručnjaka budi sumnju u to idu li najavljene izmjene stvarno u korist građana ili neznanih pravnih osoba koje imaju specifične interese.

IGAZDE je napomenula da izmjene i donošenje planova podrazumijevaju dugotrajan proces koji bi trebao biti jasno iskomuniciran s građanima i zainteresiranom javnošću.

— Činjenica da se u pet do 12 traže PR usluge je samo pokazatelj da se navedeni komunikacijski proces neadekvatno i nemušto odigrao. To je, uostalom, i najveća Ahilova peta masterplana koja se sad projicira na izmjene GUP-a – manjak komunikacije i transparentnosti te suradnje s lokalnim stručnim akterima u njegovom kreiranju – rekla je Gazde te ispričala kako je na sjednici Komisije za urbanizam kada se govorilo o izmjenama GUP-a u ime DAS-a uputila ozbiljan prigovor koji se tiče same okosnice masterplana, a to je prometno rješenje.

— Naime, prometni koncept, čije su naznake dane u masterplanu, napravljen je na temelju Prostorno-prometne studije šireg područja grada Splita započete 2008. godine, dakle na podacima starima više od desetljeća. Na moje pitanje zašto Grad nije pokrenuo izradu vlastite prometne studije, dobila sam odgovor da se radi masterplan prometa srednje Dalmacije financiran od EU-a. U toku rasprave sam saznala da se taj prometni masterplan ne radi nego se od 2018. bezuspješno pokušava finalizirati javna nabava za isti – rekla je Gazde i dodala da se u manjoj mjeri raspravljalo o prijedlozima koji se tiču izgradnje javnih sadržaja, što, kako je rekla, govori o prioritetima unutar najavljenih izmjena.

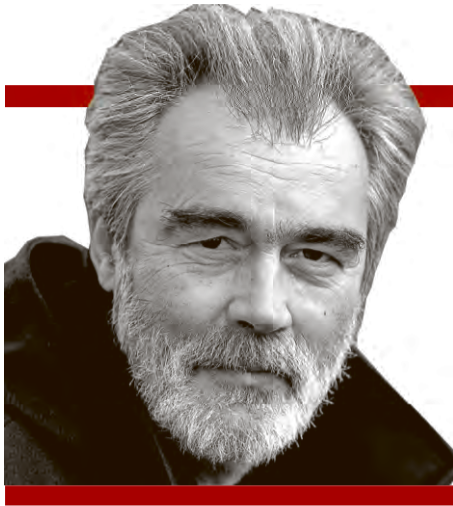
U konačnici ništa nije izglasano, već su točke dnevnog reda 'primljene na znanje'. Kako je napomenula Gazde, DAS nije protiv urbane revitalizacije, već samo protiv lošeg masterplana.

— Masterplan studija je dokument upitne kvalitete te izrada takvog dokumenta nije predviđena zakonom. Oslanja se prvenstveno na daljnji razvoj turizma u gradu kao glavne gospodarske grane, a vidimo kako je turizam osjetljiva grana već sada. Ako i zanemarimo Covid-19, daljnji razvoj turizma za posljedicu ima dodatno iseljavanje, zagušenje prometne infrastrukture i potrošnju prostornih zaliha i posljedice po kvalitetu života građana grada Splita i Kaštela. Kopilica je po GUP-u gradski projekt, *brownfield* karaktera, pun potencijala. Ne smijemo dopustiti da se izmjenama GUP-a dogodi selektivna integracija projekata koji su zapravo direktne projekcije određenih dionika, bez integralnog sagledavanja potreba grada, posebno javnih aspekata. Dodatna je ironija da se, bar nominalno, projekti kao što je masterplan upravo rade zbog integralnog i strateškog pristupa planiranju prostora – zaključila je Daša Gazde. ■

UVREDE &
PODMETANJA

Bijesni centar

PIŠE Viktor Ivančić

Ono najustaškije u nastupu ministrice kulture povodom riječke petokrake krije se upravo u njezinu hinjenom zalaganju za 'čistu kulturu', za umjetnost koja će biti neokaljana ideološkim i političkim porukama, jer u protivnome ne može biti umjetnost, štoviše, ne može biti ni zakonita, a ono što nije zakonito ne treba biti ni dopušteno

NIJE trebalo dugo hrvatskoj ministrici kulture NINI OBU LJEN KORŽINEK da cipele s umjerenom visokom štiklom zamijeni komesarskim čizmama. Kada joj je u siječnju ove godine njezin prethodnik na visokoj funkciji, ustašofil ZLATKO HASANBEGOVIĆ, prigovorio da odobrava 'postavljanje petokrake na spomeniku kulture' – referirajući se tada na najavu izlaganja instalacije 'Spomenik crvenoj Rijeci' na vrhu najpoznatijega gradskog nebodera, za koji Hasanbegović drži da je 'reprezentativni primjer modernizma svojstvenog epohi fašizma' – ministrica ga je otkantala uzvišenom liberalnom poukom: 'Mi smo se opredijelili da ćemo živjeti u državi koja je demokratska i koja neće cenzurirati umjetnike. O tome što će koji umjetnik misliti, raditi, djelovati, o tome će odlučivati umjetnik, a ne neki ministar ili komesar.'

Međutim, nakon što je instalacija NEMANJE CVIJANOVIĆA prošle nedjelje napokon osvanula na riječkome neboderu – kao 'sa-moobrambeni spomenik' u vidu naherene crvene petokrake, u koju je uronjeno '2800 krhotina stakla koje podsjećaju na 2800 poginulih boraca u bitki za Rijeku' – gospođa Obuljen Koržinek zatekla se u nebranome grožđu, tj. u neprikladnoj obući, shvativši da paradne štiklice, skupa s paradnim liberalizmom, nisu dostatne, i da će tek u čizmama komesarskog kroja biti u stanju obavljati kako valja posao koji režim pred nju postavlja, a to je, dakako, gaženje nepoželjne kulturne produkcije.

Stoga je i 'demokratsku državu', kojom je tako prpošno, kao da vitla zastavom, u siječnju zamahala pred lajavom njuškom Zlatka Hasanbegovića – državu 'koja neće cenzurirati umjetnike', u kojoj umjetnik sam odlučuje što će misliti i raditi, 'a ne neki ministar ili komesar' – u rujnu zamijenila pravnom državom. U pravnoj državi, naime, umjetničke su slobode zajamčene uz uvjet da se umjetnik pridržava zakona, a skulptorski rad na vrhu nebodera prema njezinim spoznajama je – protuzakonit. Ulogu, dakle, koju u totalitarnim tvorevinama igra delegirani cenzor, 'neki ministar ili komesar', u slobodnoj, demokratskoj i pravnoj državi Hrvatskoj, državi iz fantazije gospođe Obuljen Koržinek, preuzima sam zakon, sprječavajući umjetnike da zabrazde u kriminalne vode, s tim da meritornu odluku o tome što jest ili nije u skladu sa zakonom donosi – ministar.

'Za postavljanje instalacije na neboderu u Rijeci', saopćila je ministrica, 'nije ishodeno odobrenje Konzervatorskog odjela u Rijeci niti su ispunjeni uvjeti koji uključuju ishodenje suglasnosti vlasnika i stanara i izradu elaborata o statičkom osiguranju, zbog čega je u smislu Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara postavljena instalacija izvedena mimo zakonom propisane procedure.' Tome je dodala da na taj način postavljenu instalaciju shvaća 'kao primarno političku akciju koja za cilj ima poticati ideološke sukobe u društvu, suprotno ulozi kulture koju razumijemo kao suradnju kroz dijalog, kao važan kohezivni socijalni element'.

Ostavimo li po strani nelagodna pitanja poput onog zbog čega bi se uloga kulture svodila na 'suradnju kroz dijalog', ili zašto bi kultura bila 'kohezivni socijalni element', k tome još 'važan', ili po čemu se to kultura i politička akcija nužno međusobno isključuju, ostaje zabilježiti još jedan slučaj

naknadno utvrđene suglasnosti između 'umjereni desne' ministrice i njezina 'radikalno desnog' prethodnika, i to kao dio prakse što se zadnjih godina ustanovila kao pravilo. Manevar je stalno isti: gospođa Obuljen Koržinek žustro se sukobljava sa Zlatkom Hasanbegovićem oko modela i djelovanja koje potom u cijelosti preuzima. Ona na taj način vodi resor, jer doslovno sve ključne točke kulturne politike proustaški orijentiranog prethodnika, aktualna je ministrica provela u djelo, istovremeno to prikazujući kao otpor pogubnome desnom ekstremizmu. Stvar se toliko uhodala da Hasanbegović, bio toga svjestan ili ne, već duže vrijeme figurira kao pseudokritički nabrijana prethodnica, zvijer koja zavija u

Ministrica kulture Nina Obuljen Koržinek (Foto: Josip Regović/PIXSELL)

prazno, da bi očnjake u meso zarili njegovi lažni krotitelji.

No zašto bi se onda samo njemu pripisivalo zalaganje za proustaški koncept nacionalne kulture? Zašto bismo slijegali ramenima na tu nepravdu? Zbog čega bismo nesumnjiva dostignuća 'umjereni desnog centra' uvijek iznova deponirali na politički teritorij ozloglašene 'radikalne desnice'?

Ono najustaškije u ministričinu nastupu povodom skandalozne riječke petokrake krije se upravo u njezinu hinjenom zalaganju za 'čistu kulturu', za umjetnost koja će biti neokaljana ideološkim i političkim porukama, jer u protivnome ne može biti umjetnost, štoviše, ne može biti ni zakonita, a ono što nije zakonito ne treba biti ni dopušteno. Ne treba se zavaravati: da je na krovu nebodera u Rijeci – umjesto sablasnog ukazanja prošlosti koja nije do kraja amputirana, a trebala je biti – osvanula nekakva atraktivna stilizacija simbola Europske unije, ili da je umjetnik na primjeren način zagrabio u simbolički imaginarij hrvatske državnosti, ministrica kulture ne bi zazivala ni odobrenje konzervatora, ni suglasnost stanara, ni 'elaborat o statičkom osiguranju', ni Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Jedina ambicija gospođe Obuljen Koržinek je da ideološki neprihvatljivu umjetnost dovede u sukob sa zakonom, da je proglasi kriminalnom rabotom, a budući da su iz gradske uprave i Muzeja suvremene umjetnosti Rijeke već uzvratili da pritom i masno laže – jer su sve dozvole i suglasnosti za famoznu instalaciju pribavljene – taktika se doimlje još prozirnijom. Ministrica kulture, kao dostojna maskota vladajućeg 'desnog centra', svoju ideološki motiviranu inicijativu pakira u protuideološku retoriku, a svoj odvratni revizionizam u zagovor politički nezagađene kulture koja će, nakon što iz nje silom uklonimo sve što je nepoželjno, prizivati 'suradnju kroz dijalog' i postati 'važan kohezivni socijalni element'.

Ukratko, stvarna zadaća gospođe Obuljen Koržinek svodi se na to da, nakon sukoba

pirotehničke naravi, Hasanbegovićev radikalizam normalizira i pretoči u sistem. Njezina misija je da proustašku kulturnu matricu, umjesto da je poput svoga lažnog oponenta promiče verbalnim eskapadama, činovničkim marom ugradi u zakonske okvire, a kada hladni i 'neutralni' učinak zakona odradi svoje, svaka rasprava o ideologiji postat će izlišna: ostat će kultura koja ne potpiruje, nego suzbija 'ideološke sukobe', jer je bez ostatka stavljena u službu ideološke hegemonije, pa će i zloćudne društvene podjele nestati takoreći normativnim putem. Takvom je metodom, uostalom, vlada ANDREJA PLENKOVIĆA razriješila društvene prijepore oko fašističkog pozdrava 'Za dom spremni': nakon uzorne procedure i stalože-

nih konzultacija s akademski verificiranom 'strukom', proglasila ga je zakonitim. I tek taj zakonski paragraf sa svojom neupitnom i konačnom normativnom snagom – kojim se dakle u Hrvatskoj legalizira ustaštvo – postaje 'važan kohezivni socijalni element', kakva bi imala biti i nacionalna kultura.

REČENA kohezija, da ne bude zabune, nije ni hrvatska ni nacionalna, već iznad svega proustaška, a to će reći – zauzmemo li načas patriotsku perspektivu – u najdubljem smislu protuhrvatska. Trpkli paradoks 'slučaja petokraka' leži u činjenici da ono što hrvatske nacionaliste ispunjava najvećom srdžbom nije komunistička, nego nacionalna simbolika crvene zvijezde u samoj Rijeci – iz prostog razloga što u slučaju historijskog izostanka partizanske petokrake ni Rijeka danas ne bi bila u sastavu Hrvatske – pa sav taj prezir prema vlastitoj prošlosti, dotle da se žele zatrti njeni zadnji simbolički tragovi, ima ponajviše veze s nacionalnom izdajom kao temeljnom figurom kroz koju se artikulira hrvatski nacionalizam.

To da zbog petokrake, koja je vratila Rijeku 'matici zemlji', na gradskom korzu protestiraju ljubitelji NDH, koja je izručila zemlju stranom okupatoru, i da demonstranti sami sebe poimaju kao patriote, dok crvenu zvijezdu smatraju simbolom izdaje, dio je bogatog asortimana opscenosti kojima je obilježena hrvatska realnost, fonda nerazriješivih nesporazuma u koje kao slikovitu sitnicu valja ubrojiti i napor ministrice kulture da s komesarskim čizmama na nogama promiče vrijednosti 'demokratske države'.

Strah i bijes su, osim svega, potpuno neosnovani. U današnjoj konstelaciji političkih snaga crvena petokraka ne predstavlja nikakvu prijetnju. Što je u ovoj priči jedina istinska tragedija. ■

Vjeronauk ili hodnik

Postupak povodom tužbe koju je udruga za zaštitu prava ireligioznih osoba Protagora još 2013. pokrenula protiv Ministarstva znanosti i obrazovanja pokazuje da se izvršna vlast svjesno opire uvođenju alternative vjeronauku, koristeći pritom poluistine koje su hrvatski sudovi objeručke prihvatili

UPRAVO je započela nova školska godina s novim mjerama kojima su se škole prilagodile. Sve se rješava! Maske, temperature, strelice, nemiješanje razreda itd. Međutim, ne rješava se problem djece koja ne idu na vjeronauk pa roditelji svjedoče kako im se u školama 'preporučuje' da djeca ostanu u razredu na satu vjeronauka. Ove rečenice dio su peticije koja je do zaključenja teksta prikupila više od pet tisuća potpisa. Peticiju su pokrenuli roditelji djece koja ne pohađaju vjeronauk, zahtijevajući trajno rješenje za izostanak alternative tom izbornom predmetu u obrazovnom sustavu. Svemu je prethodila akcija pojedinih roditelja, koji su djecu izvlačili iz škola za vrijeme trajanja vjerskog nauka. Situacija je eskalirala do te razine da je čak i ministar obrazovanja RADOVAN FUCHS najavio uvo-

đenje izbornog predmeta u osnovne škole po uzoru na etiku u srednjim školama. Najava je neuobičajena zato što trenutna situacija, u kojoj ne postoji drugi izbor osim vjeronauka, nije plod indiferentnosti ili previda sustava prema ireligioznim obiteljima. Upravo suprotno: radi se o ciljanoj i dugogodišnjem planu hrvatske izvršne politike i pravosuđa da zaustave alternativu vjeronauku u osnovnim školama. Otpor traje najmanje 20 godina, a zadnjih desetak godina razne su vlade imale priliku uvesti obrazovne politike uz pomoć kojih bi se izbjegla i aktualna situacija. Mimo javnih rasprava, koje su s vremenom na vrijeme problematizirale izostanak izbora kod osnovnoškolske djece, to se ponajviše vidi u kronologiji jednog sudskog postupka. Taj postupak još nije završen, jer zadnjih sedam godina čeka pravorijek Ustavnog suda. No sadržaj presuda nižih sudova koji su do-

veli do ustavne tužbe precizna je ilustracija odnosa zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti prema djeci čiji su roditelji odlučili da ne pohađaju vjeronaučnu nastavu.

U siječnju 2013., kad je na vlasti bila koalicija predvođena ZORANOM MILANOVIĆEM, udruga Protagora za zaštitu prava ireligioznih osoba podnijela je tužbu protiv Ministarstva znanosti i obrazovanja. Povod je bio Nastavni plan i program za osnovne škole iz 2006. godine, u kojem je izborna nastava opisana kao koncept različitih izbora. No u stvarnosti izbora nije bilo: ili su djeca mogla ići na vjeronauk ili na hodnik. Odvjetnički tim Protagore ustvrdio je da se radi o diskriminaciji.

'Učenici koji ne žele odabrati (katolički) vjeronauk kao izborni predmet zbog svojih vjerskih, svjetonazorskih i/ili drugih uvjerenja stavljeni su u nepovoljniji položaj u

odnosu na učenike koji pohađaju vjeronauk. Oni određeni broj sati provode u školi bez ikakvih odgojno-obrazovnih sadržaja. Ti su učenici, prema tome, diskriminirani u smislu Zakona o suzbijanju diskriminacije', stajalo je u tužbi, u kojoj je navedeno i da se krši Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koja roditeljima jamči odgoj i obrazovanje djece u skladu s vjerskim i filozofskim uvjerenjima. U tužbi su predložili svjedočenje roditelja i djece koja su izravno pogođena diskriminativnim odnosom hrvatskog obrazovanja, kao i školskog psihologa.

Pola godine poslije, Županijski sud u Zagrebu odbio je tužbu bez saslušanja svjedoka.

Ustavni sud se u nekoliko navrata proglasio nenadležnim za odlučivanje o Vatikanskim ugovorima (Foto: Dalibor Urukalović/PIXSELL)

Sud je ustvrdio da njihova svjedočenja nisu potrebna za meritum postupka. Tužba je odbacena pod obrazloženjem da Nastavni plan i program za osnovne škole ne diskriminira nikoga jer svima pruža jednaku mogućnost upisa u vjeronauk kao izbornog predmeta. Sud je, ukratko, cijeli predmet tužbe sveo na tvrdnju da je sve po zakonu jer je svakome učeniku pod istim uvjetima u Hrvatskoj dostupan vjeronauk. Nepostojanje nekog drugog izbornog predmeta u presudi je pritom potpuno razdvojeno od sadržaja Nastavnog plana Ministarstva obrazovanja, pod obrazloženjem da je na školi kako će organizirati nastavu.

Protagora je u žalbi navela kako se radi o pogrešnoj primjeni materijalnih prava: nikada nisu sporili da je svakome dostupan vjeronauk. Problem je u tome što nema alternative vjeronauku, zbog čega je dio učenika doveden u nepovoljni položaj. Za razliku od suda, udruga je ustvrdila da je Nastavni plan i program ključan zato što se njegovih odredbi moraju pridržavati sve škole. Argumentacija je pritom proširena i na niz drugih nezakonitosti koje po mišljenju Protagore Ministarstvo obrazovanja proizvodi ovakvom politikom. Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) presudio je prije nekoliko godina da je Poljska diskriminirala učenika kojemu nije omogućeno pohađanje predmeta 'religija/etika'. Budući da mu svjedodžba nije sadržavala ocjenu, ESLJP je presudio da mu je tako narušeno pravo da se od njega ne zahtijeva otkrivanje vjerskih uvjerenja ili okolnosti na temelju kojih bi se moglo

zaključiti da li je religiozan ili ne. U Hrvatskom kontekstu to znači da učenici koji ne pohađaju jedini izborni predmet u svjedodžbama nemaju ocjenu, čime se javno deklarira da nisu išli na vjeronauk. No prvostupanjski sud imao je drugačije obrazloženje, u skladu s retorikom da nijedno dijete nije diskriminirano jer svatko može upisati vjeronauk. U presudi je poručio da vjeronauk ne znači i vjersku opredijeljenost onih koji ga pohađaju, pa samim time ni ocjena u svjedodžbi ne otkriva vjersku opredijeljenost ili ireligioznost. Protagora je stoga u žalbi ustvrdila da se sud cijelo vrijeme rukovodio pogrešnom argumentacijom, koja je uzrokovala i uskratu prilike da na ročištima uopće dokaže kako je ključan izvor svih navedenih problema Ministarstvo obrazovanja i njihov Nastavni plan i program za osnovne škole.

U drugostupanjskoj presudi, međutim, Vrhovni sud je potvrdio pravorijek Županijskog suda. U presudi je navedeno da nije bilo povrede odredaba parničnog postupka, uz prihvaćanje argumentacije suda prvoga stupnja. Fokus je i dalje ostao na vjeronauku, a ne na njegovoj nepostojećoj alternativi. Vrhovni je sud, naime, posebno naglasio da je vjeronauk ušao u nastavni plan hrvatskog školstva temeljem međunarodnog sporazuma koji je Hrvatska devedesetih potpisala s Vatikanom. Nejasno je otkud ova argumentacija, osim kao odgovor na žalbu u kojoj se spominjao predmet pod nazivom vjeronauk/etika, koji bi Kaptol možda mogao protumačiti kao kršenje sporazuma sa Svetom Stolicom.

U slučaju se, kao tužena stranka, uključilo i resorno ministarstvo. Umjesto pozitivnog odgovora na prvotni zahtjev da u osnovno školstvo konačno uvrsti alternativa vjeronauku koju sada najavljuje Fuchs, država je u sudskom postupku sudjelovala s nekoliko ciničnih manipulacija koje su na koncu prihvatila oba suda. Ministarstvo je ustvrdilo da je prema nastavnom planu i programu vjeronauk samo jedan od izbornih predmeta u osnovnim školama. No u istom dokumentu jasno stoji da je u prva tri razreda osnovne škole vjeronauk predviđen kao jedini izborni predmet. U višim razredima izbor

Hrvatski sudovi prihvatili su argument resornog ministarstva prema kojem su škole dužne organizirati druge aktivnosti za učenike koji ne pohađaju vjeronauk. No brojna svjedočenja pokazuju suprotno, baš kao i iskazi svjedoka koje su sudovi odbili saslušati

se sastojao od vjeronauka ili nekog stranog jezika. Pored toga, sudovi su prihvatili argument ministarstva prema kojem su škole dužne organizirati druge aktivnosti za učenike koji ne pohađaju vjeronauk. No brojna svjedočenja koja su zadnjih desetak godina objavljena u medijima pokazuju suprotno, baš kao i iskazi predloženih svjedoka koje su sudovi odbili saslušati. 'Roditelji tih učenika učestalo ističu kako za njihovu djecu nije organizirana nikakva alternativna nastava niti sadržaji, te takva djeca vrlo često ostaju na školskom hodniku. Ta djeca vrijeme najčešće provode prepuštena sama sebi, a često se pribjegava samo naizgled plemenitoj ponudi pozivanja djece da prisustvuju satu vjeronauka kako 'ne bi bila sama', a s ciljem da ih se ipak uvede u nastavu vjeronauka', stoji u žalbi koju je Protagorin pravni tim na koncu poslao na Ustavni sud.

Tamo su navedeni i konkretni efekti ovakvog obrazovnog programa. 'Posebno je štetno što su ovakvoj diskriminaciji izložena djeca kod kojih se stvara osjećaj isključenosti i, posljedično, manje vrijednosti i to u posebno osjetljivoj dobi socijalizacije i sazrijevanja', stoji u ustavnoj tužbi, u kojoj je citirano i istraživanje UNICEF-a. Prema tom istraživanju, sama djeca u Hrvatskoj procjenjuju da se 'djeca najlošije ponašaju prema onoj djeci koja ne idu na vjeronauk'. Posebno je, k tome, naglašeno da učenici

Ove godine roditelji su pokrenuli peticiju kojom zahtijevaju rješenje za izostanak alternative vjeronauku
(Foto: Marko Jurinec/PIXSELL)

koji ne pohađaju nastavu vjeronauka ne odabiru svojevrijedno boravak na školskom hodniku ili drugdje za vrijeme nastave. 'Prisiljeni su napustiti nastavu za vrijeme vjeronauka koji je, posve neprikladno, s obzirom na položaj vjeronauka unutar rasporeda sati izjednačen s ostalim predmetima', navedeno je, među ostalim.

OPISANI slučaj, koji tek treba dobiti pravorijek na Ustavnom sudu, a možda potom i na Evropskom sudu za ljudska prava, pokazuje da se izvršna vlast Republike Hrvatske svjesno opire uvođenju alternative vjeronauku, koristeći pritom naramak poluistina koje su sudovi posljedično objeručke prihvaćali. Odgovor na ovakav odnos države prema nemalom postotku svojih građana može se kriti i u činjenici da Katolička crkva, poslovično utjecajna u političkim krugovima, ne voli konkurenciju. Vjeronaučna nastava drugih konfesija po razmjerima i utjecaju u tome kontekstu ne predstavlja prijetnju. Problem, nerijetko javno manifestiran s oltara, leži u pogubnosti ateizma koji se često poistovjećuje s predmetom etike, pogotovo ako je takav nauk dostupan najmlađim uzrastima kojima je trenutno uskraćen u Hrvatskoj.

Hrvatska politika za takvo rezoniranje pritom ima i određenu nadzakonsku podlogu. U prvom članku spomenutog sporazuma sa Svetom Stolicom stoji i da se u cijelom hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu 'uzima u obzir vrijednosti kršćanske etike'. Tumačenje ove maglovite odredbe, koja je temelj međunarodnog sporazuma, toliko je podložno političkoj arbitrarnosti da je iz nje moguće zaključiti kako izvršna politika u jednom od scenarija može učenicima uskraćivati nereligijsku 'etiku' u nastavnom programu. Odredba bi, k tome, teško preživjela test ustavnosti kao eklatantni primjer vjerske pristranosti.

No kao što je poznato, Ustavni sud se u nekoliko navrata proglasio nenadležnim da odlučuje o vjeronauku ili Vatikanskim ugovorima, ističući da nema ovlasti preispitivati međunarodne sporazume. Pravi adresant je Hrvatski sabor, koji još dugo neće imati većinu dovoljno hrabru da dovede u pitanje niz izrazito spornih odredbi koji se nalaze u sporazumima s Katoličkom crkvom. Uz vrijednosti kršćanske etike koje se trebaju uzimati u obzir u obrazovanju, u jednom od ugovora stoji eklatantni primjer zahtjeva za medijskom cenzurom, prema kojem se država obvezuje da će u sredstvima javnog priopćavanja biti 'poštivani osjećaji katolika i temeljne ljudske vrijednosti etičke i vjerske naravi', ili duboko neustavan članak prema kojem 'u slučaju sudske istrage o kleriku zbog možebitnih krivičnih djela predviđenih krivičnim zakonikom, sudske vlasti će o tome prethodno obavijestiti nadležne crkvene vlasti'.

No povod aktualne rasprave oko alternativnog predmeta ne tiče se vjeronauka, nego činjenice da najmlađi uzrast u osnovnim školama nemaju drugog izbora. Politika i sudstvo njihova prava, doduše, uporno ravnaju prema katoličkom nauku. U normalnim okolnostima to znači izbacivanje na hodnik, a u izvanrednim, kao što je aktualni pandemijski trenutak, najmundriji je boravak na satu vjerske indoktrinacije. ■

Za Babine gore zdravlje

‘Na samom mjestu planirane lokacije nisu rađena nikakva geološka ni hidrogeološka istraživanja’, tvrde aktivisti i aktivistkinje koji i dalje vode bitku protiv izgradnje Centra za gospodarenje otpadom na Babinoj gori ponad Tušilovića i dodaju da je u Studiji izvodljivosti to vodonosno područje predstavljeno suho kao Sahara. Slučaj su prijavili nadležnim institucijama EU-a, a najavljuju i tužbe pred Upravnim sudom

EKOLOŠKI aktivisti i aktivistkinje grada Karlovca vode posljednju bitku protiv projekta izgradnje Centra za gospodarenje otpadom (CGO) Babina gora koji je, kako tvrde, od samog početka nelegitiman i netransparentan pa smatraju da bi njegovo financiranje iz fondova EU-a trebalo biti prekinuto i da bi nadležni trebali odgovarati za propuste u proceduri. Centar za gospodarenje otpadom ili, kako se prvobitno zvao, novo smetlište ili odlagalište otpada, planira se na najvišoj točki Babine gore, na nadmorskoj visini od 275 metara, na šumovitom području ponad karlovačkog naselja Tušilović.

Aktivisti ističu da je lokacija Babina gora iznad izvorišta pitke vode i vodocrpilišta koje jednim dijelom ide u vodonosni sustav Jurkovića mlina iz kojeg se pitkom vodom napajaju vodovodi naselja Cerovac, Vukmanić, a djelomično i karlovački gradski vodovod. Ispod Babine gore su i izvori i izvorišta šest rječica koji završavaju u Kupi: Trebinje, Gradnice, Bukovice, Velike i Male Utinje i Radonje. Premda je prema Zakonu o šumama zabranjeno odlaganje otpada u šumi, na Babinoj gori planiran je centar dimenzioniran za obradu 30.000 tona miješanog komunalnog otpada godišnje i to sa prostora triju županija – Karlovačke, Sisačko-moslavačke i Ličko-senjske. Lokacija Babina gora, na kojoj će se primjenjivati tehnologija mehaničko-biološke obrade, odabrana je 2001. političkom odlukom, a zvanično ju je 2006. prihvatila karlovačka Županijska skupština. Lokacija je potvrđena Strategijom gospodarenja otpadom za razdoblje 2005. – 2025. i Planom gospodarenja otpadom u RH iz 2017. godine.

Karlovački aktivisti i aktivistkinje iz Građanske inicijative, Udruge građana Pravica i društva Potrošačica zabrinuti su, zajedno sa mještanima Tušilovića i okolice, jer postoji opasnost od mogućeg onečišćenja podzemnih i površinskih voda, a blizina smetlišta, smatraju, značit će i nestanak jedinih sigurnih izvora prihoda, onih od turizma i poljoprivrede, naročito ekološke. Okupljeni u inicijativu protiv izgradnje CGO-a, tvrde da je njegov budući rad u suprotnosti sa Okvirnom direktivom o vodama Europske unije i da se sustavno krši hrvatska zakonska regulativa, zbog čega traže poništavanje natječaja za izbor projektanta i izvođača radova te ostavku direktorice KODOS-a, tvrtke koja vodi projekt izgradnje CGO-a, zatim preispitivanje odgovornosti Ministarstva zaštite okoliša i energetike i Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, kao i reviziju Studije izvodljivosti te javno ograđivanje geoloških i hidrogeoloških stručnjaka od ‘Izvešća o geološkim i hidrogeološkim istražnim radovima za potrebe lokacije odlagališta otpada Babina gora’ rađenog 2006. godine. Upravo to istraživanje ekološki aktivisti smatraju najviše spornim. Slučaj su prijavili nadležnim institucijama Europske unije, a najavljuju i tužbe pred Upravnim sudom.

Žarko Kotur, jedan od ekoloških aktivista, dokazuje da je izvješće iz 2006. urađeno na drugoj lokaciji, koja nije predviđena za CGO. — Imamo jako puno dokumentacije, na stotine stranica, kojom dokazujemo da su lažirali podatke u izvješću iz 2006. Prije četiri godine slučaj smo prijavili MUP-u, no njihovo je izvješće općinsko Državno odvjetništvo odbacilo. Vrlo bitna i sporna činjenica, na koju smo ukazali i institucijama EU-a, jesu izvješća o geološkim i hidrogeološkim istražnim radovima na osnovu kojih je Babina gora određena kao idealna lokacija u Karlovačkoj županiji. Međutim, ti su radovi rađeni na sa-

Aktivisti i aktivistkinje na Babinoj gori: Vjerujemo da ima materijala i nade da se odustane od ovog lošeg projekta

svim drugoj lokaciji, na drugoj katastarskoj čestici i vodnoj razdjelnici. Urađena su tri kopa bagerom koja su mnogo godina kasnije prezentirana kao bušotine u Studiji izvodljivosti za CGO. Na samom mjestu planirane lokacije nisu rađena nikakva geološka ni hidrogeološka istraživanja – tvrdi Kotur i dodaje da je u Studiji vodonosno područje Babine gore predstavljeno suho kao Sahara. — Na lokaciji i oko lokacije predviđene za CGO hidrogeološkom prospekcijom terena pronašli smo preko sto izvora pitke vode koje smo unijeli u vodni katastar koji smo uradili. U neposrednoj blizini postoji 25 kopanih bunara koje domaćinstva koriste jer nemaju vodovod. Nas nitko ovih 15 godina nije pitao kakvu mi dokumentaciju imamo. Ne žele ni razgovarati s nama, a mi ovdje živimo i zainteresirani smo za budućnost ovog kraja – govori Kotur.

Dodaje da je CGO manje od 500 metara udaljen od prvog domaćinstva koje se dugo godina uspješno bavi ekološkom poljoprivredom. Po zakonu, CGO se ne smije graditi bliže od 800 metara od prvih naseljenih kuća, ali po riječima Kotura, i tu su izvršili zakon objašnjavajući da se ta udaljenost od kuće ne mjeri do početka nego do kraja deponije.

— Na vrhu Babine gore, na lokaciji na kojoj planiraju odložiti neprerađeni otpad, nalazi se dolina duboka sto metara, koja zauzima prostorno 22 miliona kubnih metara. Ilustracije radi, u tu ogromnu dolinu mogu stati dvije deponije veličine one u Jakuševcu. Godišnji priliv vode iz Babine gore je negdje između osam i deset milijardi litara vode. Nakon naših geoloških istraživanja i geoelektričnih mjerenja, utvrdili smo da je ispod cijele Babine gore ogroman vodonosnik – objašnjava Kotur.

Prema njegovim riječima, na Babinoj gori planiraju napraviti i privremeno odlagalište opasnog otpada, ali nigdje ne piše koliko, kako, gdje i na koji će se način on zbrinjavati. Kotur ističe propuste i pri asfaltiranju ceste koja vodi do predviđene lokacije CGO-a. Naime, ta cesta financirana je iz EU fondova za ruralni razvoj.

— Novac je nenamjenski usmjeren za izgradnju pristupne ceste do lokacije CGO-a. Cestu je trebalo napraviti u dužini od 3,5 kilometara kroz cijelo selo, a urađeno je samo 1,8 kilometara. Obavijestili smo Europsku uniju o brojnim propustima, poslali smo im dokaze da su ta sredstva nenamjenski potrošena. Doživjeli smo da europske institucije umje-

Da apsurd bude veći, glavnina novca potrebnog za izgradnju ceste do budućeg odlagališta dobiven je iz fondova ruralnog razvoja, preko Ministarstva poljoprivrede, iako će izgradnja planiranog centra značiti njeno uništenje – kaže Jadranka Radatović

Željko Obradović na cesti koja vodi do budućeg CGO-a

sto pravovaljane kontrole pitaju naše nadležne za istinitost naših dokaza, a hrvatski odgovor da je sve divno i krasno prosljedili su nama – tvrdi Kotur.

EKOLOŠKI aktivist Željko Obradović ističe da pri izboru lokacije nadležni nisu bili vođeni racionalnim, ekonomskim i ekološkim motivima.

— Politički gledano, Babina gora je najbolja lokacija. Kompletan proces je krenuo 1997., kada su ondašnji karlovački političari sjeli u automobil i išli tražiti novu lokaciju jer je još uvijek aktuelni Ilovac i u ono vrijeme bio zatrpan. Njihov kriterij vjerojatno je bio da se što prije i lakše odredi lokacija, sve to završi i uzme novac. Kada su otpale prve lokacije, Lemić brdo i Popović brdo, najlogičnija je bila Babina gora, koja je u ono vrijeme još bila kao ratno područje. Srbi su otišli, doseljenici iz Bosne tek su počeli pristizati. Netko je možda naivno očekivao da će se cijela regija obogatiti od centra na Babinoj gori. Ni cijena smeća neće pojeftiniti, nego će višestruko poskupjeti – smatra Željko Obradović, koji je u cijelu priču borbe protiv CGO-a ušao iz Udruge hrvatskih branitelja.

— Ova deponija loša je za sve, bez obzira na porijeklo i naciju. Jer priroda ne poznaje granice. Generalno gledano, Karlovac bi mogao imati vrhunsku deponiju. Najeminentniji geolozi Hrvatske tvrde da je, s obzirom na geološki sastav od 40 metara dubokih naslaga gline, idealna lokacija sjeverni dio županije, odnosno karlovačka potolina. Međutim, tu se ne smije dirati zbog brojnijeg i glasnijeg hrvatskog lokalnog stanovništva – tvrdi Obradović i dodaje da većina karlovačkih političara nikada nije bila na Babinoj gori. — Oni kažu, to je tu negdje. To je nevjerovatno. Kroz ovu ružnu karlovačku prošlost oko deponije bilo je nudeno i mnogo dobrih rješenja od pojedinih firmi koje bi bile sposobne napraviti jedan vrhunski koncept gospodarenja otpadom. Međutim, ti se ljudi izgleda nisu uklapali u financijsku konstrukciju, jer je taj novac vjerojatno bio određen nekom drugom – pretpostavlja Obradović.

Da ovaj projekt ne donosi ništa dobro lokalnoj zajednici smatra i JADRANKA RADATOVIĆ koja živi 800 metara od planirane deponije.

— Oni kojima je bog dao more imaju turizam i profit, a mi kojima je bog dao šume

imamo samo probleme, smeće, devastaciju. Tušilović i okolna mjesta nikada nisu dobili neki proizvodni pogon, ni u prošlosti ni sada. Oduvijek se živjelo od poljoprivrede, a kasnije i turizma. Čistoća zraka, tla i vode bila je prednost takve industrijske nerazvijenosti. Da apsurd bude veći, glavnina novca potrebnog za izgradnju ceste do budućeg odlagališta dobiven je iz fondova ruralnog razvoja, preko Ministarstva poljoprivrede, iako će izgradnja planiranog centra značiti njeno uništenje – ističe Radatović i dodaje da otpad na Babinoj gori ne šteti samo okolišu nego i zdravlju ljudi.

— Babina gora su pluća Karlovca i na toj lokaciji moglo bi se napraviti izletišta, sportski tereni. Samo dvije kuće koje su u krugu od 500 metara od CGO-a dobit će neku isplatu, mi ostali ništa, samo smrad i još brže umiranje ovog divnog, zelenog kraja koji se našao između velikih politika, raznih lobija i tuđih interesa. Izgradnja deponije i njen rad neće dovesti čak ni do potrebe za novim radnim mjestima – navodi Jadranka Radatović, podsjećajući da su prije 13 godina potpisivali prvu peticiju protiv deponije.

Nju je potpisalo 493 mještana Tušilovića, Brezove Glave i Okića, a drugu peticiju, proširenu na mještane Vukmanića, Cerovca Vukmaničkog i Knez Gorice, potpisalo je preko 2500 ljudi.

— I sve džaba. Nema nama vajde ni vikati ni protestirati kad nas nitko ne čuje. Vrijeme

Jadranka Radatović

Mile Sokolić

Žarko Kotur

‘Prema dostupnim podacima, na području predviđenom za CGO nema izvora, a lokacija CGO nalazi se izvan zona sanitarne zaštite izvorišta’, ističu u svom zajedničkom saopćenju Karlovačka županija i tvrtka KODOS

prolazi, ljudi su sve više razočarani, umorni, shvaćaju da su nemoćni pred sustavom i da ne mogu ništa promijeniti – dodaje Jadranka Radatović.

U obnovljenu bitku za Babinu goru uključio se i MILE SOKOLIĆ iz Udruge građana Pravica, koji ističe da javnost uopće nije upoznata sa projektom ni senzibilizirana za njegovu izgradnju.

— Takvi projekti uvijek su osjetljivi i teški za lokalnu zajednicu, koja bi trebala biti bitna strana u cijelom procesu. Nadležni u to nisu uložili ni minimalni trud, naprotiv, sve je rađeno u granicama legalnosti i arogantno, bez da je velik dio zainteresirane javnosti bio uključen u proces. Prvo je donesena politička odluka pa su tek onda išli raditi studije, što u lokalnoj zajednici može samo pobuditi sumnju.

U takvim projektima ljudima treba objasniti tko će i kako kontrolirati proces, kako će se njihov život odvijati u datim uvjetima, a ne na način ‘mi to radimo i muljamo kako hoćemo, bez kontrole i pitanja’ – ocjenjuje Mile Sokolić i ističe da nitko ne može garantirati da će CGO biti građen po standardima EU-a.

— O kontroli sustava CGO-a nigdje nema ni slova. Politika ušutkuje ljude koji pokušavaju da saznaju nešto o procesima koji će utjecati na njihove živote. Mještani su skeptični i na kontrolne mehanizme EU-a, što je sasvim logično s obzirom na to da EU nije utvrdila kršenje osnovnih pravila struke u vršenju geoloških radova. Postoji dovoljno elemenata koji ukazuju na to da su institucije zakazale i da nisu igrale po pravilima. Usprkos tome što je priča otišla prilično daleko, vjerujemo da ima materijala i nade da se odustane od ovog lošeg projekta i da se odgovorni po potrebi kazne, a ne da budu nagrađeni za manipulacije – ističe Sokolić.

Nadležni kojima smo uputili upit nisu previše zabrinuti zbog glasova karlovačkih ekoloških aktivista. Očekivano, njima u cijeloj proceduri ništa nije sporno. ‘Prema dostupnim podacima, na području predviđenom za CGO nema izvora, a lokacija CGO nalazi se izvan zona sanitarne zaštite izvorišta. Centar je planiran kao zatvoreni sustav u kojem nema ispuštanja tehnoloških i procjednih voda u okoliš. Centar će biti izgrađen na način da se poštuje europske najbolje raspoložive tehnike’, ističu u zajedničkom saopćenju Karlovačka županija i tvrtka KODOS, a koje je potpisala direktorica te tvrtke Marija Tufeković. ■

INTRIGATOR

Nedostaje pet tisuća sestara

Potrebno je napraviti plan kojim bi se sestinstvo proglasilo deficitarnim zanimanjem, osigurati stipendije i povećati kvote upisa, kaže sindikalistkinja Anica Prašnjak

TREBA nam medicinskih sestara kojih nema, nema ih nigdje. To je stvarno značajan broj i on je nenadoknadiv. Iz toga proizlaze moji apeli na stanovništvo da se smanji intenzitet epidemije – izjavio je nedavno medijima IVO IVIĆ, predstojnik Klinike za infektologiju KBC-a Split.

No ne treba nas pandemija koronavirusa nanovo podsjećati da kronična jagma za medicinskim sestrama govori o davnoj bolji domaćeg zdravstva. Od ljeta tako traju brojni natječaji za posao što ih primjerice raspisuju najveći zagrebački kliničko-bolnički centri, u potrazi ne samo za medicinskim sestrama već i za nezdravstvenim kadrom poput spremačica. U trenutku pisanja ovog teksta, KBC Zagreb za rad na neodređeno traži 41 prvostupnika sestinstva i čak 50 medicinskih sestara – tehničara uz uvjet probnog rada na dva mjeseca. U KBC-u Sestre Milosrdnice završen je pak natječaj za prijem u radni odnos na neodređeno ukupno

57 radnika, od čega se tražilo deset sestara i tehničara, a na određeno vrijeme u punom radnom vremenu dodatnih 22 medicinskih sestara i medicinskih tehničara. Prošlog je tjedna u KB-u Sveti Duh u radni odnos na neodređeno primljeno ukupno 17 medicinskih sestara i tehničara te 13 prvostupnika sestinstva.

ANICA PRAŠNJAK, predsjednica Glavnog vijeća Hrvatskog strukovnog sindikata medicinskih sestara – medicinskih tehničara, kaže za Novosti da za sestrama također vapi Infektivna klinika, pa očekuje još veću potražnju bolnica od postojeće. U zdravstvenom sustavu, kaže ona, nedostaje oko pet tisuća medicinskih sestara.

— Do deficita je doveo prije svega njihov velik odlazak u inozemstvo, ali i prekvalifikacija na jugu zemlje, gdje su sestre većinom otišle raditi u turističku branšu, zbog veće isplativosti i lakših uvjeta rada. Potrebno je stoga napraviti plan kojim bi se sestinstvo proglasilo deficitarnim zanimanjem, osigurati stipendije i povećati kvote upisa jer kroz tri zagrebačke medicinske škole izade godišnje do 150 medicinskih sestara, što je i za potrebe glavnog grada vrlo malo – ističe Prašnjak. Dodaje da sindikat učestalo naglašava kako je potrebno povećati plaće i

koeficijente medicinskim sestrama, počevši od srednjih medicinskih sestara za opću njegu koje se jedine školuju pet godina. Potom valja napraviti plan za razdoblje od pet ili čak deset godina jer za medicinskim sestrama, koje u Hrvatskoj imaju plaću od četiri do sedam tisuća kuna, vape i Europa i svijet.

O svim ovim problemima resorno ministarstvo i Vlada dobro su obaviješteni, no malošto čine za sustav narodnog zdravlja koji je već dugo na aparatima. Pritom bi posebno trebali zaštititi medicinske sestre, koje su pri rođenju i umiranju čovjeka prvi, zadnji i najvažniji javnozdravstveni stup.

■ Dragan Grozdanić

Siledžija dolijao

ZBOG fizičkog napada na dvojicu muškaraca, za koje se neslužbeno saznaje da su srpske nacionalnosti, vukovarsko-sremska policija je uhapsila 27-godišnjaka kojem je Županijsko državno tužilaštvo u Vukovaru odredilo istražni zatvor u trajanju od mesec dana te je predao u zatvor u Osijeku. Policijski službenici proveli su kriminalističko istraživanje nad 27-godišnjakom zbog sumnje u počinjenje krivičnog dela teške telesne ozlede u pokušaju. On je u nedjelju, 20. septembra oko 0,20 sati ispred ugostiteljskog objekta u Ulici slobode u Vukovaru fizički napao 36-godišnjaka i 31-godišnjaka koji su pritom lakše povređeni, izvestila je PU vukovarsko-sremska. U saopštenju se dodaje da je za drugim osobama, za koje se sumnja da su supočinioci ovog dela, a čiji identitet je policiji poznat, raspisana poternica.

Nezvanično se saznaje da su napadnuti muškarci srpske nacionalnosti, a da su napadači pripadnici jedne hrvatske navijačke grupe. Navodno su žrtve došle do jednog ugostiteljskog objekta, gde su sele, a kada su krenule dalje, napadnute su na ulici prvo verbalno, a zatim i fizički. Napadnutim muškarcima su u vukovarskoj bolnici konstatovane lakše povrede.

Ovo je četvrti napad na građane Vukovara srpske nacionalnosti u samo mesec dana. Poslednji se dogodio 26. avgusta oko 23 sata, kada su četvorica mladih Srba napadnuta ispred pekare u Ulici Vile Velebita u Borovu naselju. PU vukovarsko-sremska je nakon tog događaja vrlo brzo uhapsila 18-godišnjaka i 27-godišnjaka kojima je određen jednomesečni istražni zatvor, a 10. septembra i trećeg napadača, 25-godišnjaka iz Vinkovaca. Novosti su tada objavile video-snimak na kojem se vidi kako grupa napadača okružuje automobil u kojem su se nalazili srpski mladići te ih udaraju nogama i rukama.

Dva dana pre, nekoliko muškaraca je presrelo 21-godišnjeg Srbina iz Vukovara koji im je uspeo pobeći, a sledeće večeri su četiri osobe napale 39-godišnjaka i 26-godišnjaka udarajući ih po glavi i telu, zbog čega su zatražili lekarsku pomoć u vukovarskoj bolnici.

■ Dragana Bošnjak

Pričajmo o radnicima

Tržišno-fundamentalistički komentatori vas djetinjasto ismijavaju jer ste se u zagrebačkoj skupštini usudili propitivati kult poduzetništva?

Htio sam poručiti da je društvo u kojem su svi poduzetnici, odnosno ekonomija bazirana na malom poduzetništvu, potpuna iluzija.

Mala poduzeća, nakon što isplate dobavljače, banke i druge kreditore, vlasnike zemljišta i državu, nemaju veliku dobit. Ona uglavnom nestaju, a onaj mali dio koji raste to čini prisvajanjem viška vrijednosti što stvaraju radnici koji su u njima zaposleni. Većina ljudi u ovom društvu nikako ne može biti vlasnik poduzeća nego radnik, a uporno se priča samo o prvima. Vrijeme je da netko počne pričati o radnicima.

Za RF pišu da je 'ekstremno lijeva' stranka. Jeste li opasni po društvo?

Sami se identificiramo kao radikalna ljevica jer smatramo da se problem treba riješiti u korijenu (lat. *radix*), odnosno da su osnova problema s kojima se suočavamo kapitalistički odnosi u društvu.

Pomalo je smiješno što stvari za koje smo prozvani kao ekstremisti zapravo uopće ne predstavljaju strahovito radikalne ideje. To je dobar pokazatelj koliko je društvo otišlo udesno i koliko je uistinu pluralističko. DAVOR GJENERO je to nehotice karikirao govoreći da 'ovakve ideje nemaju mjesta u pluralističkom društvu'.

Frontmen Glasa poduzetnika Hrvoje Butas nazvao vas je 'dnom dna'.

Uvjeren sam da se on, u skladu s onim što sam nazvao kultom poduzetništva i što predstavlja dominantni narativ, doživljava kao heroj našeg doba. Ostavlja dojam da je uvjeren da je strahovito zadužio ovo društvo time što je pokrenuo svoj biznis. Jednostavno, ne može vjerovati da netko ne dijeli divljenje prema sitnim poduzetnicima.

Katarinu Peović rešetaju zbog odijevanja u Saboru. Što to u vezi RF-a izaziva gnjev u tabloida?

Prilično otvoreno stojimo iza svega onoga što je godinama demonizirano u Hrvatskoj – socijalizma i internacionalizma, a protiv tržišnih, nacionalističkih i drugih dogmi koje su postale toliko uvriježene da njihovo propitivanje neki doživljavaju kao napad na sebe. Oni koji su se okoristili tranzicijom možda imaju i pravo kada to tako doživljavaju.

■ Mirna Jasić Gašić

Bolnice se otimaju za medicinske sestre (Foto: Damir Špehar/PIXSELL)

BORDOLINE

— S gnušanjem odbijam optužbu da je moj branjenik primio milijun eura mita. On je primio milijun kuna.

Zapušteni izborni zakoni

Da je broj saborskih mandata bio razmjernan broju birača po izbornim jedinicama, HDZ ne bi imao većinu, Mile Kekin bio bi u Saboru, a Radimir Čačić izvan njega

Svi protekli izbori za Sabor, a naročito ovi najnoviji, bili su neustavni jer su saborski mandati nepravedno raspodijeljeni prema broju birača, a hrvatske vlasti i političari nisu pokazali spremnost da naprave reformu izbornog zakonodavstva – ističe Gong u svojoj analizi 'Hoće li i sljedeći parlamentarni izbori u Hrvatskoj biti neustavni?' koju je sastavio profesor Fakulteta političkih znanosti GORAN ČULAR, uz napomenu da bi HDZ-u u pravednoj raspodjeli nedostajala dva mandata da formira sadašnju većinu i vladu.

Ustavni sud je 2010. pozvao Sabor da neodložno pristupi izmjenama Zakona o izbornim jedinicama, pri čemu je naglasio da bi izbori bili nesuglasni Ustavu ako bi prekomjerno odstupanje u broju birača po pojedinim općim izbornim jedinicama neposredno utjecalo na izborni rezultat. Još od 2000. godine nejednakost izbornih jedinica, odnosno broj potrebnih glasova za jedan mandat, proizvodila je učinke na izborni rezultat, jer su postojale izborne jedinice koje su iskakale izvan zakonski dozvoljenog raspona odstupanja u broju birača od plus/minus pet posto. Takvih je jedinica 2000. bilo tri, a od 2011. čak osam od deset.

Za uvid u utjecaj iskanjanja neproporcionalno određenih mandata na izborni rezultat napravljena je simulacija podjele mandata tako da se proporcionalno odnose na broj registriranih birača u izbornim jedinicama. Pokazalo se da je na svim dosadašnjim izborima od 2000. nepravedno bilo raspodijeljeno 64 mandata – od nepravedno podijeljena četiri mandata 2000. godine do

čak 12 mandata 2016. i ove godine. Da je raspodjela bila poštena, na potonjim izborima HDZ bi izgubio tri, a dobio dva mandata, SDP bi dobio jedan mandat, Domovinski pokret bi dva mandata izgubio i jedan dobio, NS-Refomisti izgubili bi jedan (i jedini mandat), dok bi Most i Možemo! dobili po jedan mandat. Za ilustraciju, MILE KEKIN bi ušao u Sabor, a RADIMIR ČAČIĆ ne bi.

'Na izborima 2016. nepravedna raspodjela ne bi utjecala na većinu, ali ove godine većina iznosi 76 mandata, a nje ne bi bilo bez jednog mandata HDZ-a i Čačića', ističe Čular i ukazuje na to da najveće stranke nisu uvijek dobitnici: Živi zid je 2016. dobio dva mandata previše, što su birači ove godine ispravili.

Kad bi saborski mandati bili razmjerni broju registriranih birača i biračica, najveći gubitnik bi bila iv. izborna jedinica (Slavonija), koja bi u proteklih sedam izbornih ciklusa izgubila čak 13 mandata zbog smanjivanja broja stanovništva. Najviše bi profitirale 9. i 10. jedinica (Dalmacija), koje su bile zaključene za 11, odnosno osam mandata. Čular kaže da se pitanje pravednosti raspodjele mandata može riješiti na način da se broj mandata u izornoj jedinici kreće od 12 u Slavoniji do 16 u Dalmaciji, ili da se granice izbornih jedinica promijene kako bi svugdje broj mandata bio 14. Tada bi Zagreb činile dvije izborne jedinice, a po jedna ili dvije županije predstavljale bi ostalih osam. 'Ovo je pitanje nadstranačko, u interesu je svih građana. Moguće je oko toga postići široki politički i društveni konsenzus, a da se ne ulazi u pitanje teritorijalne reforme. Predlažemo da odgovorni za ovo pitanje ne budu niti Vlada niti Sabor nego Odbor za Ustav, Poslovnik i politički sustav', podvukao je Čular.

'Postojeće izorno zakonodavstvo je zapušteno, a brine to da u programu Vlade za mandat od 2020. do 2024. nema reforme izbornog i referenduskog zakonodavstva, dok je u prošlom programu pisalo da će se

time baviti, a ipak nisu', ističe profesor FPZ-a i član Gong-a BERTO ŠALAJ koji smatra da bi se oko promjena izbornih jedinica mogao postići stranački konsenzus.

Za petak je na temu reforme izbornih jedinica najavljena javna rasprava s predstavnicima političkih stranaka i nadležnih ministarstava i ustanova te ustavnim i pravnim stručnjacima.

■ Nenad Jovanović

Sačić o 'bagri'

Na sjednici saborskog Odbora za veterane zastupnik Hrvatskih suverenista ŽELJKO SAČIĆ zatražio je zabranu državne brige o partizanskim grobljima i micanje petokrake iz javnog prostora. Na to ga je ponukao prijedlog članice Odbora i zastupnice Radničke fronte KATARINE PEOVIĆ da se uredi zapušteni zagrebački spomen-park Dotrščina, na kojem su nacisti i ustaše pobili sedam tisuća građana Zagreba i okolice.

'Država ne smije davati kune da se održavaju takva grobišta i da se čini spomen na njih!' uzvratilo je Sačić povišenim glasom za vrijeme rasprave o godišnjem izvješću Povjerenstva za istraživanje, uređenje i održavanje vojnih groblja, koje se zadnjih godina pojavljivalo u medijima prvenstveno zbog državnih komemoracija ustašama. Peović je primijetila da se nigdje u tom dokumentu ne spominju grobovi i minirani spomenici partizana. Sačiću se, najblaže rečeno, nije svidjela ideja državne skrbi o 'ratno-zločinačkoj bagri' koja je 'pobila najmanje 400 tisuća Hrvata'. 'Moramo apsolutno izbaciti i petokraku iz javne uporabe', nastavio je, neistinito tvrdeći da je Rezolucijom Vijeća Evrope zabranjeno isticanje petokrake u javnom prostoru.

Peović mu je odgovorila da je zvijezda simbol komunističkog i radničkog pokreta, i da se ne može poistovjećivati s padom Vučkova. Uzaludno je tražila prekid sjednice zbog Sačićevog zapjenjenog istupa o partizanima, koji je nazvala protuustavnim. Umjesto prekida, raspravi se pridružio ministar branitelja TOMO MEDVED, koji je u jednom trenutku otkrio zanimljiv detalj. Spominjući 'nedopuštena' obilježja, naime, poručio je da su sljedeće godine planirane izmjene zakona o grobljima i donošenje zakona o spomen-obilježjima. 'Taj zakon jasno i precizno regulira to pitanje', poručio je Medved, ne precizirajući planira li država na neki način proskribirati simbole antifaašizma.

Na pitanje članice Radničke fronte zašto u spomenutom povjerenstvu za vojna groblja sjedi član Hrvatskog domobrana, udruge čiji su članovi rušili partizanske spomenike, Medved je odgovorio da je strukturu članova ustanovila vlada ZORANA MILANOVIĆA. Vezano uz njezin prijedlog o uređenju Dotrščine, ministar ju je usmjerio na zagrebačku administraciju. Nakon izostanka reakcije na Sačićev istup i opaske JOSIPA ĐAKIĆA da će sljedeći put donijeti top-listu svjetskih zločinaca s TITOVIM imenom, Peović je napustila sjednicu.

■ Hrvoje Šimičević

LEKSIKON TRANZICIJE

Država

DRŽAVA; pravno-politički organizirana zajednica – na prostoru koji je definiran granicama i sa stanovništvom koje živi na tom teritoriju – s tri temeljna stupa vlasti (zakonodavna, izvršna i sudska), odnosno kompleksnim sustavom političkih institucija (parlament, predsjedništvo, ministarstva...), sudovima, administrativno-birokratskim aparatom, obrambeno-represivnim organima (vojska i policija) i mrežom javnih institucija (zdravstvo, obrazovanje, kultura, sport, socijalna skrb...).

Iako je riječ o staroj povijesnoj kategoriji, ovdje se misli na modernu nacionalnu državu nastalu na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, s polazišnim pretpostavkama iz sredine 17. stoljeća u vidu tzv. Vestfalskog mira. Percepcija i doživljaj te tvorevine varirali su od romantičarskog narodnog ushićenja vlastitim uobličjenjem u vidu nacionalne države, karakterističnog za europsko i sjevernoameričko iskustvo 19. stoljeća, preko euforičnih postkolonijalnih osamostaljenja u nizu zemalja Afrike, Azije i Južne Amerike polovinom 20. stoljeća, do današnje situacije početka 21. stoljeća kada nacionalna država sve više izgleda poput desakraliziranog mita, a smisljena su pitanja o njenoj daljnjoj ulozi i važnosti u globaliziranom svijetu.

U epohi u kojoj su sve snažniji i važniji transnacionalni akteri, bilo financijske institucije (recimo Međunarodni monetarni fond) ili naddržavne političke alijanse (npr. EU), svjetske korporacije i ekonomski megasubjeki (poput Svjetske trgovinske organizacije), te premoćni bankarski sustav, država se sve više uprizoruje kao nedorastao akter. Slabljenjem države, to jest njenih institucija, veliki broj društvenih aktera ostaje nezaštićen, prepušten na milost i nemilost tržišnim odnosima globalnih razmjera. Na primjer, država je danas sve manje sposobna, a i zainteresirana, intervenirati u globalno tržište radne snage u kojemu velike svjetske korporacije koriste okolnosti neoliberalne deregulacije radnih i poreznih zakona, te s lakoćom unajmljuju i otpuštaju brojnu potplaćenu radnu snagu koja im je naprosto izručena.

Naša je regija u tranziciji i po ovom pitanju doživjela tragikomičan obrat. Raspad jedne veće države s određenim međunarodnim kredibilitetom tokom druge polovine 20. stoljeća popraćen je ushitom zbog nastanka malih nacionalnih država, nekadašnjih federativnih republika koje su u Jugoslaviji, da stvar bude i groteskna, trendovima političko-ekonomske decentralizacije federacije od 1970-ih imale vrlo konkretne oblike ekonomskog i nacionalno-kulturalnog suvereniteta. Tako smo, eto, kroz krvave ratove i tranzicijski opustošeno poraće očigledno atavistički slavili 'nastanke' naših novih 'suverenih' država u povijesnoj epohi u kojoj su daljnji smisao, snaga i značaj klasične nacionalne države redefinirani, te stavljeni pred ozbiljne izazove i upitnike.

■ Hajrudin Hromadžić

Čemu glasamo?
(Foto: PIXSELL)

Knežija protiv hadžija

Inicijativa 'Knežija brani park' prikupila je 4216 potpisa građana protiv izgradnje osmerokatnice investitora Nova Knežija d.o.o. na mjestu sadašnjeg parka.

'Očekujemo poništenje lokacijske dozvole i u zadanom roku odgovor Ministarstva graditeljstva na našu drugostupanjsku žalbu', kaže Larisa Petrić

GRAĐANSKA nastojanja za očuvanjem javnih prostora u Zagrebu traju koliko i pokušaji njihove uzurpacije: na mjestu parkova, livada, dječjih igrališta ili kakvih drugih uglavnom zelenih oaza pojavljuje se, uz blagoslov gradskih struktura, privatni investitor koji kani na tim površinama graditi crkvu ili poslovno-stambenu zgradu ili nastoji nekako drugačije oploditi svoj kapital. Privatni interes tako je prije malo više od desetljeća prevladao u zagrebačkom kvartu Borovje, gdje je unatoč nemalom građanskom otporu na mjestu tamošnjeg parka i dječjeg igrališta izgrađena stambena zgrada. U nadolazećim godinama građani su dodatno zbili redove: organizirani u različite inicijative, uz pridružene nepotkupljive stručnjake različitih profila – arhitekta, urbaniste, pravnike i slično, zajedno su u svrhu sprečavanja devastacije javnog prostora naučili jače parirati gradskoj i dr-

žavnoj birokraciji, čitajući između redaka pokatkad i dvosmislenih zakona i tražeći rupe u njima kako bi, zakratko ili zadugo, zaustavili bezobzirno nadiranje privatnog kapitala. Primjeri za to su građanske inicijative 'Ne damo Siget' i 'Čuvamo naš park': prva je zasad spriječila izgradnju poslovnog kompleksa na livadi nasuprot benzinske pumpe u novozagrebačkom naselju Siget, dok je potonji slučaj parka Trnjanska Savica odjeknuo još jače i kvartovski dalje jer je Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja u drugostupanjskom postupku 2017. godine zbog grubog kršenja odredbi Generalnog urbanističkog plana (GUP) Grada Zagreba poništilo lokacijsku dozvolu izdanu za namjeravanu izgradnju crkve i župnog centra u dotičnom parku.

Od minulog ljeta o sličnim problemima zbori se u kvartovskim dućanima i na autobusnim stajalištima na Knežiji. Tamošnja inicijativa 'Knežija brani park' nedavno

provedenom peticijom prikupila je ukupno 4216 potpisa građana, s time da ju je potpisalo 25 posto stanovnika kvarta. Svi oni, uz podršku strukovnih udruga arhitekata i urbanista, traže poništenje izdane lokacijske dozvole od 18. lipnja za gradnju osmerokatnice na mjestu parka, za što je zainteresiran investitor Nova Knežija d.o.o. u vlasništvu LUKE KAIČA, koji je inače i vlasnik tvrtke Domograd koja je izradila geodetski elaborat.

No prve prepreke za inicijativu nastale su već prilikom predaje potpisa građana i priložene žalbe koju su u ime građana i Mjesnog odbora Knežija predali Gradskom uredu za prostorno uređenje, od kojeg su zatražili i uvid u lokacijsku dozvolu. Iz ureda za informiranje gradonačelnika MILANA BANDIĆA hladno su odbijeni s naznakom da nisu stranka u postupku. Inicijativa je potom uputila drugostupanjsku žalbu Mini-

Članice inicijative 'Knežija brani park'
(Foto: Matija Habljak/PIXSELL)

starstvu prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, čiji se ishod čeka.

LARISA PETRIĆ, potpredsjednica Mjesnog odbora Knežija iz zeleno-lijevе koalicije i članica građanske inicijative, podsjeća da nasrtaji na javna dobra već duže vrijeme izazivaju revolt ljudi, koji ne moraju nužno biti ni urbanisti ni stručnjaci da shvate bezobzirnost kojom privatni kapital zadire u postojeću gradsku infrastrukturu. Naša sugovornica u najvažnijem ističe da bez obzira na to što je parcela za koju je ishodena lokacijska dozvola nominalno privatna, a to je postala u vrijeme pretvorbe i privatizacije 1990-ih, ona je u katastru upisana kao park. Prema zagrebačkom GUP-u, riječ je o površini mješovite (M1) namjene, na kojoj je gradnja moguća, ali članak 63 istog dokumenta ipak spominje ograničenja za gradnju u visoko konsolidiranom dovršenom kvartu, što Knežija svakako jest: u navedenom članku nalazimo stavku po kojoj gradnja na građevnim česticama s postojećim kvalitetnim visokim zelenilom i na uređenim zelenim površinama nije moguća, a valja poštivati i urbanu matricu okolnog već izgrađenog naselja.

— U nekadašnjem provedbenom urbanističkom planu razvidno je da je taj dio Knežije dovršen kvart, što smo istaknuli i u žalbi. Jednako tako, u Zakonu o prostornom uređenju piše da su stranke u postupku izdavanja lokacijske dozvole podnositelj zahtjeva, vlasnik nekretnine za koju se izdaje lokacijska dozvola, te vlasnik i nositelj drugih stvarnih prava na nekretnini koja neposredno graniči s nekretninom za koju se izdaje lokacijska dozvola. Budući da ta parcela graniči s gradskom parcelom, onda je Grad kao stranka u postupku sam izdao sebi dozvolu i sam sebe pitao za mišljenje – kaže za Novosti Larisa Petrić.

— Grad bi trebao još dio svoje, odnosno naše javne parcele, a riječ je vjerojatno o dijelu zelene površine do ceste i za kolni ulazni put, dati ili po nekim uvjetima ustupiti investitoru, za što bi trebao provesti određenu proceduru, pa tako očekujemo i dodatno vrijeme za intervenciju. Kako dakle investitor dio svoje parcele mora objediniti s dijelom gradske parcele koja graniči sa susjedima, a to su stanari okolnih zgrada, tako u Mjesnom odboru tvrdimo da bi u uvjetima dovršenog i visoko konsolidiranog naselja i oni trebali biti uključeni u slučaj kao stranka u postupku kako bi u svakom trenutku znali što se na toj parceli radi – dodaje Petrić.

Bit će zanimljivo, ističe naša sugovornica, pratiti dalje navedeni slučaj: kani li primjerice Grad Zagreb prodati dio svoje parcele investitoru za više od milijun kuna, taj se postupak mora provesti na Gradskoj skupštini. Nadalje, vijećnica nam se požalila na ignorantski dugogodišnji nastup gradske uprave spram Mjesnog odbora Knežija. Kaže da je i njihov slučaj pokazao na koji se način u Gradu Zagrebu odlučuje.

— Mi dobivamo na mišljenje plan uređenja nekog dijela u četvrti Dubravi, a za ono što se dešava u našem kvartu nemamo informacije čak i kada ih tražimo, niti nas se pita za mišljenje – ističe Petrić.

Pitamo je za kraj što bi u ovom slučaju zadovoljilo građansku inicijativu s Knežije.

— Prije svega, očekujemo u zadanom roku odgovor Ministarstva graditeljstva na našu drugostupanjsku žalbu. Zadovoljio bi nas pozitivan odgovor na to da su stanari stranka u postupku, što bi nam omogućilo argumentaciju da je takva zgrada protivna GUP-u. Očekujemo i poništenje lokacijske dozvole i stavljanje predmeta u prethodno stanje. Ako odgovor bude negativan, namjeravamo ići s tužbom na Upravni sud, za koji vjerujemo da bismo s istom argumentacijom lakše prošli – zaključuje Larisa Petrić. ■

Može samo u četiri zida

Obilježavanje godišnjice ratnog zločina u Karlovcu onemogućile su braniteljske udruge, čiji su pripadnici demonstrirali pokraj mjesta pogibije rezervista

Protest protiv komemoracije koja nije niti održana (Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

DVADESETAK građana i predstavnika Srpskog narodnog vijeća prisustvovalo je u ponedjeljak svetoj liturgiji i parastosu u karlovačkoj Crkvi Svetog Nikole, održanima u znak sjećanja na trinaest rezervista, mobiliziranih u krnjačku Teritorijalnu obranu Jugoslovenske narodne armije, ubijenih na koranskom

mostu u Karlovcu, 21. septembra 1991. godine. Liturgiju i parastos služio je prvi karlovački paroh RADOŠLAV ANĐELIĆ.

Dvadeset pet vojnika i rezervista JNA, tog dana su iz kasarne u Gornjem Mekušju najkraćim putem krenuli u Logorište, kako se tada tvrdilo, da bi izvukli dio tehnike iz opkoljene kasarne. Bilo je to vrijeme početka ozbiljnijih sukoba u

okolici Karlovca, koji su kulminirali 4. oktobra. Na mostu su ih zaustavili policijski specijalci, vojnici su se predali i položili oružje. Specijalci su odvojili redovne od vojnika rezervista, redovne vojnike odveli u policiju, a 17 rezervista doveli do

drugog kraja mosta. Tamo su njih 13 ubili i dvojicu teško ranili dok su se dvojica spasila skokom u Koranu. Ovaj događaj je ocijenjen kao ratni zločin za što je na četiri godine zatvora osuđen MIHAJLO HRASTOV, a četvorica preživjelih su svjedočili na dugotrajnom suđenju. Sudski postupak je trajao preko 20 godina, dok Vrhovni sud Hrvatske nije donio konačnu presudu, a Hrastov je odležao tek dio kazne.

Prvi put su svijeće i cvijeće na mostu, u tišini bili postavljeni 21. septembra 2013. godine, ali su ih tzv. 'gnjevni građani' pobacali u rijeku. Na tragu početka procesa pomirenja pripadnika većinskog hrvatskog naroda i srpske zajednice, Srpsko narodno vijeće i srpska zajednica u Karlovačkoj županiji željeli su ove godine prvi put službeno održati komemoraciju žrtvama na mjestu zločina, no to im zbog protivljenja braniteljskih udruženja nije bilo omogućeno. Protiv komemoracije oštro su se postavili karlovački gradonačelnik DAMIR MANDIĆ i višiteljica dužnosti županice MARTINA FURDEK HAJDIN, zahtijevajući od pripadnika srpske zajednice da se izvine građanima Karlovca zbog agresije i rata. Pritom su izjavili da nemaju ništa protiv obilježavanja na grobljima i u vjerskim objektima. Veći dio Karlovčana unatoč sudskoj presudi, Hrastova smatra herojem koji je spasio grad da ne padne u ruke neprijatelja. Iako je komemoracija otkazana, na mostu se ipak okupilo oko 200 dragovoljaca koji su optužili SNV za provokaciju.

Nakon parastosu u Karlovcu, komemoracija žrtvama je održana na dva krnjačka groblja, Parunovcu i Čatrnji. Rodbina stradalih nije dolazila u Karlovac već je parastos održan u manastiru Bogorodice trojeručice u Donjem Budačkom. Na grobljima Parunovac i Čatrnja prisutnima se obratila potpredsjednica Srpskog narodnog vijeća ANETA VLADIMIROV. Ona je povezala ubojstvo trojice hrvatskih policajaca početkom avgusta u Krnjaku s događajem na karlovačkome mostu te pročitala imena ubijenih rezervista: MILIĆ SAVIĆ, SLOBODAN MILOVANOVIĆ, MILE BABIĆ, NIKOLA BABIĆ, BOŽO KOZLINA, MILE PEURAČA, VASO BIŽIĆ, MILOŠ SRDIĆ, MILENKO LUKAČ, NEBOJŠA POPOVIĆ, SVETUZAR GOJKOVIĆ, ZORAN KOMADINA i JOVAN SIPIĆ.

— Nacionalistička politika koja je upravljala životima mobiliziranih rezervista i koja ih je tog kobnog dana dovela do mosta na Korani, bila je višestruko štetna i pogubna kako za hrvatski i srpski narod na Kordunu i drugdje. Ista je to logika ratnog nasilja kojom je naredena likvidacija hrvatskih policajaca mjesec i nešto dana ranije. No, ništa manje štetna bila je i spremnost na agresiju iskazana ubistvom razoružanih rezervista – kazala je Vladimirov.

— U osudi straha i stradanja koje je grad Karlovac i svi u njemu morao podnositi tokom granatiranja, u osudi huškanja, poticanja na rat i mobiliziranja te demoniziranja onih koji su odbili uzeti oružje, u osudi neodgovornih politika koje su paralelno sa ratnim pripremama dogovarale podjelu društvene svojine te osudi nehumane egzekucije golorukih zarobljenika, Srpsko narodno vijeće sa rođnicima žrtava, antiratnim aktivistima, građankama i građanima Karlovca željelo je komemoraciju održati na samom mjestu zločina ali to nam ni ove godine, nažalost, nije omogućeno – zaključila je Aneta Vladimirov.

■ Milan Cimeša

Nikakvog otpora zarobljenih rezervista nije bilo

U povodu godišnjice ubojstva na koranskom mostu, Documenta – centar za suočavanje s prošlošću upozorio je na kronologiju suđenja Mihajlu Hrastovu i krive interpretacije ovog ratnog zločina.

- U postupku koji je započeo 1992., nakon tri oslobađajuće presude pred Županijskim sudom u Karlovcu, svima koji su pratili suđenje postalo je jasno da se državno odvjetništvo i sudsko vijeće ne mogu oduprijeti pritiscima u sredini u kojoj su mnogi vjerovali da je smaknuće zarobljenika legitimna reakcija na agresiju. Nakon tri uzastopna vraćanja, presudio je Vrhovni sud Republike Hrvatske (vsrh). Nakon žalbe Ustavni je sud predmet vratio na vijećanje vsrh pred izmijenjenim vijećem jer nije javno objavio presudu. Konačno, Vrhovni je sud 2. rujna 2012. donio presudu i time nakon dvadeset godina zaključio najduži postupak vođen zbog povreda međunarodnog prava pred hrvatskim pravosuđem. Hrastov je proglašen krivim za kazneno djelo protiv čovječnosti i međunarodnog prava, počinjeno protupravnim ranjavanjem i ubijanjem neprijatelja (čl. 124. st. 1. i 2. okzrh), koje je počinio ubivši trinaesticu i teško ranivši dvojicu zarobljenih neprijateljskih vojnika, na način kako ga se teretilo

optužnicom. Zbog toga je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 4 godine – podsjetili su iz Documente.

Posebno su naglasili da je vsrh zaključio da optuženi nije bio napadnut od strane rezervista jna, kao i da nije bilo napada na svjedoka Gorana Čerkeza. Zaključak su utemeljili na izmjenama iskaza o tom napadu svjedoka Gorana Čerkeza te Darka Grujića. Osim toga, svjedoci

Svetozar Šarac, Branko Mađarac, Duško Mrkić i Nebojša Jasnić, preživjeli zarobljenici s mosta, iskazivali su da nisu vidjeli bilo kakav otpor zarobljenika. Iskazima ovih svjedoka vsrh je poklonio vjeru.

- No interpretacije u kojima se ističe navodni otpor ubijenih i ranjenih zarobljenika tvrdokornije su od konačne presude vsrh. Smatramo da treba razgovarati o činjenicama koje se ne uklapaju u uvriježene poglede na događanja na Koranskom mostu. Zato predlažemo dijalog o obilježavanju okrugle tridesete godišnjice koji će uključiti porodice ubijenih i suprotstavljene aktere u pronalaženju primjerenog rješenja – podsjetili su iz Documente.

Помирење – сад или никад

Одлазак у Книн је био прилика за искорак јер такав потез идуће године не би имао овакву тежину, рекао је Борис Милошевић на мировној конференцији у Пакрацу

Борис Милошевић и пакрачки домаћини

ДОГАЂАЈИ везани уз помирење у малим срединама насушно су потребни и треба их организирати што више – поручили су учесници осме мировне конференције 'Што након Книна и Грубора? Перспективе рада на помирењу у РХ и са сусједима' у Пакрацу. Представници организатора Мирјана Билопавловић и Горан Божичевић, водитељи удруга делфин и Мирамида Центар, нагласили су да мировна перспектива гледања на рат и пораће никада није била популарна.

— Пакрац има традицију мировног волонтерства од раних 90-их. Многи Пакрац памте по рату и ружним стварима, али први напори на изградњи мира на просторима бивше Југославије били су овдје – рекао је Горан Божичевић, који је од 1993. до 1995. водио волонтерски пројект у Пакрацу.

— Требамо разговарати о тешким стварима поштујући једни друге. Још увијек постоји непотребни јаз између низа државних институција и напора цивилног друштва, али простора за сурадњу свакако има – нагласио је Божичевић.

— Желимо оваквим догађајима заједнички радити да таква ситуација опстане. Мир међу људима и квалитетан заједнички живот – да сви људи имају струју, воду и једнаке услове живота на овом подручју једна је од порука ове конференције које требају бити корак према напретку – изјавио је Никола Ивановић, замјеник пакрачке гра-

Како државни врх креира ајмосферу, иако цијело друштво дјелује према мањинама од којих је кључна српска која највише сноси брме раја деведесетих – казао је Милошевић

доначелнице и предсједник ВСНМ-а Пожешко-славонске жупаније.

— Уз суставан рад, дијалог и подржавање оваквих малих конференција на којима људи могу разговарати о својим искуствима рата, особних патњи и невиних жртава стварамо добро окружење у друштву, што је оно што желимо постићи у овом мандату – нагласио је потпредсједник владе РХ Борис Милошевић. Нагласио је да је добро што нема инцидента и да се о тешким ратним темама разговара и чују различита мишљења.

— Битно је да се разговор одржава у што је могуће више средина, јер много тога овиси о локалним управама, а ту има и добрих и лоших примјера. Хрватска има добро законодавство везано уз мањине и људска права, али главну улогу има однос Владе и власти према њима. Како државни врх креира атмосферу, тако цијело друштво дјелује према мањинама од којих је кључна српска која највише сноси брме рата 90-их – казао је Милошевић. Подсјетио је да се и данас говори како је тадашњи премијер Иво САНАДЕР 2004. на прије-

му СНВ-а честитао православни Божић што се узима као прекретница односа између Срба и Хрвата, као и уважања политичких представника Срба као равноправних у политичком животу Хрватске.

— Тада се десила прва сурадња ХДЗ-а и СДСС који је подржао тадашњу владу и почело се говорити о рјешавању проблема Срба повратника и равноправности Срба у Хрватској. Исте године делегација Срба из Вуковара је отишла на Овчару да се поклати жртвама. Иако није било обавезно, 2009. је градско Вијеће Вуковара промијенило Статут којим се омогућила службена употреба српског језика и ћирилице – рекао је Милошевић, истичући да је процес окренут ретроградно кад је Хрватска ушла у ЕУ.

— За разлику од стања прије 10 или 15 година, сада нема надзора ЕУ и све радимо сами ради себе како би тељељем политичког договора створили атмосферу мира и толеранције. ХДЗ је с Пленковићем 2016., као и ове године, водио афирмативну кампању и није се дистанцирао од сурадње с мањинама. Бирачи су то препознали и он је на темељу таквих порука побједио, а након избора пружио руку сурадње мањинама, тако да су Срби ушли у владу – устврдио је потпредсједник Владе. Говорио је о свом одласку на прославу Олује у Книну чему су прегходили разговори унутар српских организација.

— То је био тренутак за искорак и отварање дијалога на почетку мандата како би пружили примјер да Срби буду прихваћени као равноправни чланови друштва, било да су отишли у Олуји и вратили се, било да су преживјели мирну реинтеграцију, било да живе у градовима или на селима. Срба је сада тек једна трећина или за 400.000 мање него 1991. па нема друге могућности него разговарати с Владом и осигурати позитивну причу дијалога и толеранције. Размишљао сам да би ми било пуно лакше да не идем, али као политичар морам гледати неколико корака унапријед. Ово је била прилика за искорак, заправо прилика 'сад или никад' што се тиче ове Владе, јер такав потез идуће године не би имао овакву тежину. Мислим да је тако учвршћена политика Владе у добром смјеру и да ће то ићи кроз цијели мандат, поготово што су споменуте и жртве међу Србима. Одлазак у Книн и Груборе подржало је 95 посто јавности и сматрам да је то позитивно за Хрватску. Морамо направити све што је у нашој моћи да друштво у Хрватској буде боље. Имамо на уму и дјелу Србе којој рат не би смио бити брме, јер се колективном кривњом рађа сјеме зла за будућност. Зато треба што чешће ићи на терен и људе потакнути на дијалог. Јер ако је добро Србима, бит ће и Хрватима као већинском народу – закључио је Милошевић. НИКОЛА ВУКОВРАТОВИЋ из СНВ-а указао је на наставак колективизације кривње из рата 90-их.

— Редовито се прича о помирењу Хрвата и Срба, без превише ограда, као да су сви Хрвати са свим Србима тридесет година у свађи из које можемо изаћи тек ако сватко са своје стране и у својој заједници преузме одговорност за рат – казао је Вукобратовић.

У раду конференције учествовали су бројни невладини активисти и представници државних институција из Пакраца и других дијелова жупаније.

■ Ненад Јовановић

Планирамо будућност

Сљедећег маја су локални избори, прије њих и попис становништва

Премда ова у много чему необична година још траје, што планирате за сљедећу? Желимо и даље бити што присутнији у јавном животу Жупаније, посебице ради остваривања права и слобода припадника наше заједнице, али и цјелокупног развоја грађанског друштва. Стога планирамо више програмских активности, наравно у складу с будућим епидемиолошким мјерама и финансијским оквиром предвиђеним жупанијским буџетом: надам се да тај оквир неће бити ужи од одобреног за ову годину, а то је око 150.000 куна. Исто тако, на темељу чланка 31. Уставног закона о правима мањина задаци су нам истакнути наше кандидате за предвиђене функције у јединицама локалне управе и регионалне самоуправе; не треба заборавити да су сљедећег маја локални избори, а прије њих и попис становништва. Дакле, радит ћемо све с циљем побољшања положаја наше заједнице, у склопу чега намјеравамо поновно покренути радијске и телевизијске емисије какве смо на локалној разини имали прије десетак година.

Српска заједница још нема својих представника у Жупанијској скупштини? Заступљени смо са четворицом вијећника српске националности, но они нису чланови СДСС-а него других странака, а пракса је показала да такви не заступају мањинске него искључиво страначке интересе. Тако да у протекле готово четири године у Скупштини, ако добро памтим, није постављено ниједно питање везано уз нашу заједницу, иако је на жупанијској разини евидентан цијели низ комуналних, инфраструктурних и егзистенцијалних проблема. Дакле, иако службена политика протестира што нпр. у сусједној БиХ хрватске представнике у федеративним тијелима бирају Бошњаци, не смета је што се представници Срба овдје бирају с 'већинских' страначких листа: тако ће хдз и остале странке, неовисно о томе јесу ли лијеве

или десне оријентације, увијек наћи 'своје Србе', неовисно о томе у коликој се мјери они намјеравају бавити проблемима припадника своје националности. Стога, с обзиром на то да заправо немамо својих представника у Скупштини, рад ћемо и даље темељити те интензивирати око нашег дојупана МИРКА МАРТИНОВИЋА, но то је засигурно тежи и неизвјеснији пут, бар док поновно не будемо имали жупанијског вијећника из редова СДСС-а. Како бисмо то што лакше постигли, будуће смо задатке специфицирали у неколико точка, а то су: савјетовање и информирање грађана, поготову повратничког свијета, развој и статутарна права заједнице и њезиних припадника, култура и образовање те сурадња с осталим представничким тијелима, државним институцијама и грађанским удружењима.

Који су карактеристични проблеми припадника заједнице који живе у Карловачкој жупанији?

Нажалост, још увијек су то стамбено збрињавање повратника, статусна питања, сигурност и дискриминација, поготову приликом запошљавања. Наравно, ту су и проблеми везани уз рурални развој, али и они везани уз натјечајне пројекте и потицајне мјере надлежних министарстава и еу-фондова. Поред тога што ћемо их настојати рјешавати у највећој могућој мјери, посебно ћемо пажњу, споменућу већ, поклањати информирању свих припадника заједнице.

Али у Жупанији још има градова и опћина у којима немамо своја мањинска вијећа и представнике, премда на њих имамо право: зашто таква тијела нису формирана у неким срединама?

Подршка постојећим вијећима и даље ће бити наш главни задатак, но успоставит ћемо блиску сурадњу с људима у Озљу, Дугој Реси, Раковици, Цетинграду, Тоуњу, Јосипдолу и Ласињи да их и ондје што прије оформимо. Такођер, морамо напокон покренути акцију пописивања ратних штета на нашем подручју, али и даље будно пазити на све појаве и облике говора мржње. Дакако, наставит ћемо обиљежавати датуме и догађаје значајне за нашу историју и постојање овдје, а један од задатака и даље ће нам бити обнова антифашистичких споменика те комеморирање цивилним жртвама ндх и Олује. У фокусу нам остају и сви модели наставе српског језика и културе те православног вјеронаука.

■ М. Цимеша

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Школе чекају пререгистрацију од 2015.

ШКОЛЕ у којима се цјелокупна настава изводи на српском језику и на ћирици још увијек нису регистриване као мањинске, упозорила је у Сабору заступница СДСС-а ДРАГАНА ЈЕЦКОВ. Министру знаности и образовања РАДОВАНУ ФУЦХСУ упутила је заступничко питање о пререгистрацији школа у којима се цјелокупна настава у складу са законом изводи на српском и на ћирици. — Те школе нису регистриване као мањинске школе, што већ није у складу са законом. Проблем регистрације ових школа те питање пријеноса оснивачких права нису ријешени иако је од мирне

Још увек нерегистривани као мањинска школа – ош Борово

реинтеграције прошло више од 20 година, истиче Јецков и поздравља то што су друге националне мањине своје школе без проблема успјеле регистривати као мањинске.

— Као најчешће оправдање за нерегистривање мањинских школа српске националне мањине истиче се чињеница да се код других националних мањина ради о стеченим правима, што у примјеру српске заједнице наводно не постоји, иако сви позитивни прописи рх гарантирају равноправност свих националних мањина – казала је Јецков, питајући министра што мисли подузети како би се споменуте школе са српским ученицима на истоку Хрватске регистривале, јер за то постоје потребни услови

предвиђени позитивним законодавством у Хрватској. Подсјетила је да су опћине Борово, Негославци и Маркушица почетком 2015. сукладно одредбама Закона одгоја и о образовању поднијеле захтјев за пријенос оснивачких права са Вуковарско-сријемске жупаније, али то још није учињено јер се одговорност пребацује између жупаније и министарства. — Споменуту ћу закључак саборског Одбора за људска права из 2016. и дописа Министарства из 2019. у којем се наводи да се Закон о одгоју и образовању примјењује на све школске установе у којима се настава, осим на хрватском језику и писму, проводи и на језику и писму националне мањине и то не само на школске установе које су затражиле, него и на све друге. И даље имамо непровођење закона, а вјерујем да ћете као министар са свим својим овлашћењима утицати да се те мањинске школе регистривају под условима који су прописани законом. Није у реду да све националне мањине имају регистриване школе, осим кад је у питању српска национална мањина; тада се школе не могу регистривати као мањинске – рекла је Јецков.

Министар Фуцхс је потврдио да је Законом о знаности и образовању за основне и средње школе предвиђена могућност да уколико се школа, која изводи наставу на језику и писму националних мањина, налази се у подручју гдје је утврђена равноправност језика локална власт затражи пријенос оснивачких права.

— То је, чини ми се, учињено у овом случају, али тако тим истим законом Министарство знаности и образовања рх нема ингеренцију над доношењем таквих одлука, него је одлука о пријеносу права једино и искључиво у надлежности регионалне управе и самоуправе. Министарство знаности је препоручило жупанији да размотри захтјев локалне заједнице и једино на основу њихове одлуке могуће је ово преносење власништва – закључио је Фуцхс.

Иако је заступница Јецков по тко зна који пут расправљала и постављала питање о нерегистривању ових школа, поново је добила одговор као и раније. Сада је потез опет на жупанијама, односно Вуковарско-сријемске жупаније. ■ Г. Борковић

Обнова дрежничког храма

ЕПИСКОП Горњокарловачке епархије Герасим обишао је радове на обнови храма Рођења пресвете Богородице у Дрежници. Након обиласка Дрежнице, како преноси интернетски портал Горњокарловачке епархије, владика је у Огулину у тамошњем храму Светог великомученика Георгија осветио крст за централну куполу дрежничког храма. Пројект рјешења за обнову дрежничког храма израдио је чувени београдски архитект ПРЕДРАГ ПЕЂА РИСТИЋ (1931 – 2019.). По пројек-

ту је овај храм тробродна базилика са централном куполом. Изведбено рјешење обнове израђено је у уреду огулинске архитектуре Кристине Шпигл. Финансирању обнове донацијом се прикључио др. Ненад Лилић, иначе родом из Ниша, а који сада живи и ради у Едмонтону у Канади. Тако је започела прва фаза обнове храма. Прилозима се могу укључити и сви остали грађани а контакт особа је огулински парох протопрезвитер Милан Симић (мобител: 00-385-(0)98-130-531.) ■ М. Ц.

Bilo jednom Divoselo

Mine koje još uvijek nisu uklonjene, puštoš i jezive priče o ratnim zločinima Hrvatske vojske i policije. To je jedino ostalo od Medačkog džepa, uništenog 1993. godine. 'Nisam siguran ni da bi rođeni Divoseljanin nakon 27 godina mogao pogoditi gdje se što nalazilo u selu, kaže dožupan Ličko-senjske županije Nikola Lalić

VOJNA operacija Medački džep koja se odvijala od 9. do 17. septembra 1993. u selima Čitluk, Počitelj, Divoselo i njihovim zaseocima, ostavila je iza sebe puštoš i više od osamdeset civilnih i vojnih žrtava. Tokom povlačenja Hrvatske vojske i specijalne policije, na što ih je prisilila međunarodna zajednica, spomenuta sela spaljena su i uništena eksplozivom do neprepoznatljivosti.

Boraviti 2020. godine u Divoselu nado mak Gospića iz toga je razloga izuzetno teško. Prije svega je tako s praktične strane jer je kretanje u Divoselu ograničeno. Nije

preporučljivo napuštati asfaltiranu cestu jer jedini znakovi na putu su oni koji još uvijek upozoravaju na stvarnu opasnost od mina. U komemorativnoj posjeti koju su 16. septembra organizirali Srpsko narodno vijeće i Inicijativa mladih za ljudska prava, uvidjeli smo sve pogubne posljedice ove vojne akcije.

U Divoselu poslije rata nije bilo uklanjanja mina, a od 118 zahtjeva za obnovu kuća usvojeno ih je samo 11. Te kuće ne spadaju u klasičnu kategoriju odštete, već su izgrađene od naknade štete nekadašnjim nosiocima stanarskog prava iz Gospića, koji su porijeklom iz Divosela. U selu

nema struje, bunari su zagađeni, pa tako nema ni stalnih stanovnika.

Od 1991. do 2011. iz Divosela je nestalo čak 340 mještana. Prema zadnjem popisu ovdje ih živi svega četvero. Silina bujne vegetacije i nemar države izbrisali su tragove civilizacije. S obzirom na takvo stanje, priča o nekadašnjem značaju Divosela koju nam je ispričao NIKOLA LALIĆ, dožupan Ličko-senjske županije, zvučala je apstraktno i nezamislivo.

Pri dolasku u Divoselo, koje se nalazi pet kilometara od centra Gospića, Lalić nas je upozorio da se krećemo samo po putevima na kojima se vide tragovi traktorskih guma.

Nije moguće obići porušene kuće i poznati Spomen-dom u onome što je nekad bio centar sela. Sa ceste smo gledali u vrhove razrušenih krovova, dok nam je Lalić pokušao dočarati kako je izgledalo selo. Kaže da nije siguran ni da bi rođeni Divoseljanin nakon 27 godina mogao pogoditi gdje se što nalazilo u selu.

— Divoselo je bilo poznato po plodnoj zemlji, ovdje i u Glogovu je bila najskuplja zemlja u Lici. Poznato je bilo i po barama Oke, jezercima koje su dobile ime zato što su bile bistre kao oči. Na tom prostoru se znalo okupiti više hiljada ljudi. Tamo su održavani Lički višeboj, bacanje kamena s ramena, utrke konja, dolazila su kulturno-umjetnička društva iz svih krajeva Jugoslavije. Tu je bilo po nekoliko hiljada ljudi, a manifestacija se održavala prve nedjelje u sedmom mjesecu. Stotine janjaca se peklo i dopremali su kamioni piva – govori Lalić koji je kao mladić odlazio na Oke. Danas, kaže, ne bi znao naći put do bara koje su u međuvremenu zagađene i nepristupačne.

VRATIMO li se u dalju prošlost Divosela, saznat ćemo da je dalo ogroman doprinos u Narodnooslobodilačkoj borbi 1941- 1945. Od 2.200 predratnih mještana, u Drugom svjetskom ratu stradalo je njih 1.307. Selo je dalo 350 boraca NOB-a, od kojih je palo njih 150. Divoselo je imalo 84 preživjela nosioca Partizanske spomenice 1941., a narodna heroína NADA DIMIĆ rođena je Divoseljanica. U novembru 1941. ovdje je bio

Medački džep je još uvijek krcat minama

osnovan prvi partizanski Pionirski odred. Zanimljivo je također da je Divoselo bilo pobratimljeno s Varaždinom, pa su za vrijeme Jugoslavije mali pioniri iz Varaždina u Divoselu provodili po 15 dana. Sve je to ostalo samo u sjećanju Nikole Lalića i raseljenih Divoseljana.

— Ovo što mi sada gledamo je nezamislivo, jer je to bila čistina, a sad je šuma sve otela. S ovog mjesta mogli ste vidjeti svaku kuću do brda iznad sela, danas pogled jedva seže do razrušene zgrade doma. Bojim se da se radi o selu koje je umrlo – zaključuje Lalić.

Poslije posjete Divoselu, uputili smo se u Medak u kojem su na seoskom groblju sahranjene žrtve iz Čitluka i Divosela. U crkvi Svetog Jovana Preteče služen je parastos za žrtve, a potom je uslijedio obilazak groblja. Sam Medak nije nastradao u akciji. Jedina žrtva iz Metka stradala u Divoselu, bio je 32-godišnjak MIRKO BRUJIĆ. Zajedno s okupljenim mještanima i grupom iz Zagreba, na pomenu su bili prisutni Mirkov brat NIKOLA i nećak SRĐAN. Govore nam da je Mirko sahranjen 15 dana poslije ubojstva, a da njegovo tijelo porodica nije mogla lako identificirati na prepoznavanju.

U razorenom Divoselu je obnovljeno tek 11 kuća

Vojnić gradi novu Hitnu

Postoje tehnička dokumentacija, građevinska dozvola i građevinsko zemljište na lokaciji stare apoteke

— Mirko je nekoliko godina prije rata pretrpio povredu na radu kada je izgubio prst na ruci, inače je bio građevinski radnik. Tako su ga roditelji i prepoznali, a i po ožiljku na stomaku koji je imao od malena. Ja sam za njegovu smrt saznao poslije dva dana – govori Nikola koji je najstariji od šestero djece, dok je Mirko bio najmlađi. Nećak Srđan tada je imao 12 godina i kaže da se sjeća ujaka za kojeg mu se tada iz dječje perspektive činilo da ima 'dosta godina'. — Mislio sam da je on s te 32 godine poginuo star. Danas, kad imam 39 shvatam da je zapravo bio jako mlad – priča Srđan koji

Nikola Lalić

se sjeća i JASMINE UZELAC iz Metka koja je imala 14 godina kad je poginula.

Na groblju u Metku sahranjen je DESIMIR TREŠNJIĆ iz Divosela koji je ubijen u 28. godini života. Srđan kaže da je prema njegovim saznanjima, Desimir prošao najgore. Ljudi koji su se povlačili iz Divosela čuli su njegove jauke. Mučen je sadistički do smrti, bio je vezan za auto u pokretu.

Prema optužnici u predmetu u kojem se sudilo MIRKU NORCU i RAHIMU ADEMIJU, u operaciji Medački džep uništeno je najmanje 98 kuća, uz neutvrđeni broj kuća u Divoselu. Uništena su najmanje 133 gospodarska objekta, uz također neutvrđeni broj gospodarskih objekata u Divoselu. U Divoselu je 9. septembra 1993. stradalo 27 ljudi. Nikola Lalić govori da se ne može sa sigurnošću tvrditi koliko je ljudi direktno likvidirano, a koliko ih je poginulo od posljedica ratnih razaranja. U septičkoj jami u Obradovića varoši pronađeno je tek 2000. godine još 11 tijela.

Prema poznatim podacima, od posmrtnih ostataka 84 osobe koji su pronađeni u operaciji Medački džep, još sedam osoba ostalo je neidentificirano. Na listi nestalih vodi se još 11 lica, među njima sedam civila prosječne starosti 71 godinu, od kojih su četiri žene. Prema izjavi svjedoka u postupku protiv Ademija i Norca, poznato je da se tokom devet dana akcije Medački džep brutalno postupalo prema civilima i zarobljenicima nanošenjem teških povreda iz vatrenog oružja, ubadanjem, rezanjem prstiju, teškim premlaćivanjem, nanošenjem opekline cigaretama, gaženjem po tijelima, povlačenjem niz cestu tijela vezanih za vozilo, sakaćenjem i drugim načinima zlostavljanja.

Ove godine, ratni zapovjednik jedinice Vukovi JOSIP KRMPOTIĆ pravomoćno je osuđen na samo tri godine zatvora jer je naredio uništavanje, paljenje i miniranje kuća u srpskim selima tokom ove akcije, ali je bez kazne prošla činjenica da su tokom paljenja kuća izgorjele četiri žene. VELIBOR ŠOLAJA iz istih Vukova pravomoćno je osuđen na pet godina zatvora zbog ubojstva starije neidentificirane ženske osobe.

Na šest godina zbog nesprečavanja ratnog zločina pravomoćno je osuđen ratni zapovjednik 9. gardijske brigade i komandant operacije Medački džep Mirko Norac, dok je general Rahim Ademi oslobođen svih optužbi. Norac je iz zatvora na uvjetnu slobodu izašao 2011., nakon objedinjene kazne za zločine u Gospiću 1991. i za Medački džep. Pretprošle godine prisustvovao je svečanosti povodom 25 godina ove akcije.

■ Anja Kožul

U VOJNIĆU je održan zajednički kolegij Karlovačke županije i Općine Vojnić. Tom je prilikom potpisan sporazum između Općine Vojnić, Karlovačke županije i Hitne medicinske pomoći (HMP) Karlovačke županije za prvu fazu radova na izgradnji zgrade HMP Karlovac, ispostava Vojnić.

Za ovaj objekt postoje tehnička dokumentacija, građevinska dozvola i građevinsko zemljište, a radi se o lokaciji stare apoteke u Vojniću. Projekt, pored prostorija ambulante i garaža za vozila Hitne u prizemlju, predviđa i dva stana za doktore. Za prvu fazu radova osigurano je

(Foto: Kristina Štedul Fabac/PIXSELL)

Rat protiv krize

Poslovanje Općine Dvor prate smanjeni prihodi, smanjeno financiranje projekata države i nedostatak EU natječaja

P OVODOM dana Općine Dvor koji se obilježava 21. rujna na Međunarodni dan mira, održana je svečana sjednica Općinskog vijeća.

— Epidemija je posebno opasna u sredinama kao što je naša, velik broj stanovništva starije je životne dobi i zato je važna upućenost jednih na druge – rekao je načelnik NIKOLA ARBUTINA.

Poslovanje općine ove godine prate smanjeni izvorni prihodi, smanjeno financiranje projekata od države i nedostatak EU natječaja, tako da je manje

kapitalnih projekata u odnosu na prošlu godinu. Izdvajanja za održavanje komunalne infrastrukture, te za školstvo, sport i kulturu ostala su na iznosima kao proteklih godina.

— Iznosi davanja građanima također su ostali jednaki – financiraju se radne bilježnice, školska prehrana i van nastave aktivnosti za djecu osnovne škole. Za srednju školu sufinancira se cijena mjesečne karte, odnosno razlika koju ne pokriva država, kao i dolazak kući učenicima koji školu pohađaju van mjesta prebivališta. Osigurane su stipendije za studente u iznosu od

700.000. kuna od čega je Karlovačka županija osigurala 300.000., a općina Vojnić 400.000. Ukupna vrijednost ovog objekta je 6.175.000. kuna. Radovi bi trebali započeti ove godine i biti dovršeni 2022. Ostatak neophodnih sredstava od 5.475.000. kuna osigurat će se iz nacionalnih sredstava, decentraliziranih sredstava za zdravstvo i evropskih fondova. U realizaciju su direktno uključene SPOMENKA ĐURIĆ, državna tajnica u Ministarstvu regionalnog razvoja i fondova Evropske unije koja je na tu funkciju došla iz Srpskog narodnog vijeća i dr. MAJA GRBA BUJEVIĆ, ravnateljica HMP Republike Hrvatske i saborska zastupnica HDZ-a, bivša šefica karlovačke HMP. Općina Vojnić je prije riješila pitanje zemljišta za gradnju te platila projektnu dokumentaciju u iznosu od 150.000. kuna. U prvoj fazi izgradnje će biti srušen postojeći objekt stare apoteke na otkupljenoj parceli te biti urađena priprema za daljnju izgradnju.

Pobrojani su i projekti koje je Općina Vojnić završila ili na njima radi u ovom mandatu, a u koje je i Karlovačka županija na različite načine uključena. Razgovaralo se i o potrebi izmjena i dopune Prostornog plana radi najavljenih investicija, o izradi nove Strategije razvoja Općine Vojnić, o potrebi bolje suradnje Štaba Civilne zaštite Karlovačke županije i Štaba Općine Vojnić te o skorom zajedničkom sastanku Hrvatskih šuma, Županijske uprave za ceste (ŽUC-a), Županije i Općine u cilju rješavanja problema uređenja ceste od Muljave prema Petrovcu, najvišem vrhu Petrove gore.

Kako nam je rekao srpski dožupan MIRKO MARTINOVIĆ, u četiri velika projekta preko Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Evropske unije, iz evropskih sredstava i Intervencijskog plana za šest nerazvijenih općina na području Karlovačke županije, u Vojnić će biti uloženo 67 miliona kuna.

■ M. Cimeša

8.400 kn godišnje za sve koji imaju uvjete. Financiramo opremanje novorođenčadi i troškove stanovanja za građane lošijeg imovinskog stanja. Za sugrađane starije životne dobi za narednih godinu dana osigurali smo dodatni projekt Zaželi koji će provoditi Crveni križ – rekao je Arbutina, dodavši da je osigurano i sufinanciranje programa vezanih za poljoprivredu.

— U ovoj godini ugovoreno je projekata u vrijednosti većoj od 14 miliona kuna. Izradili smo projekte za buduće EU natječaje i za one na kojima se dodjeljuju nacionalna sredstva. Projekti su vezani uz izgradnju novih vodovoda, pročištače otpadnih voda, uređenje cesta, sanaciju gubitaka vode, rekonstrukciju javne rasvjete i kulturnog centra, izgradnju mrtvačnice te uređenje parka. Tu su i programi potpore socijalno ranjivim obiteljima, egzistencijalno ugroženima te potpora zapošljavanju i samozapošljavanju – naglasio je načelnik. Vidljivo je da za realizaciju programa i projekata u narednom periodu treba osigurati Intervencijski plan za područje općine kao dodatni izvor financiranja projekata. Isto tako, treba biti omogućena veća apsorpcija evropskih sredstava.

Kako je dan općine obilježen bez gostiju, uzvanika i ostalih sadržaja, planirana sredstva za obilježavanje bit će donirana Domu zdravlja Sisak, Ispostava Dvor i Osnovnoj školi Dvor u iznosu od po 10.000 kuna.

■ N. J.

Ветеран 'Просвјете' и српске заједнице

Осим што је био вјеројатно најдуговјечнији члан СКД Просвјета, Милорад Новаковић судјеловао је у оснивању Српског демократског форума и Српског народног вијећа

Милорад Новаковић
(1946. – 2020.)

СРПСКО културно друштво 'Просвјета' и Срби у Хрватској остали су без свог истакнутог члана Милорада Новаковића који је послје дуге и тешке болести, умро у 75. години живота. Милорад Новаковић био је почетком деведесетих један од обновитеља рада СКД 'Просвјета' те први главни и одговорни уредник часописа 'Просвјета', а ову функцију обављао је у дугачком раздобљу.

Новаковић којег су сви познаници звали Новак, био је један од најдуговјечнијих чланова 'Просвјете', јер јој је припадао још из времена шездесетих и седмдесетих година прошлог стољећа, када је била забрањивана и одузимања јој је имовина. Тих лоших година за 'Просвјету' био је један од оних који су 1971. покушали покренути лист 'Српска ријеч'. Редовно је истицао значај иден-

титета Срба у Хрватској и потребу за његовим очувањем.

У вучјим временима деведесетих, свој хонорарни посао у Просвјети доживљавао је као мисију, много ширу од ограничених уредничких оквира. Осим што је оперативно помагао у издавању значајних наслова СКД 'Просвјете', пружао је велику помоћ у издавању историјских прилога о Србима у Хрватској, у часопису Артефакти који је публициран кроз издавачку дјелатност ријечког подбора СКД 'Просвјета'. Један је од покретача и уредника новинског издања 'Седам дана' који је био претеча 'Новости' у чијем је покретању и сам учествовао.

Био је уредник едиције уџбеника за наставу српског језика и културе по Ц моделу (1997.), по којем наставници и ученици још увијек раде. Свој допринос дао је као члан Центра за културу и историју СКД 'Просвјета', чија су главна подручја дјеловања били историја, етнологија, филологија, умјетност, књижевност, историја науке и филозофије. Новак је учествовао у оснивању Српског демократског форума као прве политичке организације Срба у Хрватској, а био је један и од двадесет оснивача Српског народног вијећа. Заједно с тадашњим председником СКД 'Просвјета' Слободаном Узелцем и генералним секретаром Душаном Радаковићем покретао је деведесетих година подборе Српског културног друштва широм Хрватске и постављао конструкцију Просвјетиних подбора каква се задржала до данас.

За СКД 'Просвјета' везан је завичајно и увијек је истицао чињеницу оснивања Друштва у његовој Глини, јер је рођен у оближњем селу Влаховић. Банија, родно село Влаховић и СКД 'Просвјета' биле су битне одреднице Новаковог идентитета. Све до ратних деведесетих он се бавио својим основним занимањем спортског новинара, и био је стални дописник београдског листа 'Спорта' из Загреба.

Иако никад није био председник нити генерални секретар 'Просвјете', него у више наврата тек члан Главног одбора, увијек је доживљавао као домаћин Просвјете јер би свакодневно, сваког посјетиоца срдечно и топло дочекивао у тадашњем чувеном подруму 'Просвјете', у којем је стјецајем околности, било мјесто интензивног дружења пријатеља Друштва. Тако је било све до његовог повлачења 2012. када је завршио уређивање 108. броја часописа Просвјета. Чланови 'Просвјете' памтит ће га као човјека који се никада није либио изрећи своје ставове без обзира на евентуалну осуду околине и као доброг духа Бериславићеве 10.

Након повлачења из СКД 'Просвјете' био је члан Вијећа српске националне мањине Загребачке жупаније и председник вснм-а Града Запрешња. Заједно са својим пријатељем и суборцем из деведесетих година Владимиром Фундуком, 2019. године добио је од Српског народног вијећа награду Никола Тесла за допринос развоју српских институција.

Милорад Новаковић до задњег дана остао је вјеран српској заједници и СКД 'Просвјети', па иако је већ био видно нарушеног здравља, није пропуштао прилику да буде присутан на окупљањима Срба у Загребу.

■ Паулина Арбутина

ИНФО

Сабор стваралаштва у Беломе Манастиру

У организацији Удружења Чуvari српског идентитета из Вуковара, након Борова, Даља и Вуковара, манифестација 'Сабор културног и народног стваралаштва Срба Славоније, Барање и западног Срема' одржана је 19. септембра у Белом Манастиру. Манифестација, коју је отворио Драган Тодић, председник Удружења 'Чуvari српског идентитета', одржана је у Етнолошком центру барањске баштине. Протекла је скромно због пандемије корона вируса па је и одазив посетилаца био мањи. На бело-манастирској манифестацији, због споменутог разлога, није био присутан ни Живорад Николић, уредник и водитељ музичке емисије 'Жикина Шареница' на србијанској 'ружичастој телевизији'. Бели Манастир тако није имао прилику да се кроз већ договорену ТВ разгледницу покаже милионском аудиторијуму. У 90-минутном програму учествовали су Ансамбл народних игара СКД 'Просвјета' Вуковар, скуп 'Јован Лазић, Бели Манастир, Фолклорна група 'Чуvari традиције барањских Срба' Бели Манастир, Тамбурашки оркестар 'Баторек' Осиек, Тамбурашки састав 'Вучедолски звуци' Вуковар, естрадни уметници Бланка Дошен и Милка Мађерић из Осиека, и Живојин Јергић из Вуковара. Допринос манифестацији кроз представљање ручних радова и гастро производа дале су и жене удружења из Јагодњака, Болмана, Поповца, Кнежевих Винограда, Дарде и Белог Манастира.

■ Зоран Поповић

Излет карловачког ВСНМ-а

Усуботу 19. септембра је реализиран излет у организацији Вијећа српске националне мањине Карловца у Горски котар и западну Лику. Пут је организирао члан Вијећа Мирко Јањатовић.

— Кренули смо у 7 сати ујутро, отишли до Врбовског и манастира Гомирје о којем нам је говорио отац Михајло. Отишли смо у Огулин гдје нас је чекало девет колега из Дубрава и Плашког, док је нас из Карловца било деветнаест. Преко Бјелског смо дошли у Партизанску Дрежницу гдје смо присуствовали полагању вијенаца погинулим партизанима и цивилима на споменик у центру мјеста. Присуствовали смо и литургији у мјесној цркви коју је служио парох Милош Орел – казао је Јањатовић. Из негдашње Партизанске Дрежнице пут је водио преко Језерана, Крижпоља за Бриње и Брлог, потом за Компоље. У Оточцу су посјетили православну цркву као и Дом завнох-а. Након Оточца посјетили су Смиљан и Меморијални центар Николе Тесле.

■ М. Ц.

Тито у Крижевцима

На пропутовању из Загреб у Копривницу, Тито се зауставио у Крижевцима

Градски музеј Крижевци, на свом интернетском порталу, у рубрици Времплов објавио је текст о посјети Јосипа Броза Тита Крижевцима 1971. године.

Текст какав до сада није могао бити виђен на службеној страници крижевачког Музеја, преузели су локални медији и сами грађани који су га подијелили на друштвеним мрежама.

Аутор текста је млађи музејски кустос Озрен Благоец. Међу осталим наводи да је Тито Крижевце посјећивао још двадесетих година прошлог стољећа кад је радио у Великом Тројству код Бјеловара те илегално сурађивао с пригорским комунистима и радницима. Поред текста, објављена је фотографија с мјеста на којем је Тито мноштву од око 15.000 људи одржао пригодни говор. У непосредној близини самог Тита, како је видљиво с фотографије, нашли су се локални политичар Рудолф КАХЛИНА те двије истакнуте личности из редова срп-

ског народа ВАСО ОСТОЈИЋ, председник Општине Крижевци и МИЛЕВА ЦЕТУШИЋ, партизанска ветеранка, учесница засједања ЗАВНОХ-а и АВНОЈ-а, послјератна

саборска заступница и једна од првих чланица СКД 'Просвјета' након њеног оснивања.

— Након Другог свјетског рата Јосип Броз Тито није пречесто долазио у крижевачки крај, точније учинио је то само једном, но тај његов посјет нашем граду остао је у сјећању бројних Крижевчана. У петак 10. рујна 1971., на пропутовању из Загреб у Копривницу, Тито се накратко зауставио у Крижевцима, гдје му је приређен величанствени дочек. Маршала Тита и другарицу ЈОВАНКУ испред робне куће на ондашњем Тргу калничких партизана, дочекао је председник Скупштине општине Крижевци Васо Остојић. У фотографији Градског музеја Крижевци налази се фотогалерија која зорно описује како су Крижевчани дочекали Председника Југославије. Осим раздраганог мноштва на фотографијама се могу видјети неколико година раније изграђени небодер, нова робна кућа те данашњи хотел 'Калник' у изградњи – међу осталим истакнуто је у тексту Озрена Благоца.

Посјета Тита Крижевцима догодила се управо у вријеме највећег развоја ширег подручја бивше крижевачке општине. Тада је у Крижевцима радило око десетак великих друштвених предузећа попут Челика, Радника, Месне индустрије и многих других. Запослених радника било је много више него данас, а осим самог града напредак се видио у руралним подручјима гдје су се села окренула сувременој пољопривреди. Било је то такођер вријеме убрзане урбанизације Крижеваца који су профитирали градњом цијелих нових насеља и многих зграда од друштвеног и културног значаја.

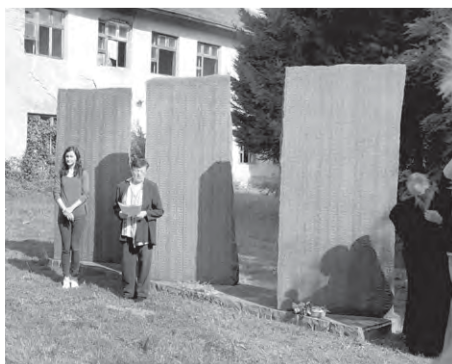
■ З. В.

Josip Broz govori u Križevcima

Баштина Партизанске Дрежнице

У пројекту су судјеловали археолози из Португала и Шпањолске, повјесничари и архитекти из Хрватске

Зажедница дрежничких Срба' организује у суботу 19. септембра завршницу међународног програма 'Баштина одоздо – Дрежница: трагови сјећања 1941.–1945.'. Ради се о међународном истраживачком пројекту усмјереном на савремену повијест и баштину дрежничког краја. Као што је познато, овај простор око Велике и Мале Капеле био је поприште партизанске борбе током

Другог свјетског рата и обиљежен је многим материјалним остацима из тога времена као што су партизанска болница, штампарије и војне базе, на што данас подсећају бројни споменици. На том подручју формиране су бројне Приморско-горанске и Истарске партизанске јединице, ту је био и Главни штаб Хрватске.

Радило се о пројекту архивског истраживања и теренског рада који је трајао двије године. Водитељица пројекта је била др.сци. САЊА ХОРВАТИЊИЋ са загребачког Института за повијест умјетности. У реализацији пројекта су судјеловали археолози из Португала и Шпањолске, повјесничари и архитекти из Хрватске. Програм завршнице пројекта је организује и водила председница дрежничке Заједнице Срба БРАНКА РАДУЛОВИЋ, док је парастос служио парох дрежнички МИЛОШ ОРЕЉ. Више делегација су положили вијенце у спомен парку у центру мјеста и на спомен костурницу те је постављена нова плоча на мјесту спомен болнице.

Осим грађана Дрежнице и чланова антифашистичких удружења из Карловачке жупаније овом скупу присуствовали су МИРКО МАРТИНОВИЋ, заменик жупана Карловачке жупаније из редова српске заједнице и ДАМИР ДОМИТРОВИЋ, градоначелник Огулина са својим замјеницима и ПЕТАР РАДОЈЧИЋ, бивши секретар спомен подручја Партизанска Дрежница.

■ М. Ц.

Свечаност у Дрежници (Фото: М. Мартиновић)

ИНФО

Рад до бесконачности

У ПЛАШКОМ је одржана 8., проширена сједница Председништва Вијећа српске националне мањине Карловачке жупаније уз присуствовање српског дојупана МИРКА МАРТИНОВИЋА. Усвојени су извјештај о активностима у посљедња три мјесеца, план рада до краја године, план рада за наредну годину као и финансијски план за 2021.

— Активности и планови овисе о стању пандемије корона вируса, па је планиране акције било тешко извршити али и планирати будући рад – рекао је Илија МАТИЈЕВИЋ, председник ВСНМ-а Карловачке жупаније.

У трећем кварталу представници Вијећа су били у Доњем Скраду гдје су с потпредседником СНВ-а АНЕТОМ ВЛАДИМИРОВ снимали прилог о невиним цивилним жртвама Олује. Обиљежени су Крсна слава и Дан жупанијског вијећа те општинског и градског вијећа у Саборском и Слуњу. Присутствовало се комеморацији за жртве Олује у Двору као и сјећању на 5.000 Срба убијених у Великој Кладуши 1941. Чланови ће судјеловати на комеморацијама у Партизанској Дрежници 21. новембра и у Пркоску 21. децембра, те ће обиљежити традиционалне вјерске празнике Малу госпојину, Покров пресвете Богородице, Митровдан, Аранђеловдан као и Светог Николу.

— Петеро од осам председника градских и општинских вијећа у жупанији, из Карловца, Огулина, Војнића, Плашког и Саборског, изнијели су пресјек досадашњих активности. Како ствари сада стоје, 18 година од доношења Уставног закона – има да радимо у бесконачност. Од доношења и усвајања свих закона који су теоретски добри, у пракси нема дословне provedбе. Као да се вргимо у круг. Тако да и даље на provedби тих законских одредби морамо упорно радити – рекао је Илија Матијевић.

■ М. Ц.

Антифашисти на Вису

ЗАЈЕДНИЦА удруга антифашистичких бораца и антифашиста Вараждинске жупаније (ЗУАБА), посјетила је оток Вис. Циљ путовања био је обилазак мјеста од повијесног значаја за антифашизам. Један од локалитета који је посјећен, била је и знаменита Титова шпиља у Радојичић подножју брда Хум. У тој је шпиљи било сједиште Народно-ослободилачке војске тијekom љета 1944. и велика савезничка база. Присјетили се и Титова говора са познатим ускликом 'Своје не дамо, туђе нећемо' и споменика на вишкој риви који је уклоњен 1990-тих.

■ З. В.

Umjetnička posveta žrtvama Dotrščine

Svaki rad će biti dokumentiran kao kolektivna privremena instalacija kojom se komemoriraju žrtve fašizma

UMJETNIČKA instalacija 'Obiteljsko stablo ili kuće kojih nema' vizualne umjetnice TONKE MALEKOVIĆ, u subotu, 19. septembra, povodom Svjetskog dana mira, upriličena je u Spomen parku i nekadašnjem stratištu na istoku Zagreba Dotrščini. SAŠA ŠIMPRAGA, kustos Virtualnog muzeja Dotrščina je naglasio da se ovom akcijom stvara individualni odnos prema žrtvama. Naime, učesnici su mogli odabrati neko od ponuđenih imena stradalih na Dotrščini od 1941. do 1945., a onda im u sjećanje sagraditi objekt od materijala zatečenih na lokaciji – otpalih grana i lišća.

Jedino je bilo zadano da nožićem ili ključem u drvetu urežu izabrana imena. ANETA VLADIMIROV iz partnerskog SNV-a naglasila je da aktivnosti Virtualnog muzeja Dotrščina još uvijek predstavljaju čin pobune zbog načina memoriranja žrtava. Tonka Maleković kazala je da se poticanjem ljudi da oblikuju strukture koje posvećuju određenim žrtvama, možemo naučiti zdravo odnositi prema zločinu. Nakon što su ljudi izabrali imena žrtava kojima će posvetiti svoje radove, razišli su se po šumi i počeli razvijati svoju kreativnost, jer su osim granja koristili otpale žirove, lišće, svijeće, pa i kamenje. Neke od učesnika pitali smo za komentar.

Odvjetnica LINA BUDAK odabrala je ime svog djeda, narodnog heroja DIVKA BUDAKA. — Došla sam na mjesto na kojem je stradao moj djed koji je organizirao bijeg iz logora Kerestinec. Nažalost, drugovi koji su trebali, nisu ih dočekali, pa su svi oni pohvatani i na kraju pobijeni. Cvijet hrvatske Komunističke partije likvidiran je bez suda, a o svom djedu i njegovom stradanju znam što mi je ispričao otac SLOBODAN BUDAK koji je tada bio star deset godina. Na 75. godišnjicu smrti, dala sam da se objavi osmrtnica mom djedu, kako bi se pokazalo da nije zaboravljen – kazala je Lina Budak. Na kraju akcije, Šimpraga je izrazio zadovoljstvo odazivom. — Napravljeno je 40-ak struktura, a ljudi su uživali gradeći ih. Posebno mi je drago da je tu bilo i djece koja su nešto naučila i to izvan škole, tako da su svi ciljevi postignuti – rekao je Šimpraga. Po njegovim riječima, svaki rad će biti dokumentiran kao kolektivna privremena umjetnička instalacija koja komemorira žrtve fašizma na prostoru Dotrščine kao autentične lokacije najvećeg masovnog zločina u povijesti Zagreba na koju se zaboravlja, pa smo svi dužni da to spriječimo.

■ N. J.

Sudionici projekta

Srpska društva Osijeka

UKULTURNOM centru Osijek održana je promocija knjige 'Srpska kulturna, sportska i zanatlijska društva u Osijeku' autora ZORANA MIŠKOVIĆA, 27-godišnjeg doktora medicine iz Osijeka. Knjigu od 333 stranice izdao je Kulturni i naučni centar (KNC) Milutin Milanković iz Dalja, uz financijsku potporu Grada Osijeka. Zamjenik osječkog gradonačelnika BORIS PILIŽOTA govorio je o značaju manjinskih projekata i o saradnji osječkih manjina, pa i srpske, s Gradom Osijekom. SLOBODAN JELIĆ, docent na Odjelu za matematiku osječkog Sveučilišta, pročitao je neke odlomke iz predgovora toj knjizi, koju je, kao i njezinog autora, predstavio urednik ZDENKO SAMARŽIJA. Jedan od recenzenata dr. sc. MILAN IVANOVIĆ (drugi je akademik VELIMIR ČERIMOVIĆ) govorio je o značaju istraživanja kulturne nematerijalne baštine, a u konkretnom slučaju u Osijeku, one koja pripada osječkim Srbima.

ĐORĐE NEŠIĆ, direktor KNC Milutin Milanković, koji je i vodio promociju, iznio je autorove biografske podatke, a kasnije naveo i višestruke razloge zašto je izdavač knjige upravo centar kome je on direktor. Naime, MILUTIN MILANKOVIĆ,

rođen u Dalju, bio je višestruko vezan za Osijek, iz koga mu je bila majka, u kome su mu živjeli ujaci i u kome je proveo sedam gimnazijskih godina.

O radu i stvaralaštvu tri generacije članova porodice Mišković izlaganje je

pripremio ĐORĐE BALIĆ. U izlaganju je bilo riječi o osječkom parohu proti LAZARU MIŠKOVIĆU (1914–1994.; rođenom u Čepinu), o njegovom sinu MILORADU MIŠKOVIĆU (Požarevac 1944.), osječkom liječniku i istraživaču povijesti osječkih Srba, te o Miloradovom sinu ZORANU MIŠKOVIĆU (rođenom 1993. u Osijeku), koji je 2018. godine diplomirao medicinu u Novom Sadu i koji je vrlo rano iz svoje porodice ponio ljubav prema kulturnoj baštini i povijesti, što je na koncu rezultiralo promoviranom knjigom.

Na koncu je autor Zoran Mišković govorio o svom sedmogodišnjem istraživanju i obradi prikupljene građe, čijim je objavljivanjem obilježena značajna obljetnica: 170 godina od osnivanja prvog srpskog pjevačkog društva u Osijeku, koje je dobilo ime 'Gusle'. A sve je započelo prije osam godina kad je mladi Mišković dobio na dar značku Srpskog pevačkog društva 'Gusle' i kad mu je to bio jedini trag koji je dokazivao da je to društvo postojalo. Autor je knjigu posvetio svom ocu: 'liječniku, humanisti i pregaocu'.

■ Jovan Nedić

Đorđe Nešić, Milan Ivanović, Zoran Mišković i Zdenko Samaržija

Stogodnjak (548)

25. 9. – 2. 10. 1920: u Rijeci se pojavila kuga! Donio ju je – kako se pretpostavlja – neki mornar s broda koji je dovezao naftu iz luke Batumi na Crnom moru. Gradom je zavladala opća panika, a strah se uvukao i među ljude s druge strane demarkacione linije. Sve novine su pune raznih upozorenja, vezanih za sprečavanje širenja kuge. 'Ova opasna bolest koja je k nama dolazila uglavnom iz Indije ili Afrike, sada je stigla iz Rusije. Ona obično prati ratove, ali strašnija je od ratova, jer dok se ratovi mogu spriječiti ljudskim razumom i voljom, dotle su sva ljudska sredstva skoro sasvim bezuspješna da izliječe one koji su već oboljeli od kuge', upozoravaju uz ostalo novine.

* krenula je akcija protiv svih učitelja u Hrvatskoj i Slavoniji koji su se oglasili o naredbu povjerenika za vjeru i prosvjetu dra. Bazale da se iz svih starih školskih čitanki izreže slika bivšeg kralja Karla. Naime, u nižim pučkim školama još su ponegdje u upotrebi stare čitanke sa slikom austro-ugarskog kralja i tekstovi koji ga slave, iako je još 9. studenoga 1918. donesena naredba o uklanjanju iz udžbenika svih obilježja koji 'podsećaju na Habsburgovce ili mrsku monarhiju... Protiv onih učitelja koji neće pregledati čitanke povest će se najstroži kazneni postupak...' stoji još u okružnici.

* na mjesečnoj skupštini zagrebačkog liječničkog zbora iznesen je nevjerojatan detalj o stambenom problemu asistenta prosekture dra. Kornfelda, ali i nekih drugih liječnika u Zagrebu. Neshvatljivim, birokratskim postupkom zagrebačkog stanarinskog ureda spomenuti liječnik je ostao bez krova nad glavom, pa je 'sada prisiljen spavati na stolu mrtvačnice, među leševima...' Spominje se i slučaj gradskog školskog liječnika dra. Baboselca koji je pak ostao bez stana i ordinacije dok je kratko vrijeme bio – na službenom putu! I da slučaj bude još nevjerojatniji u liječnikov stan se uselio neki skitnica, a stanarinski ured, pišu novine, 'neće ni prstom da makne...' Sada su u javnost dospjeli i podaci da se većina osoba, pravomoćno izgnanih iz Zagreba, još uvijek nalazi u gradu i u stanovima koji im ne pripadaju.

* u optičaru su se pojavile krivotvorene novčanice od 1000 dinara, odnosno 4000 kruna. Falsifikat je, pišu novine, toliko vidljiv da ga može uočiti i 'onaj najneupućeniji...' Zatim se navodi i jedan karakterističan detalj: 'Na poledini prave novčanice na desnom medaljonu ženska glava ima bisernu ogrlicu, na kojoj je prvi biser van vrata, dok je na lažnim na samom vratu...'

* Novine najavljuju obnovu izdavačke djelatnosti poznate književne kuće Srpska Književna Zadruga, ugašene početkom rata, spominjući književnike čija će se djela pojaviti u knjižarama do kraja godine – Turgenjeva, Glišića, Sand...

■ Đorđe Ličina

Zveckanje dolarima

Grenell i izvršni direktor DFC-a Adam S. Boehler konkretizirali su u Prištini i Beogradu investicije kao dio paketa srpsko-kosovske ekonomske normalizacije. Između ostalog, DFC će financirati izgradnju modernog graničnog prijelaza Merdare na granici s Kosovom

TRUMPOV specijalac za presijecanje kosovskog čvora RICHARD GRENELL barem će do američkih predsjedničkih izbora puhati za vratom srpskim i kosovskim vlastima kako bi bez odlaganja započele realizaciju sporazuma o normalizaciji svojih ekonomskih odnosa koji su početkom rujna uz američko posredovanje i jamstvo potpisale u Bijeloj kući. Dva tjedna kasnije Grenell je s ekipom eksperata, među kojima se ističe izvršni direktor U. S. International Development Finance Corporation (DFC) ADAM S. BOEHLER, sletio u Prištinu i Beograd. Premda su se Amerikanci u ponedjeljak potkraj dana kratko zadržali u Prištini, kosovski premijer AVDULLAH HOTI pohvalio se da je s Boehlerom potpisao sporazum o promociji investicija koje će se na Kosovu realizirati uz financijsku i drugu pomoć DFC-a. Pojedini kosovski mediji procjenjuju da je riječ o investicijama vrijednim preko milijardu dolara. Uglavnom se radi o projektima koji su zapisani u vašingtonskom sporazumu i dio su paketa srpsko-kosovske ekonomske normalizacije, ali ima i onih koji se tiču samo ulaganja u kosovsku energetiku, zdravlje, malo poduzetništvo...

Američko zveckanje investicijskim dolarima u Beogradu potrajalo je pak dva dana. Ponajprije zbog toga što su Grenell i Boehler sa srpskim vlastima konkretizirali otvaranje regionalnog ureda DFC-a u Beogradu, a potom i zato što su osim razgovora s predsjednikom VUČIĆEM i premijerkom ANOM BRNABIĆ, s Privrednom komorom Srbije te ministarstvima financija i građevinarstva započeli prebirati po konkretnim projektima koje će financirati i u čijoj bi realizaciji sudjelovale i pojedine američke kompanije. Prije razgovora s Vučićem i Brnabić, brojna Grenellova delegacije u američkoj se ambasadi susrela s predsjednikom Privredne komore Srbije MARKOM ČADEŽOM i predsjednikom Privredne komore Kosova BERATOM RUKIJIJEM. Pritom su srpska i kosovska privredna komora potpisale izjavu kojom su se obavezale da će formirati zajednički tim za ekonomsku suradnju u koji će ući poslovni lideri i stručnjaci koji se bave srpsko-kosovskom normalizacijom ekonomskih odnosa. Taj tim će otvoriti svoje urede i u Beogradu i u Prištini. Grenell je potpisivanje još jednog papira, kako piše 'Blic', prokomentirao rekavši: 'Ovo nisu papiri, već novi poslovi, radna mesta i razvoj privatnog sektora.' Naravno, i u Beogradu je naglasio da ne bi bili ovdje da 'nije predsednika Trampa, koji je verovao da nešto drugo može da se desi. Verovao je u to da može privreda da se stavi u prvi plan i akcenat na radna mesta'. 'Neka nas narod Srbije smatra odgovornim da reći na papiru nisu dovoljne dok ne dođe do

Richard Grenell i Adam S. Boehler u Beogradu (Foto: Miloš Tešić/ATAImages/PIXSELL)

masovnog otvaranja radnih mesta, do ekonomskog razvoja i dok porodice ne počnu da ostaju u ovom regionu', zaključio je Grenell.

Izvršni direktor DFC-a saopćio je da su u američkoj delegaciji u Beograd došli predstavnici šest američkih agencija te je poručio: 'U našoj delegaciji ovde je kompletna ekonomska moć američke vlade.' Boehler je dodao da 'ekonomska normalizacija znači investicije i otvaranje radnih mesta, mogućnost da se razmišlja kakva bi budućnost mogla biti, umesto da budemo blokirani u prošlosti. Ovo nije situacija da jedna zemlja dobija, a druga gubi, već je u pitanju da svi imaju koristi i da ovo donosi novac ljudima'. Podsjetio je da je SAD jedna od najsnažnijih zemalja u svijetu ponajprije zbog snage svog privatnog sektora pa je zaključio da će i 'ovaj region rasti i stvarati neverovatne mogućnosti, a pokretač toga biće privatni sektor'. Boehler je odgovorio i na medijske spekulacije da dolazak DFC-a u Beograd služi za jednokratnu upotrebu, za Trumpovu izbornu kampanju. 'Mi smo nova organizacija od oktobra. Nismo stranački vezani i ja sam Kongresu odgovoran. Uživam podršku Donalda Trampa jer je ideja investiranja u razvoj jedna od američkih vrednosti. To nije vrednost republikanaca ili demokrata. Očekujemo apsolutni kontinuitet', naglasio je Boehler i zaključio: 'Pitanje lokalnih kancelarija predstavlja održivi korak ka investicijama. Mi smo ozbiljni i ovo je održiv pristup.' Za šefa ureda DFC-a u Beogradu imenovan je Amerikanac srpskog porijekla JOHN JOVANOVIĆ, koji je neposredno prije dolaska u Srbiju dao otkaz na mjesto direktora u švicarskoj kompaniji Mercuria Energy Group.

Teško je reći hoće li i koliko narod u Srbiji i na Kosovu povjerovati u najavljeno slijevanje milijardi američkih dolara u njihove ekonomije, ali zasad se čini da su srpske vlasti raširenih ruku dočekale američku inicijativu da svoje odnose s Prištinom počnu raspetljavati u sferi ekonomskih odnosa, a da gutanje gorkih političkih pilula ostave za kasnija vremena i povoljnije domaće i međunarodne okolnosti. Slično reaguju i aktualne kosovske vlasti, ali tamošnja opozicija predvođena liderom Samoopredjeljenja ALBINOM KURTIJEM uvjerava javnost da su vašingtonski sporazumi i najavljene američke investicije štetne za Kosovo i da prije svega koriste Srbiji jer joj s jedne strane otvaraju vrata kosovske privrede i tržišta, a s druge omogućavaju poboljšanje odnosa i uspostavljanje partnerstva sa SAD-om, što urušava dosadašnji status Kosovo kao najvažnijeg američkog partnera na zapadnom Balkanu. Grenell je u Prištini na ovo tek usput odgovorio da su to 'glupe kritike'.

IDOK u kosovskoj javnosti još uvijek prevladavaju polemike o političkim posljedicama vašingtonskih sporazuma, dolazak Grenellovog ekonomskog tima u Beograd u srpskoj je javnosti u prvi plan gurnuo procjenjivanje vrijednosti i efekata najavljenih američkih investicija, ali i političkog značaja oživljavanja partnerskih odnosa sa SAD-om, dok se srpski politički gubici zasad guraju u stranu, a njihovo zbrajanje ostavlja za buduća vremena. Nakon razgovora s američkom

delegacijom, predsjednik Vučić je poručio da je 'za Srbiju veoma značajno što je danas potpisan sporazum sa američkom agencijom. Razumem koliko je veliki značaj ovo što danas radimo za budućnost Srbije. Čeka nas veliki i naporan rad i očekujem da ćemo u narednom periodu uraditi mnogo stvari koje će unaprediti život naših građana'. Usto je dodao: 'Mislim da smo odškrinuli vrata starih prijateljstava sa SAD-om posle sporazuma u Vašingtonu. Ti razgovori nisu bili laki, ali će Srbija ispunjavati sve obaveze iz tog sporazuma.'

Na to da bi doista moglo biti tako ukazuju i informacije da je Privredna komora Srbije već za ovaj susret s američkim agencijama pripremila petnaestak projekata iz područja energetike, prerađivačke industrije, ekologije i malog poduzetništva koje im je ponudila za ulaganja i financijsku podršku. Ministarstvo građevinarstva je pak saopćilo da će s DFC-om i drugim američkim agencijama pokušati dogovoriti ulaganja u izgradnju autoceste i pruge Niš-Priština, autoceste Bujanovac-Gnjilane-Štrpce te brze ceste od Raške do Kosovske Mitrovice. Prva će na red doći izgradnja autoceste Niš-Priština jer je izgradnju prve dionice od Niša do Pločnika, duge 33 kilometra, Srbija već ugovorila s Evropskom investicijskom bankom, koja je donirala deset milijuna eura za izradu projektne dokumentacije i odobrila kredit od sto milijuna eura za njezinu izgradnju. EU je iz Investicijskog okvira za zapadni Balkan Srbiji donirala i nešto preko 40 milijuna eura za izgradnju te dionice. Dodatnih 85 milijuna eura kredita odobrit će EBRD, a Srbija će iz proračuna izdvojiti preostali iznos koji je potreban za završetak ove dionice autoceste, čija je vrijednost procijenjena na 255 milijuna eura. DFC-u će biti ponuđeno da sudjeluje u financiranju izgradnje druge dionice do granice s Kosovom, duge 44 kilometra i vrijedne oko 570 milijuna eura.

Grenell je pak u Beogradu zahvalio Vučiću i srpskoj vladi što su pristali na izgradnju modernog integritanog graničnog prijelaza Merdare na granici s Kosovom, koju će financirati DFC. Izgradnja zajedničkog graničnog prijelaza na granici s državom koju Srbija ne priznaje prošla je tek uz Vučićevu opasku da se SAD i Srbija u mnogočemu razlikuju ('američki prijatelji govore o dve zemlje - Srbiji i Kosovu - a mi ne, ali smo spremni da razgovaramo o ekonomskom napretku, kako brže i bolje da radimo'), ali i uz poruku da 'to što se mi hvatamo za gušu, metaforično govoreći, o određenim pitanjima, radićemo to i dalje, ali ćemo da čuvamo prijateljstvo između Srbije i Amerike, da ulažemo u prijateljstvo između nas, da čuvamo mir i stabilnost u regionu'. ■

Pandemija zavjere

Uslijed ekonomske krize i rasta nezaposlenosti uzrokovanih pandemijom koronavirusa, SAD i evropske zemlje bilježe sve veći broj pobornika QAnona. Riječ je o pokretu temeljnom na teoriji urote čiji pripadnici vjeruju da liberalni političari, filantropi i židovski investitori upravljaju lancem trgovine djecom, kao i da je 5G tehnologija odgovorna za širenje Covida-19

QAnon je nastao u kontekstu fragmentiranosti i nesigurnosti američkog društva (Foto: Stephanie Keith/Reuters/PIXSELL)

PRIJE manje od četiri godine, neposredno uoči predsjedničkih izbora u SAD-u na kojima je pobijedio DONALD TRUMP, na notornom internet forumu 4chan pojavile su se glasine da picerija Comet Ping Pong u Washingtonu služi kao paravan za lanac dječje pedofilije kojim upravljaju tadašnja Trumpova protukandidatkinja HILLARY CLINTON i neki njezini kolege, uključujući i menadžera kampanje JOHN A. PODESTU. Vlasnik picerije JAMES ALEFANTIS, pokazali su e-mailovi Demokratske stranke koje je tada objavio WikiLeaks, bio je u dobrim odnosima s nekim članovima Demokratske stranke, a Podestin brat često je zalazio u njegov restoran. Ove prijateljske i poslovne veze bile su dovoljne da Alefantis uskoro počne dobivati prijetnje smrću zbog navodnog pedofilskeg biznisa kojim upravlja iz, inače nepostojećeg, podruma svog restorana, a mjesec dana kasnije prijetnje su kulminirale nasiljem; 28-godišnji stanovnik Sjeverne Caroline doputovao je toga dana u Washington DC naoružan poluautomatskom puškom AR-15, sačmaricom, pištoljem i nožem, uletio u restoran i zapucao po interijeru. Nitko nije ozlijeđen, a napadač je kasnije rekao policiji da je došao istražiti navode o pedofilskom lancu.

Manje od godinu dana kasnije ovaj događaj, poznat pod nazivom Pizzagate, postao je temelj za teoriju urote QAnon, svojevrsnu meta-teoriju urote, kako je neki eksperti nazivaju zbog karakteristike 'usisavanja' drugih neutemeljenih uvjerenja i prilagođavanja lokalnim kontekstima, zbog čega se ona brzo širi pa je tijekom ovog ljeta korijene pustila i u Evropi.

Iako je osnovna opsesija pripadnika QAnona uvjerenje da globalne elite sačinjene od liberalnih političara, holivudskih zvijezda, filantropa milijardera i židovskih investitora doslovno upravljaju globalnim lancem trgovine djecom, u čemu ih može spriječiti samo Donald Trump, na tu se opsesiju u međuvremenu uspješno nakalemila i teorija prema kojoj BILL GATES propagira cijepljenje kako bi ljude na taj način čipirao i kontrolirao, kao i ona da je 5G tehnologija odgovorna za širenje koronavirusa. Pokret QAnon kulminirao je upravo prošlog ljeta nakon uvođenja lockdowna zbog obuzdavanja epidemije Covida-19, mjere koja, prema ovoj teoriji, elitama također služi kao eksperiment za kontrolu stanovništva.

U jednom trenutku autori QAnona počeli su masovno koristiti i hešteg 'Save the Children' (Spasimo djecu), što je inače naziv jedne od najstarijih i najuglednijih humanitarnih organizacija za zaštitu djece. Ovakvom taktikom korištenja činjenica i njihovim manipuliranjem teorije urote dobivaju na svojoj vjerodostojnosti. U ovom slučaju zloupotreba imena britanske nevladine organizacije koincidirala je s činjenicom da je američka vlada ljetos donirala 35 milijuna dolara tamošnjim udrugama koje se bore protiv trgovine djecom, što je imalo potvrditi uvjerenje da je Donald Trump zaista u križarskom pohodu protiv te pošasti. QAnonovci su na sličan način iskoristili i aferu u čijem je središtu bio pokojni financijaš JEFFREY EPSTEIN, koji je desetljećima vodio operaciju trgovine i seksualne eksploatacije maloljetnih djevojčica.

Teorija QAnon ime je dobila po jednom korisniku tadašnjeg foruma 4chan, koji se predstavljao kao visoki dužnosnik američke vojske s nadimkom Q, što je inače oznaka za razinu pristupa povjerljivim vladinim informacijama. Q na forumu ostavlja kriptične, često i nebulozne poruke, pa svoje pratitelje poziva da ih sami istraže i izvedu vlastite zaključke. Time im ostavlja otvoren prostor da u te nejasne navode upisuju vlastite pro-

Marjorie Taylor Greene postala je prva kandidatkinja republikanaca koja otvoreno podržava sporni pokret (Foto: Twitter)

jekcije, od antivakserskih, preko onih koje tvrde da BARACK OBAMA nije rođen u Americi, pa do antisemitskih koje su u korijenu opsesije utjecajem milijardera i filantropa GEORGEA SOROSA. Istraživanja američkih medija s kraja 2018. pokazala su da su Q po svemu sudeći tri osobe, jedan autor videa na YouTubeu i dvoje moderatora web stranice 4chan. U počecima 'projekta' zagonetke trojca analizirali su deseci korisnika, što je omogućilo da se njihove teorije ubrzo prošire masovnijim internet platformama poput Reddita, YouTubea i Facebooka, nakon čega su, pretpostavlja se, autori počeli ostvarivati financijsku korist. Analizirajući QAnon mnogi su ga stručnjaci usporedili s religijskim pokretima, jer, iako karikaturalan, posjeduje sve elemente kulta; od mesije, kojeg utjelovljuje Donald Trump, preko proročanskog teksta naslovljenog Veliko buđenje, pa čak i 'digitalne zakletve' koja glasi 'Where We Go One We Go All' (Tamo gdje ide jedan idemo svi, WWG1WGA), dok je sam Q svojevrsni svetac.

Iako istraživanja pokazuju da teorije urote danas nisu raširenije nego što su to bile prije 20 ili 50 godina, one danas imaju neusporedivo veću medijsku vidljivost, a ova konkretna pojavljuje se u kontekstu izrazite

Analizirajući QAnon mnogi su ga stručnjaci usporedili s religijskim pokretima jer, iako karikaturalan, posjeduje sve elemente kulta, od mesije, kojeg utjelovljuje Donald Trump, preko proročanskog teksta naslovljenog Veliko buđenje, pa čak i 'digitalne zakletve'

zbuđenosti, fragmentiranosti i nesigurnosti američkog društva, uz kontinuiranu sistemsku kampanju Trumpove klike kojoj je cilj potpuna destrukcija povjerenja u sve institucije.

UNEDAVNO objavljenom izvještaju britanski Observer razgovarao je s dvoje ljudi čiji su bližnji podlegli utjecaju QAnon teorija, pa je jedan, koji je želio ostati anonim, ispričao kako većinu ovih ljudi karakterizira 'manjak razumijevanja znanosti, povijesti i politike, manjak kritičkog razmišljanja i prijemčivost ka magijskom razmišljanju, bilo da se radi o evangeličkom kršćanstvu ili new-age duhovnosti'. 'Pritom se svi moramo nositi i s traumom Covida, gubitkom posla i fizičkog kontakta, a s druge strane neograničenim pristupom internetu i opasnim algoritmima društvenih mreža', rekao je ovaj sugovornik, dok je drugi procijenio da osobe određenog psiho-profila u ove teorije mogu povjerovati u 'roku od nekoliko dana, a manično stanje dosegnuti za tjedan dana'.

U istom tekstu GREGORY STANTON, utemeljitelj organizacije Genocide Watch, današnju političko-ekonomsku situaciju usporedio je s onom iz 20-ih i 30-ih godina prošlog stoljeća, navodeći tada također prisutnu masovnu nezaposlenost i prijetnju Španjolske gripe, te uspon nacizma koji je, kao i danas QAnon, obećavao izbavljenje svijeta iz ralja globalne urote koja uzrokuje društveni kaos. Stanton naročito naglašava antisemitski karakter QAnona, tvrdeći da se on referiranjem na Krvnu klevetu – optužbe protiv Židova za otimanje djece i korištenje njihove krvi za svoje vjerske obrede – naslanja na Protokole sionskih mudraca, antisemitski spis s početka 20. stoljeća.

Unatoč potencijalnim opasnostima od širenja ovakvih teorija, ili baš zato, američki republikanci na čelu s Donaldom Trumpom iz njih nastoje izvuci maksimum uoči izbora koji će se dogoditi za manje od dva mjeseca. Prema izračunu organizacije Media Matters, čak 77 republikanskih kandidata koji trenutno sudjeluju u predizborima na neki način koketiraju s pokretom QAnon – unatoč tome što ga je FBI lani uvrstio u kategoriju domaćeg odnosno 'protudržavnog ekstremizma'.

Iako se procjenjuje da samo mali broj ovih kandidata ima realne šanse ući u institucije Kongresa, početkom rujna MARJORIE

TAYLOR GREENE iz države Georgia postala je prva kandidatkinja republikanaca koja otvoreno podržava QAnon. Greene je u posljednjih nekoliko godina eksplicitno izražavala antisemitske i islamofobne stavove, te poručivala da se sada događa 'jedinствена prilika da se jednom zasvagda porazi globalna zavjera sotonističkih pedofila'. Također početkom rujna, Facebook joj je izbrisao fotomontažu na kojoj drži automatsku pušku, uz fotografije demokratskih zastupnica ALEXANDRIJE OCASIO-CORTEZ, ILHAN OMAR i RASHIDE TLAIB. Iako su ga novinari na press konferenciji sredinom kolovoza otvoreno pritiskali da se od nje ogradi, Donald Trump je tom prilikom Greene nazvao 'budućom republikanskom zvijezdom' i 'pravom pobjednicom'.

Referirajući se na QAnonovu teoriju prema kojoj je upravo on taj koji će pobijediti duboku državu, Trump je, također u kolovozu, na brifingu u Bijeloj kući rekao i da je on 'voljan pomoći da se spasi svijet od radikalne ljevičarske filozofije'. Osim Marjorie Taylor Greene, kao pobornici QAnon teorija javno su se deklarirali i republikanski kandidati u Floridi, Kaliforniji, Coloradu, Illinoisu, Delawareu i Oregonu, dok je Trumpov bivši savjetnik za nacionalnu sigurnost MICHAEL T. FLYNN čak i javno prisegnuo 'digitalnom zakletvom' WWG1WGA.

QAnon teorije prošlog su se, pak, ljeta raširile i po Evropi, naročito Njemačkoj, Velikoj Britaniji, Francuskoj i Italiji, gdje je medijska organizacija News Guard pobrojala najmanje pola milijuna pratitelja na oko 7000 QAnonovih, u međuvremenu ugašenih, Twitter računa. U Evropi je tijekom ove godine zabilježeno stotinjak slučajeva vandalizma u kojima je uništavana teleoperaterska infrastruktura, unatoč tome što ona još nigdje ne podržava 5G tehnologiju, a QAnon aktivisti kao predstavnik duboke države u Evropi naročito izdvajaju francuskog predsjednika EMMANUELA MACRONA, njemačku kancelarku ANGELU MERKEL i talijanskog premijera GUISEPPEA CONTEA. Talijanski neofašist MATTEO SALVINI doživljava se kao pozitivna figura, dok se oko britanskog premijera BORISA JOHNSONA lome koplja s obzirom na to da je on, s jedne strane, pripadnik elite, ali s druge saveznik Donalda Trumpa.

U Francuskoj je QAnon teorije prihvatio dio pokreta za ekonomsku pravdu Žuti prsluci, a za svaku zemlju karakteristična je i podrška poznatih osoba, od pjevača i sudaca u reality showovima, pa do kontroverznih liječnika koji negiraju službenu medicinu. Prisustvo QAnon pristaša u Evropi naročito je postalo vidljivo tijekom 'anti-korona' prosvjeda koji su se ljetos održavali po evropskim gradovima u svrhu iskazivanja nezadovoljstva epidemiološkim mjerama. Najeksplicitnija manifestacija dogodila se u Berlinu, gdje je skupina ekstremnih desničara oboružana QAnonovim i nacističkim zastavama pokušala provaliti u zgradu Reichstaga. Među 38 tisuća prosvjednika našli su se i pripadnici pokreta Reichsbürgers ili Građani Reicha, koji ne priznaju postojeće njemačke granice a čije članstvo savezni Ured za zaštitu ustavnog poretka procjenjuje na 16.500 ljudi, od kojih njih oko tisuću posjeduje dozvolu na nošenje oružja.

Na berlinskim prosvjedima prisutni su bili i neki istaknuti članovi krajnje desne Alternative za Njemačku (AfD), koji su tamo došli upecati nešto podrške nakon što se ona posljednjih mjeseci srozala. Podrška ekstremno desnim strankama u padu je i drugdje u Evropi, no za pretpostaviti je da bi ona ponovno mogla početi rasti uslijed ekonomske krize i rasta nezaposlenosti uzrokovanih pandemijom koronavirusa, što su ujedno i povoljni uvjeti za bujanje teorija urote kakva je QAnon. ■

INTERNACIONALA

Vožd na zalasku

Osim što je na prošlotjednom sastanku s Putinom izgledao kao očajnik koji cara moli za pozornost, Lukašenko je u nedavnom intervjuu spomenuo mogućnost prijevremenih predsjedničkih izbora

VIŠE od šest tjedana nakon spornih predsjedničkih izbora održanih 9. kolovoza, u Bjelorusiji ne posustaju prosvjedi: i prošle su nedjelje na ulice Minska izašle desetine tisuća ljudi koji se protive po svemu sudeći lažiranoj pobjedi ALEKSANDRA LUKAŠENKA. Ne miruje ni režim: policija koristi gumene metke, kidnapirani istaknuti opozicionari nestaju, a Centar za ljudska prava 'Vjasna' navodi više od 12.000 uhapšenih. Već početkom rujna UN-ovi stručnjaci izvijestili su o stotinama slučajeva brutalnog fizičkog zlostavljanja pritvorenih, uključujući i silovanja pendrecima. Zemlja se nalazi u političkoj i društvenoj blokadi, pišu njemačke politologinje SABINE FISCHER i ASTRID SAHM. S jedne strane, prosvjedni je pokret očito premasovan da bi bio slomljen represijom. S druge, Lukašenko je još uvijek vjeran državni i represivni aparat. 'Lojalnost njegovih pripadnika djelom potječe iz straha od progona pod novim vođom. Sam Lukašenko odlučan je da izbjegne sudbinu lidera kao što su (bivši kirgiski i ukrajinski predsjednici, op. a.) KURMANBEK BAKIJEV i VIKTOR JANUKOVIČ, koje su 'obojene revolucije' prisilile na egzil', pišu one.

Ta se blokada replicira i na međunarodnom nivou: dok Europska unija odbija priznati Lukašenko kao predsjednika, a baltičke zemlje i Poljska čak predlažu da EU prihvati kandidatkinju opozicije SVETLANU TIHANOVSKAJU kao legitimnu predsjednicu, Rusija odbija razgovore s koordinatnim višecem koje je Tihanovskaja osnovala. Ključ uvelike leži u Moskvi i njenom utjecaju na Minsk. PUTIN je do sada pružao pomoć Lukašenko: priznao je izborni rezultat, obznanio da će na mjesečnoj bazi započeti zajedničke vojne vježbe i uzdrmanom bjeloruskom vođi dao kredit u vrijednosti od milijardu i pol dolara. Međutim, Putinov primarni interes nije Lukašenkovo opstanak na vlasti, nego što je veći mogući utjecaj u Bjelorusiji. Ne samo da je Putin itekako svjestan da je Lukašenko, kako piše portal Politico, 'zlo-

glasno nepouzdan': tijekom svoje vladavine okretao se čas zapadu, čas Rusiji, kako mu je u tom trenutku više odgovaralo. Bez obzira na to što se čini da je sada spreman žrtvovati nezavisnost svoje zemlje kako bi očuvao položaj, postoji i 'niz znakova da i Moskva želi Lukašenkovo odlazak – samo u njezinom vlastitom tempu'. Iako Putinu interesi i želje bjeloruskog društva vjerojatno nisu primarna briga, kontinuirana podrška Lukašenko za Moskvu krije velike opasnosti. Sadašnji prosvjedi naime nisu usmjereni protiv Rusije. Opozicijsko vijeće je pozvalo Moskvu na dijalog, a poruka koju pokušavaju poslati je da bi 'slobodni izbori najvjerojatnije rezultirali predsjednikom naklonjenim Rusiji i njenim interesima', nastavlja Politico, ali samo u slučaju da Moskva ne igra na silu. Riječima nobelovke SVETLANE ALEKSIJEVIČ, posljednje još neuhapšene članice opozicijskog vijeća, 'Bjelorusi su Ruse uvijek smatrali braćom, no to neće više biti slučaj ukoliko Rusija nastavi sadašnju politiku'.

U Njemačkoj pak traju žestoke rasprave ne samo oko potpore Moskve Lukašenko nego i oko trovanja ruskog opozicionara ALEKSEJA NAVALJNOG, koje se pripisuje milijarde eura vrijednog strateškog njemačko-ruskog plinovoda Sjeverni tok 2. Sama kancelarka ANGELA MERKEL zalaže se za sankcije na razini EU-a, no Unija se mjesec dana nije u stanju usuglasiti. Posljednji pokušaj propao je u ponedjeljak: Cipar je blokirao izglasavanje ukoliko zbog bušotina u istočnom Mediteranu Unija ne nametne sankcije i Turskoj.

Ipak, sam je bjeloruski vožd – na vlasti od 1994. – dao naslutiti kako mu je jasno da je njegovo vrijeme gotovo isteklo. Osim što je na prošlotjednom sastanku s Putinom izgledao kao očajnik koji zamorenog cara moli za pozornost, u nedavnom je intervjuu pored ustavne reforme spomenuo i mogućnost prijevremenih predsjedničkih izbora. Fischer i Sahm predlažu da EU kao moguće rješenje prihvati prijedlog ustavne reforme i da se u zamjenu za izostanak sankcija Minsk obveže na pridržavanje seta strogih uvjeta. To uključuje puštanje svih zatvorenika, ali i amnestiju za pripadnike

Lukašenko je još uvijek vjeran represivni aparat
(Foto: Reuters/PIXSELL)

represivnih organa, ustavnu reformu u roku od dvanaest mjeseci, kao i održavanje novih izbora u skladu sa standardima OESS-a, pri čemu bi detalje ispregovarale sadašnje vlasti i opozicijsko vijeće. 'Moskva bi potencijalno mogla vidjeti koristi takvog scenarija', pišu autorice, 'naime, politička, ekonomska ili čak vojna intervencija u korist Lukašenko bila bi iznimno riskantna'. 'Ovaj bi pristup zahtijevao znatne ustupke sa svih strana. Ali alternativa dijalogu i kompromisu je dugoročna politička nestabilnost i rastući rizik od nasilne eskalacije', zaključuju. Koliko je to realno, drugo je pitanje.

■ Jerko Bakotin

Oživljavanje rute

UNATOČ ukupnom smanjenju broja migranata, u zadnje tri godine povećava se njihov broj na balkanskoj ruti koja tako postaje glavni pravac za dolazak u Europu, piše u nedavnom objavljenoj izvještaju Sigurnosno-obavještajne agencije za prošlu godinu. Države na balkanskoj izbjegličkoj ruti, navodi se dalje, nemaju dovoljne kapacitete za zbrinjavanje većeg broja migranata, a migrantski pritisak potiče jačanje krijumčarskih mreža. Sve češće su kratke vijesti iz crne kronike o uhićenjima migranata ili njihovih krijumčara. Tako je prije dva dana policija na različitim područjima oko Crikvenice uhitila tri osobe u dobno od 40, 41 i 42 godine koje su prevozile više stranih državljana u teretnim vozilu te pokušale pobjeći. Početkom mjeseca USKOK je na temelju prijave primorsko-goranske policije pokrenuo istragu protiv osam krijumčara migranata koji su u nepune dvije godine zaradili gotovo 300.000 kuna.

A da države na ruti, kako navodi SOA, nemaju kapacitete nositi se s dugotrajnom krizom zorno svjedoči i nedavni požar u kampu Moria na grčkom otoku Lezbos, polazištu balkanske rute. Tamo je više od 12.000 ljudi ostalo bez ionako klimavih krovova nad glavom, a prije nesreće pojavili su se i slučajevi zaraze koronavirusom. Zemlje poput Njemačke i Francuske odlučile su prihvatiti oko 400 djece bez pratnje, a svoj obol dala je i Hrvatska koja je odlučila primiti njih dvanaest. Ostatak migranata i dalje ostaje u Grčkoj. Prema izvještajima s terena, ionako nehumanizirajući. Migranti tako spavaju na otvorenom, nemaju pristup vodi, nedostaje im hrane. Neki su preseljeni u privremeni kamp Kara Tepe, dok su drugi odbili tu opciju, nadajući se preseljenu u zapadne europske zemlje.

Mediji su javili kako je prilikom premještanja 56 osoba bilo pozitivno na koronavirus, a organizacija Liječnici bez granica na Twitteru je napisala da ih je policija odbila primiti u novu kliniku na Lezbosu. Europa i dalje zatvara oči pred problemom, a tek lagano otvori kapak kad se dogodi katastrofa poput spomenutog požara.

■ M. Bačić

KRATKO I JASNO

Treba nam radikalna promena

Transformacijom Socijaldemokratske unije u Beogradu je osnovana Partija radikalne levice. Nije li bilo lakše predstaviti se samo levičarskom strankom, jer se ono 'radikalno' često negativno percipira?

Možda bi bilo lakše, ali ne bi bilo istina. Srbija je odavno prešla tu liniju u kojoj 'mekim' politikama i pristupom možemo da se nadamo da će se nešto promeniti. Policija asistira privatnim preduzetnicima, javni izvršitelji u izbacivanju ljudi iz kuća, radnici i radnice rade po 12 sati u neljudskim uslovima za platu od koje jedva mogu da prežive, nejednakosti su najveće u Evropi, koja ni sama nije baš proslavljena kao kontinent jednakih, aktiviste prebijaju i hapse po ulicama, ono malo javnih preduzeća i dobara koji su preživeli privatizacijsku pljačku sada se rasprodaju u bescenje. U takvoj situaciji je besmisleno da se pretvaramo da bilo šta do radikalne promene može da poboljša živote ljudi. Na kraju krajeva, hteli smo da budemo iskreni – mi jesmo radikalna antikapitalistička levice koja se zalaže za temeljnu promenu *statusa quo* i izgradnju socijalističkog društva. Naši ciljevi u tom smislu jesu radikalni, a metode demokratske. Možda je linija manjeg otpora bila lakša, ali mi smo odlučili da mirno idemo težim putem.

Način organizacije stranke, posebno predsjedništva, jeste specifičan: laka smenljivost, veliki broj žena...

Hteli smo da poručimo ono što bi trebalo da je jedna od važnih poruka levice – da nećemo dozvoliti privatizaciju i monopolizaciju moći ni u partiji ni u društvu, ali i da ozbiljno shvatamo feministički pristup politici za koji se zalažemo. Mi ne govorimo samo da žene 'treba' da budu jednako zastupljene u politici, već to i praktikujemo.

Da li radikalnost isključuje saradnju, pa i zajednički nastup na izborima sa strankama i pokretima sličnog senzibiliteta?

Stranaka sličnog senzibiliteta u Srbiji praktično nema. Odavno se ceo politički spektar pomerio udesno, i to ne samo u Srbiji, pa su stranke 'socijaldemokratije' u suštini jednako neoliberalne, ali, eto, malo osetljivije po pitanju ljudskih prava od desnice. Lokalni pokreti samoorganizovanih i očajnih, obespravljenih građana su nešto drugo – sa njima ćemo saradivati i trudićemo se da pomognemo njihove borbe.

■ Dejan Kožul

Klasni lockdown

Dok se u dijelu europskih zemalja i SAD-u prosvjeduje protiv nošenja maski, stanovnici Madrida pobunili su se zbog mjera kojima se ograničava kretanje siromašnim sugrađanima

Prosvjednici upozoravaju da madridske vlasti provode teritorijalnu diskriminaciju (Foto: Javier Barbancho/Reuters/PIXSELL)

NOVA epidemiološka žarišta, posljedice ekonomske krize, dnevni izvještaji o broju zaraženih i umrlih, vijesti o napretku u pronalasku cjepiva i lijekova te prosvjedi protiv nošenja maski i lockdowna i dalje su glavne teme svjetskih medija. Posebnu pažnju privlače države koje su posljednjih dana ponovno odlučile uvesti strože mjere ne bi li tako suzbile rast oboljelih od Covid-19. Velika Britanija, koja već od ranije ima posebne mjere za neke dijelove zemlje, tako je najavila da će od kraja ovog tjedna pubovi i restorani raditi do 22 sata.

Premijer BORIS JOHNSON rekao je da će maske postati obavezne na više mjesta i da će one koji budu kršili pravila oštro kažnjavati. Britanski premijer čak je iznio mogućnost da bi vojska mogla uskočiti u pomoć policiji pri nadgledanju situacije.

U francuskim gradovima Marseilleu, Bordeauxu i Nici već od ranije vrijede posebna pravila, a ovaj tjedan je i Lyon uveo stroža ograničenja, poput zabrane posjete domovima za starije i prodaje alkohola na otvorenom te nedopuštanje plesanja i konzumacije pića za šankovima u barovima i restoranima. Nova pravila vrijede i u Austriji, gdje su ograničena privatna slavlja u zatvorenim prostorima na deset ljudi, ugostiteljski

objekti se zatvaraju iza jedan sat, a maske se moraju nositi i na otvorenom prostoru tržnica i sajмова. Strože mjere početkom tjedna uvela je i Češka, koja je na početku pandemije, u ožujku, zatvorila većinu granica, školi i tvrtki puno ranije nego što su to učinile druge zemlje. No s dolaskom ljeta te su mjere olabavile, pa se Češka sada po stopi zaraze nalazi na drugom mjestu u Europi, odmah iza Španjolske.

U Španjolskoj posebnu pažnju izaziva Madrid, gdje živi jedna trećina novozaraženih u toj zemlji. Vlasti su stoga od početka ovog tjedna odlučile ograničiti kretanje za oko 855.000 stanovnika iz 37 četvrti na rubu grada. Riječ je o najsiromašnijim dijelovima, gdje uglavnom žive emigranti i ljudi slabijeg imovinskog statusa. Policija tako stoji na izlazima iz tih naselja te propušta samo one osobe koje idu na posao, u školu, zdravstvene ustanove ili na sudove. Ulaz u parkove nije dozvoljen, okupljanja su ograničena na šest ljudi, a restorani i barovi rade do 22 sata. Najavljujući nova pravila, predsjednica regije Madrid ISABEL DÍAZ AYUSO izjavila je da je način života emigranata dijelom kriv za epidemiološku situaciju u tim dijelovima grada, što je izazvalo ogorčenje tamošnjeg stanovništva.

Dok se u dijelu europskih zemalja i SAD-u uglavnom prosvjeduje protiv maski pod krinkom borbe za slobodu, kao što će to ponovno biti slučaj i u Hrvatskoj početkom listopada, stanovnici Madrida ustali su kako bi izrazili svoje nezadovoljstvo ograničavanjem kretanja najsiromašnijim građanima. Umjesto da zaštite i brinu se za najranjivije ljude u našem gradu te stvore uvjete da nemaju najvišu stopu zaraze, vlasti su se odlučile za stigmatizaciju, isključivanje i teritorijalnu diskriminaciju, poručili su prosvjednici. 'Tražimo prikladne mjere za zaštitu na ovim područjima radničke klase. Mi nemamo zdravstvene centre. Mnogi ljudi nemaju ugovor o radu pa ne mogu ići u karantenu mirni', rekla je jedna prosvjednica iz južne četvrti Vallecas, gdje žive ljudi slabijih primanja i gdje je zabilježen porast broja novooboljelih.

■ Mašenjka Bačić

neovisnosti, jedan od najvažnijih simbola meksičke državnosti u kojemu su pokopani ostaci 14 boraca za neovisnost. Gradonačelnica Ciudad de Mexica CLAUDIA SHEINBAUM u početku je osuđivala uništavanje spomeničke baštine, no nakon kritika susrela se s predstavnicama kolektiva i dala nekoliko obećanja, uključujući i formiranje baze podataka seksualnih prijestupnika.

U veljači ove godine, na Valentinovo, feministički kolektivi organizirali su i jednodnevni ženski štrajk te mjesec dana kasnije masovni marš u Ciudad de Mexicu, za što je neposredni povod bila otmica i ubojstvo sedmogodišnje djevojčice i ubojstvo 25-godišnje žene kojoj je suprug izvadio utrobu i ogulio kožu s mrtvog tijela. Tada su se fizički sukobile s policijom, letjeli su i molotovljevi kokteli, a predsjednička palača išarana je grafitima. Pripadnice organizacije Circulo Violeta u Tijuani pokušale su blokirati granični prijelaz između Meksika i SAD-a.

Predsjednik ANDRÉS MANUEL LÓPEZ OBRADOR, čija je socijaldemokratska vlada na vlasti od kraja 2018., zasad se suzdržava od pretjerane policijske represije nad pro-

Foto: Raquel Cunha/Reuters/PIXSELL

svjednicama, no smatra da su instrumentalizirane od njegovih političkih protivnika, a za epidemiju femicida okrivljava neoliberalne politike prethodnih vlada. Obradorova vlada u međuvremenu je smanjila državna sredstva za vrtiće i skloništa za žene.

Zemlje Latinske Amerike tradicionalno imaju najviše stope ubojstava na svijetu, a prema podacima UN-a jedna od tri Latinoamerikanke iskusila je seksualno ili fizičko nasilje. No nevjerojatnih 98 posto zločina protiv žena nikada ne doživi podizanje optužnice.

U Meksiku se svakoga dana dogodi prosječno 11 ubojstava žena, a ukupan broj u kontinuiranom je porastu od 2015. godine, kada je takvih ubojstava bilo 426, dok ih je 2019. zabilježeno 1006. Zbog eksplozije femicida i sistematskog odbijanja represivnog aparata da procesuiraju takve zločine, ženske organizacije traže da se osnuje specijalno tužilaštvo koje bi se bavilo isključivo nasiljem nad ženama.

Kao jedan od glavnih uzroka ovog fenomena navodi se kultura mačizma rasprostranjena u Latinskoj Americi, a organizacija za zaštitu ljudskih prava Human Rights Watch u svom izvještaju iz 2019. godine napisala je da meksički zakoni kojima bi se trebali prevenirati i kažnjavati zločini protiv žena kao faktor relevantan za određivanje visine kazne uzimaju i 'čednost žrtve'.

■ Tena Erceg

PERSONA NON GROATA

Foto: Stephane Mahe/Reuters/PIXSELL

Slovenac TADEJ POGAČAR (22) pobjednik je ovogodišnjeg izdanja najveće svjetske biciklističke utrke Tour de France. 'Ovo je nevjerojatan osjećaj – stojim u Parizu na vrhu postolja. Iza mene su tri čudesna tjedna, neopisivo putovanje, a ja sam samo klinac iz Slovenije', izjavio je Pogačar, koji je drugi najmlađi pobjednik u 117-godišnjoj povijesti prestižne utrke.

■ T. O.

Uzele pravdu u ruke

PRIJE desetak dana pripadnice feminističkih skupina u glavnom gradu Meksika provalile su u zgradu Nacionalne komisije za ljudska prava, izbacile iz nje državne službenike te obznanile da će zgrada ubuduće služiti kao sklonište za žene žrtve nasilja. Osim što su zidove išarale grafitima protiv policije i ukasile ih slikama ubijenih žena, aktivistkinje su sa njih strgnule i portrete važnih povijesnih ličnosti. Bila je to jedna u nizu akcija koje su aktivistkinje intenzivno i prilično militantno počele provoditi u ljeto prošle godine, nakon što su u javnost procurile optužbe jedne tinejdžerke da su je silovala četiri policajca. Tom su prilikom vandalizirale spomenik Anđelu

Odlukom Upravnog odbora od 15.9.2020. godine Srpsko privredno društvo „Privrednik“ raspisuje:

NATJEČAJ

za dodjelu stipendija srednjoškolcima i studentima za školsku/akademsku godinu 2020/21. iz Fonda „Vladimir Matijević“

Pravo sudjelovanja na natječaju za dodjelu stipendija imaju srednjoškolci i studenti koji ispunjavaju sljedeće uvjete:

da su državljani Republike Hrvatske;
da pohađaju srednju školu ili fakultet na teritoriji Republike Hrvatske;
da prosjek ocjena svih predmeta završenog razreda srednje škole (ili osmog razreda osnovne škole) iznosi najmanje 3,5 (uključujući i maturu ako su upisali prvu godinu studija);
da prosjek ocjena svih položenih ispita tokom studija iznosi najmanje 3,0 (ako upisuje više godine studija);
da studenti nemaju više od 25 godina (ne važi za kandidate na doktorskim studijama).

Dokumenti koje treba dostaviti:

prijavni obrazac (preuzeti na: www.privrednik.hr);
motivacijsko pismo s kratkim životopisom;
uvjerenje o redovitom upisu u srednju školu za učenike odnosno na visoko učilište (s naznakom smjera ili studijske grupe) za studente;
za studente potvrda fakulteta o prosjeku ocjena, odnosno ovjerena fotokopija indeksa iz koje su vidljive ocjene položenih ispita (ako je upisao prvu godinu fotokopija svjedodžbe završnog razreda i mature);
za učenike fotokopija svjedodžbe završenog razreda (ako upisuje prvi razred – fotokopija svjedodžbe završnog razreda osnovne škole);
izjava kandidata da ne prima ni jednu drugu stipendiju (preuzeti na: www.privrednik.hr);
fotokopija domovnice;
izjava o broju članova zajedničkog domaćinstva (preuzeti na: www.privrednik.hr);
uvjerenje fakulteta o statusu redovnog studenta člana zajedničkog domaćinstva (ukoliko zajedničko domaćinstvo ima takvog člana);
potvrda poslodavca o prosjeku plaće za posljednjih 6 (šest) mjeseci prije raspisivanja natječaja, za sve članove domaćinstva koji su u radnom odnosu;
fotokopija potvrde centra za socijalnu skrb za korisnika stalne novčane pomoći;
fotokopija potvrde Porezne uprave o visini dohotka u godini prije raspisivanja natječaja;
potvrda Zavoda za zapošljavanje (ukoliko je netko od članova domaćinstva nezaposlen);
izjava za djecu i omladinu bez jednog ili oba roditelja, djecu ili omladinu poginulih i nestalih, te za djecu i omladinu samohranih majki i očeva;
izjava kandidata o davanju suglasnosti za korištenje osobnih podataka (preuzeti na: www.privrednik.hr).

Natječaj je otvoren od 21.9. do 12.10. 2020. godine.

Odluku o dodjeli stipendija donijet će Upravni odbor na temelju Pravilnika o stipendiranju učenika i studenata putem „Privrednikovih“ fondova i Kriterija i mjerila za stipendiranje učenika i studenata putem Fonda „Vladimir Matijević“ u roku od 30 dana od dana zatvaranja natječaja.

Prijave dostaviti na adresu:

SPD PRIVREDNIK
(za Fond „Vladimir Matijević“)
Preradovićeva 18
10 000 ZAGREB

Predana dokumentacija ostaje u arhivi Srpskog privrednog društva „Privrednik“ i ne vraća se podnosiocima.

Sve informacija o natječaju možete dobiti upitom na e-mail ured@privrednik.net Ova e-mail adresa je zaštićena od spam robota, nije vidljiva ako ste isključili JavaScript ili pozivom na broj 01/ 485-44-78 od 10-13 sati svakog radnog dana tokom trajanja natječaja.

Odlukom Upravnog odbora od 15.9.2020. godine Srpsko privredno društvo „Privrednik“ raspisuje:

NATJEČAJ

za dodjelu stipendija odličnim studentima za akademsku godinu 2020/21. iz Fonda „Ivana Vujnović“

Pravo sudjelovanja na natječaju za dodjelu stipendija imaju studenti koji ispunjavaju sljedeće uvjete:

- da su državljani Republike Hrvatske;
- da pohađaju fakultet na teritoriji Republike Hrvatske;
- da upisuju najmanje drugu godinu osnovnih studija;
- da prosjek ocjena svih položenih ispita tokom studija iznosi najmanje 4,2.

Dokumenti koje treba dostaviti:

- prijavni obrazac (preuzeti na: www.privrednik.hr);
- motivacijsko pismo i kratki životopis;
- uvjerenje o redovitom upisu u narednu godinu studija s naznakom smjera ili studijske grupe;
- potvrda fakulteta o prosjeku ocjena;
- izjava stipendiste da ne prima ni jednu drugu stipendiju (preuzeti na: www.privrednik.hr);
- fotokopija domovnice;
- fotokopija potvrde ovlaštene ustanove o poznavanju stranog jezika;
- fotokopija svih dobivenih nagrada i priznanja;
- izjava stipendiste o davanju suglasnosti za korištenje osobnih podataka (preuzeti na: www.privrednik.hr).

Nakon zatvaranja natječaja s kandidatima koji ispunjavaju uvjete određene natječajem obavlja se intervju kojeg vodi Odbor za stipendiranje.

Natječaj je otvoren od 21.9. do 12.10.2020. godine.

Odluku o dodjeli stipendija donijet će Upravni odbor na temelju Pravilnika o stipendiranju učenika i studenata putem „Privrednikovih“ fondova i Kriterija i mjerila za stipendiranje odličnog studenta putem Fonda „Ivana Vujnović“ u roku od 30 dana od dana zatvaranja natječaja.

Prijave dostaviti na adresu:

SPD PRIVREDNIK
(za Fond „Ivana Vujnović“)
Preradovićeva 18
10 000 ZAGREB

Predana dokumentacija ostaje u arhivi Srpskog privrednog društva „Privrednik“ i ne vraća se podnosiocima.

Sve informacija o Natječaju možete dobiti upitom na e-mail ured@privrednik.net ili pozivom na broj 01/ 485-44-78 od 10-13 sati svakog radnog dana tokom trajanja natječaja.

IVAN ZIDAREVIĆ Šegota i Kožić su pokazali da se može

Ja sam gej i rođenjem valjda Srbin, što me od drugih umnogome ničim izazvano određuje. Ako zanemarimo dokone šoviniste u pokušaju koje sam prijavio policiji, nikad nisam doživio direktnu diskriminaciju u Hrvatskoj

NAKON što je 2012. upoznao svog sadašnjeg partnera, IVAN ZIDAREVIĆ je napustio rodni Beograd i preselio se u Zagreb, gdje se posvetio borbi za ljudska prava, odnosno prava nacionalnih manjina, žena, pripadnika LGBT zajednice, izbjeglica, pa i prava nekatolika, buneci se protiv raspela u osnovnim školama. Dao je doprinos poboljšanja više zakonskih i podzakonskih akata i ratifikaciji Istanbulske konvencije. Inače, on i njegov partner prvi su gej par koji je u Hrvatskoj sklopio istospolno partnerstvo.

S obzirom na to da ste pripadnik dvije, po nekima i danas najkontroverznije zajednice u Hrvatskoj, koje je vaše viđenje sadašnjeg položaja jedne i druge u usporedbi s 2012., kad ste došli u Zagreb? Možete li tu dati usporedbu sa Srbijom?

Nemerljivo! Ja sam gej i rođenjem valjda Srbin, donedavno sa statusom stranca – upravo sam dobio državljanstvo – te me to od strane drugih umnogome ničim izazvano određuje. Ako zanemarimo dokone šoviniste u pokušaju, koji osećaju potrebu da mi se pogano obrate, nikad nisam doživio direktnu diskriminaciju u domovini Hrvatskoj. To bi bio moj odgovor i za pre osam godina i danas. Ovdje su stvari posloženije, imamo zakone koji se, verovali ili ne, više primenjuju i poštuju u odnosu na Srbiju, a imamo i nezavisne institucije i nevladin sektor koji dobro radi svoj posao.

Kakav je trend rasta istospolnih životnih partnerstva u Hrvatskoj i kako gledate na održavanje Zagreb Pridea i Split Pridea?

Od 2014., kad je zakonski prepoznato životno partnerstvo, koje je porodična zajednica osoba istog pola, došlo je do stagnacije odlaska parova kod matičara, što je i očekivano. U prvim mesecima mnogi parovi su na taj način rešavali egzistencijalne probleme i kad bi jedan partner bio stranac, jer tada je bilo i manje radnih kvota za strance. Danas je stvar mnogo jednostavnija jer postoji i neformalno životno partnerstvo koje daje pravo na privremeni boravak partneru strancu. Što se tiče Parade ponosa, nisam šetač svake godine, ali svakako

je podržavam, iako se to poslednjih godina pretvorilo u sve i sva, a to mi nije blisko. Vrlo sam kritičan prema mnogim ili barem krovnim organizacijama koje se usko bave LGBT pravima, jer mi se čini kao da rade za hladni pogon i samoodržavanje. Donošenjem Zakona o životnom partnerstvu upravo su te krovne organizacije utihnule, a to sam shvatio na svom primeru i zato sam sve preuzeo po onoj uzdaj se u se i u svoje kljuse.

U Hrvatskoj je ratificirana Istanbulska konvencija, čemu ste i svojom raspravom dali doprinos. Koliko se ona provodi, ima li pomaka i kakav je generalni položaj žena u zemlji?

Zanimljivo mi je da često primećujem, u specifičnim situacijama, da je društvo pre otvorenije za prihvaćanje mene kao gej muškarca nego prosečne heteroseksualne žene. To je ono što se naziva patrijarhalna dividenda. Iz te vizure razumem da je naše društvo patrijarhalno i da država ne interveniše da omogući ravnopravnost žena i muškaraca. Komparirajući sa pravima žena u Srbiji, situacija je ovde na mnogo nivoa institucionalno i društveno bolja. Pre svega, Hrvatska ima savršenu nezavisnu instituciju pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, a VIŠNJA LJUBIČIĆ sve svoje znanje i resurse koristi u svakodnevnoj zaštiti prava žena, ali i LGBT građana. Iako je Srbija 2013. godine ratifikovala Konvenciju, od tada do danas rastu porodično nasilje i femicid te se sve više relativizuje nasilje kao takvo.

Utjecali ste na izmjene Zakona o socijalnoj skrbi u kojem formalni i neformalni životni partneri nisu prepoznati kao njegovatelji iako im to omogućavaju drugi zakonski akti, kao i na izmjene Pravilnika o darivanju krvi koji je diskriminirao strance. Ima li još zakona i podzakonskih akata koje bi trebalo mijenjati?

Dosledno pratim platformu e-savjetovanje i uključen sam u sve predloge zakona koji su mi interesantni u javnoj raspravi. Na taj način sam zadnje intervenisao u izmene Zakona o hrvatskom državljanstvu te sam izmenio i deo prethodnog Zakona o strancima. Možda sam najponosniji na to da je veliki

aktivista KRISTIJAN GRĐAN napisao savršen Predlog za ocenu ustavnosti Zakona o udometeljstvu koji smo zajedno podneli Ustavnom sudu i koji je prihvaćen u mnogim zaključcima. Nažalost, poslednjih dana sam bio primoran da se žalim pučkoj pravobraniteljici na selektivnu komunikaciju sa građanima Ureda predsednika Republike. Svojim neodgovaranjem na upite građana iz Ureda krše članak 46. Ustava RH i time mi dokidaju moja ustavna prava na smislen odgovor.

Kakav je vaš dojam o odlasku Borisa Miloševića u Knin i zajedničkoj komemoraciji u Gruborima, uz najave sličnih događaja u Varivodama i drugdje?

BORISU MILOŠEVIĆU sam dao podršku kao građanin, čiji je on potpredsednik Vlade, i kao prijatelj. Svojim odlaskom je pokazao da je širokogrud, uključiv i da ne nosi breme nekih koji su sve suprotno od njega. Uz to, on je položio zakletvu da će se držati Ustava i zakona te sve možemo da gledamo tako kao da mu je to stavka ugovora o radu. Niko nikoga ne sili da bude potpredsednik Vlade, ali ako već jest, onda uz sve benefite preu-

zima i neku odgovornost. Pozitivni efekti njegovog odlaska u Knin već se pojavljuju. Isto je i sa posetom ministra TOME MEDVEDA Gruborima. Neće niti jedan od njih dobiti Nobelovu nagradu za mir, ali za one kojima je dosta perpetuiranja rata ovo jesu potezi koji su upravo to – za mir. Što se tiče prihvatanja odgovornosti, to pre svega dolazi od političkih elita koje se izgleda plaše da izgovore da temelji nisu stabilni i da smo kao društvo nepotrebno podeljeni.

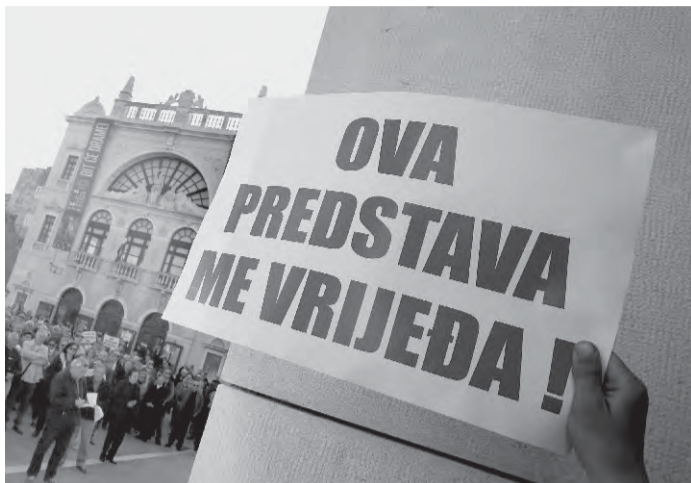
Koliko je značenje toga što su nakon trogodišnje borbe Mladen Kožić i Ivo Šegota prvi istospolni partneri u Hrvatskoj kojima je omogućeno udometljanje djece?

Njih dvojica su pokazala da se može! To je ono što se ne uči u našim školama za život, gde u mnogima nema grejanja, tople vode, sredstava za higijenu, a negde ni sanitarnih čvorova. IVO ŠEGOTA i MLADEN KOŽIĆ su pokazali hrabrost i istrajnost te su nam svima održali lekciju kako se menja sistem, sve u skladu sa ustavnim vrednostima, nabolje. Iako nije eksplicitno navedeno, udometeljstvo i usvajanje dece su od 2014. omogućeni svim životnim partnerima, samo niti jedan par nije bio spreman da prvi postane herojski. Naravno, na tom putu je bilo svega i svačega, pre svega aktivnosti građana neustavnih i opasnih namera, ali je bilo i svetla na kraju tunela koje su njih dvojica videla.

Koliko vam smetaju uvredljive kvalifikacije i napadi na vas lično i na LGBT zajednicu?

Nažalost, upravo zbog pojedinaca koji se kite da su veći domoljubi od mene jer su oni, eto, valjda i rođeni ovde, a ja nisam, bio sam prisiljen da se obraćam policiji kako bih zaštitio svoja prava, ali i kako bih istakao da takvi krše neke zakone. Sve pretnje koje sam do sada dobijao uredno sam prijavljivao policiji i uvek sam bio savršeno primljen, saslušan i sa konkretnim akcijama sa njihove strane, pa bih ovde pohvalio hrvatsku policiju. Densica u Hrvatskoj je dobila neki izvitopereni oblik, kao i svuda u svetu, to je sada mikš neumerenog i potrošenog nacionalizma, teorija zavere, paranoje, deluzija i širenja lažnih vesti. ■

NEPRIJATELJSKA PROPAGANDA

Prosvjed protiv predstave Olivera Frlića u Splitu 2017. godine (Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL)

Kultura otkazivanja

Pamti li netko ona herojska vremena kada su prvoborci medijskog kapitalizma – urednici i vlasnici portala i novina – trijebili kulturne rubrike, ukidali književne kritike i rezali sav taj dokoličarski balast jer kultura ne privlači klikove i ne prodaje primjerke? Kakvi naivci: sve ono što su tada bacili kroz prozor vraća im se sada na velika vrata. Zahvaljujući, naravno, 'kulturi otkazivanja'. Znae već o čemu je riječ. Naš ugledni pisac i kolumnist Jutarnjeg lista opisat će fenomen kao 'cenzuru unutar lijevo-liberalnih, formalnih ili neformalnih institucija, koja je već neko vrijeme u modi i čiji je kontinuirani cilj likvidacija iz javnog života svih onih čije nam se mišljenje ne sviđa': njegov kolega iz istih novina pojasnit će 'da se u stvari radi o neciviliziranom načinu promišljanja koji se uhvatio na plodnom terenu polariziranih društvenih mreža.' Naš priznati kritičar i novinar Večernjeg lista uočiti će kako se 'liberalni i slobodarski ljevičari promeću u rigidne totalitariste', oštro osuđujući 'pravdoljubive glupane': njegova kolegica iz istih novina zgrozit će se nad 'bijesnom internetskom ruljom'. E da, *cancel culture*: kurentna medijska roba, blistavi bastard senzacije i moralizma, razlog da se kulturna elita sablazni nad pomahnitalom masom koja bi 'otkazivala' filmove i *stand-up* nastupe, prilika da se u ime slobode govora osudi novi totalitarizam političke korektnosti koji dolazi s lijevice...

I da se – onako usput – kulturom napokon privuku klikovi i barem malo podignu naklade.

Rowling

Primjer prvi: bijesni čitaoci i čitateljice okomili su se na J.K. ROWLING, autoricu 'Harryja Pottera' i niza transfnobnih izjava, zbog njenog novog krimića 'Troubled Blood'. Dobro, ajde, ne baš zbog krimića: više zbog jedne kritike. JAKE KERRIDGE je, naime, u 'Telegraphu' proglasio sporedni lik serijskog ubojice koji oblači žensku odjeću glavnom temom knjige i zaključio da 'pouka priče glasi: nikad ne vjeruj muškarcu odjevenom u haljinu.' Kerridge je, usput, svoj recenzentski primjerak od izdavača dobio unaprijed pa je njegova kritika objavljena dva dana uoči izlaska romana. I uzalud su neki odgovorniji kritičari kasnije upozoravali da lik ubojice ne predstavlja 'pouku priče', nego njen otužan, ali ipak usputan detalj; uzalud su podsjećali na to kako je sam 'Telegraph' više puta plasirao

transfnobne komentare i priloge; uzalud su upozoravali publiku da načelno nije pametno osuditi knjigu prije nego što je uzmete u ruku. Uzalud, jer Twitterom već naveliko cirkulira *hashtag* '#RIPJKRowling', Amazon zaključava komentare zbog prijetnji i uvreda, a bivši fanovi navodno spaljuju stare primjerke 'Harryja Pottera'. Knjiga koju nitko nije pročitao pretvorila se tako u središnji skandal književne jeseni. Što je na neki uvrnuti način sasvim u redu, jer ionako nismo doznali ništa što nismo znali i ranije: da je J.K. Rowling, naprosto, osoba koja javno zastupa transfnobne stavove.

Slatkice

Primjer drugi: zabrinuti američki konzervativci pokrenuli su akciju protiv Netflix-a zbog filma koji potiče pedofiliju. Dobro, ajde, ne baš zbog filma: više zbog jedne reklame. Netflix je, naime, francuske 'Mignonnes' ('Slatkice') odlučio promovirati plakatom koji prikazuje glavne junakinje, jedanaestogodišnje curice iz naslovne plesne skupine, u izrazito seksualiziranim pozama. Ako je krimić J.K. Rowling napadnut prije nego što je pročitano, na 'Slatkice' su navalili skoro godinu dana nakon njegove premijere: film je već stigao pokupiti nagradu za režiju u Sundanceu, zavrtiti se na uglednim festivalima poput Berlinalea i privući solidnu kino-publiku. Skandal je, dakle, evidentno izazvala tek Netflixova reklamna najava. A evidentno je i da oni koji su ga napali, film uopće nisu gledali. Da jesu, vidjeli bi ni po čemu posebnu, ali sasvim korektnu priču o maloj senegalskoj imigrantkinji koja živi u pariškom predgrađu, uklještena između ultrakonzervativnog obiteljskog odgoja i opsesivno-permisivne zapadnjačke kulture koju joj nameću društvene mreže i školske drugarice: ukratko, tipičnu festivalsku priču o kulturološkim razlikama i izazovima našeg vremena. Na najvećoj internetskoj filmskoj bazi podataka, IMDB-u, gledatelji na skali od jedan do 10 sličnim festivalskim uspješnicama obično dodjeljuju sedam ili osam zvjezdica: 'Slatkice' tamo, međutim, trenutno imaju ocjenu 2,6. Na drugoj globalno popularnoj internetskoj stranici, Rotten Tomatoes, publika je ocijenila film s katastrofalnih 14 posto: za usporedbu, prosječna ocjena agregiranih 'službenih' onlajn kritika iznosi čak 85 posto. Masovna akcija potkopavanja ugleda očito uspijeva: uostalom, američki Netflix je u posljednjih nekoliko dana zabilježio peterostruki broj otkazanih pretplata. Ironija je pritom žalosno jasna: medijsku seksualizaciju djetinjstva, zbog koje nezvjerjeni internetski aktivisti progone 'Slatkice', sam film prilično jasno kritizira.

Harmange

Primjer treći: posebni savjetnik francuskog Ministarstva za ravnopravnost spolova RALPH ZURMÉLY zaprijetio je tužbom izdavaču pamfleta 'Mrzim muškarce', autorice PAULINE HARMANGE, jer ga je zasmetao sadržaj knjige. Dobro, ajde, ne baš sadržaj: više naslov i onlajn sažetak. 'Ovo je očito oda mizandriji, i prema sažetku na vašoj stranici i prema svome naslovu', okomio se Zurmély na nakladnika: 'Htio bih vas stoga podsjetiti da je poticanja na mržnju na osnovu spola krivično djelo! Posljedično, tražim da odmah maknete ovu knjigu iz svog kataloga. U suprotnom, riskirate da vas se kazneno goni!' E sad, ako se ljutiti državni dužnosnik poziva isključivo na informacije s internetske stranice i korica knjižice, onda bez većeg rizika možemo zaključiti da tekst koji bi zabranjivao uopće nije čitao: izdavač mu je zato pristojno objasnio kako odabir 'provokativnog naslova ima svoju svrhu', dok 'autorica ni na jednom mjestu u tekstu ne poziva na nasilje'. Sama autorica dodala je još: 'Udana sam za muškarca koji je divan i podržava moje pisanje, ali generalno ne vjerujem muškarcima koje ne poznajem (...)' To ne proizlazi toliko iz osobnog iskustva, koliko iz aktivističkog rada u feminističkoj organizaciji koja pomaže žrtvama silovanja i seksualnog nasilja. Između djevojke koja pomaže silovanima i dužnosnika koji prijeti sudovima načelno nije teško odabrati stranu, ali hajde da ipak ne brzamo: 'Mrzim muškarce' je u trenutku Zurmélyjevog napada bio tiskan u samo 400 primjeraka, što znači da ga skoro nitko od onih koji već imaju čvrsto formirano mišljenje o čitavom slučaju – baš poput savjetnika francuske vlade – uopće nije pročitao.

Poanta

Tri kontroverze, tri vruće priče, tri različita primjera 'kulture otkazivanja'. Ili su ih tako barem predstavili svi vodeći domaći i svjetski mediji, javljajući prošlih dana bez iznimke o skandalima izazvanima jednim krimićem, jednim filmom i jednim pamfletom. I svima je – opet bez iznimke – promaklo jedino što tri skandala povezuje: da ih nisu, naime, izazvali ni krimić ni film ni pamflet, nego reklamne kampanje, promašena čitanja i poluinformacije. Na prvi pogled, činjenica da su lov na vještice pokrenuli ljudi koji nisu pogledali ni pročitali to o čemu govore kao da opravdava uzviše-

'Mrzim muškarce' – skandal oko knjige koju nitko nije čitao (Foto: Pauline Harmange/Instagram)

ni prezir uvažanih novinskih komentatora spram kulture otkazivanja. Već na drugi pogled, međutim, presreće nas logično pitanje: a tko je još mnogo ranije poručio medijskoj publici da filmovi i knjige ionako nisu važni? Tko je kulturu proglasio rak-ranom tržišnog uspjeha – nečim kao *cancer culture* – pa je izbacio sa stranica? Tko je uklanjao maligne kulturne priloge, tko je rezao specijalizirane rubrike, tko je izbacivao kritike? I što ako nas je – da pojednostavimo – put do kulture otkazivanja vodio preko otkazivanja kulture? Govoriti danas o visokim kulturnim vrijednostima na stranicama istih onih novina i portala koji su još jučer otkazivali kulturu nije, nažalost, nimalo suvislije nego napadati knjigu koju nisi ni otvorio. U oba slučaja poanta je ista: ne u tome da se čita, nego da se podigne čitanost.

Otkazivanje kulture

Paralelno s otkazivanjem kulturnih rubrika, da stvar bude gora, kultura se u *mainstream* medijima začahurila i zgrčila, držeći se strogo provjerenih tema: novih romana i kazališnih premijera, festivalskih atrakcija i javnog financiranja. Kao da nam javni prostor nisu odavno okupirale reklamne kampanje, kao da se politika nije transformirala u svjetonazorovski *Kulturkampf*, kao da *video gaming*, *product design* i ostale 'kreativne industrije' nisu postale dio službene kulturne politike Evropske unije: kao da sve to nije pitanje kulture. A u međuvremenu, medijski je kapitalizam – na opće razočarenje njegovih prvoboraca – publiku odveo na društvene mreže. Pa sada, kada se kultura preko društvenih mreža vraća u formi lakozapaljivih skandala, *mainstream* mediji ne umiju tim skandalima razabrati ni uzroke ni povode. Umjesto toga, papagajskim refleksom recitiraju mantru o 'internetskoj rulji' i 'lijevo-liberalnim totalitaristima', dok u

Nemanja Cvijanović, 'Spomenik crvenoj Rijeci – samoobrambeni spomenik' (Foto: Rijeka 2020/Facebook)

Americi konzervativci jurišaju na filmove, dok u Francuskoj visoki dužnosnik desne vlade prijeti cenzurom i dok kod nas, u Hrvatskoj, ratni veterani i poslijeratni navijači, pojačani ministricom kulture, traže zabranu umjetničke instalacije s pet crvenih krakova. *Cancel culture*, drugim riječima, ipak je nešto kompleksnija tema nego što se u medijima predstavlja. Ali to je i logično: kako bi mediji koji su davno otkazali kulturu danas mogli shvatiti kulturu otkazivanja?

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Džive

PIŠE Sinan Gudžević

Posljednja Dživetova knjiga 'Ekonomija nepoštenja' izići će ovih dana u Beogradu, u Fabrici knjiga. U njoj su tekstovi koje je pisao i objavljivao u posljednje četiri godine svog života. Već prvi tekst u knjizi je opomena. Džive navodi riječi cara Marka Aurelija koji je, usred epidemije kuge, kazao da je korupcija strašnija od kuge

U TRSTU je, 15. septembra, s ova svijeta otišao MILUTIN MITROVIĆ, ekonomski analitičar, autor brojnih članaka, od kojih je dobar broj objavljen u četiri knjige. Milutina Mitrovića su prijatelji zvali DŽIVE. Džive je dijete Beograda, rođen na Čuburi, 27. juna 1931. Otac SLAVKO bio je berberin, radnja mu je bila na Slaviji, ondje gdje je sada ona velika rupa. Brijao je i TINA UJEVIĆA i ANTONA KOROŠEĆA. Majka JELICA, djevojački se zvala PAOLA STRAUSS SIDERINI, bila je iz Sremske Mitrovice, kćerka Austrijanke i Talijana. Džive je po rođenju peto od šestoro djece, imao je tri brata i dvije sestre.

Dživetovo djetinjstvo obilježilo je hapšenje roditelja i braće i odvođenje u Banjički logor. Za četiri dana koliko je ta strava trajala, Džive je bio ostavljen sam u kući. Na Banjici će okupatorske slugе strijeljati njegova starijeg brata MOMČILA, a roditelje pustiti. Džive će, sa nikad posve razjašnjenih razloga, biti poslan u sirotište u Arandelovac. Ondje će gledati ulazak četnika u grad i zločine koje će ovi činiti nad stanovnicima. Tu će, sa nekoliko vršnjaka, u proljeće 1944. krenuti da se pridruži partizanima, ali će biti odbijen 'više zbog žgoljavosti, a manje zbog godina'. Za to vrijeme mu je u partizanima brat MIROSLAV (kasniji spiker Radio Beograda, onaj koji će pročitati Rezoluciju Informbiroa), a majka će poginuti od posljedica koje su na Beograd počinile savezničke bombe 1944. Otac se u ratu razbolio od tuberkuloze i bolovao sve do poslije rata.

Džive u novinarstvo ulazi u listu Student, kao filmski kritičar, ali se bavi i tehničkim uređivanjem lista. Ekonomiji, proizvodnji i radu kao takvom će se okrenuti kasnije. Njegov pristup ekonomskim temama bio je osvježeno, stil dalek birokratskom leksiku i mistifikatorskim poštapanjima i vrludanjima, što mu sve pribavlja veliki broj čitalaca. Prelazi u časopis Ekonomska politika koji je bio mjerodavna publikacija jugoslavenske ekonomske zajednice. U jednom broju je napisao tekst o uzgajanju glista u svijetu, koji je pobudio veliko zanimanje čitalaca, pa je, da ne bi odgovarao na brojna pitanja u pismima, odlučio da o tome sastavi knjigu. I sastavio ju je: naslov joj je 'Gajenje glista', izišla je 1984. kod velikog izdavača Nolit i prvo izdanje joj je bilo razgrabljeno. Odluku da napiše knjigu o glistama donio je kad je uvidio da takve nema u Jugoslaviji, a po širokom svijetu se naveliko pričalo o čudu kalifornijskih glista. Otići će u Italiju i ondje proučiti stanje nauke i primjenu znanja o glistama. Autor Mitrović će obraditi značaj glista za živa bića, život glista, njihovu ishranu, bolesti i druga čudesa. Za prodaju te knjige, zanimljiva je jedna zgoda sa Dživetovim tadašnjim prijateljem, piscem SLOBODANOM SELENIĆEM. Ovome je tada objavljen roman 'Očevi i oci', a prvi mu se roman 'Prijatelji sa Kosančićevog venca 7' jako dobro prodavao, za njega je bio dobio i NIN-ovu nagradu. Džive je tadašnjoj književnoj zvijezdi Seleniću rekao da će se njegova knjiga o glistama prodavati bolje od novog romana. Selenić je predložio da se oplade, u bocu viskija. Nakon što je knjiga o glistama rasprodana, Selenić je morao priznati poraz. Ljudima će ova zgoda djelovati kao vesela anegdota, ali je pravednije u njoj vidjeti i Dživetovu kompetenciju u procjenjivanju zanimanja ljudi za fenomen

i nepogrešiv zaključak da će kod nas knjiga o uzgoju glista imati širi krug čitalaca nego roman čuvenog pisca.

Godine 2009. u Beogradu, u izdanju NIP BIF Pressa, izlazi Mitrovićeva knjiga 'Postmoderna vremena' s podnaslovom 'Ekonomska beležnica'. Tehnički priređena kao sveska, listovi A4, sa spiralom na vrhu, lista se odozdo na gore, a čita u dahu. Predgovor je napisao VOJIN DIMITRIJEVIĆ i naslovio ga 'Milutinova knjiga', aludirajući na opreku mentalnoj katastrofi koja je u Srbiji proizvedena 'Knjigom o Milutinu'. U 'Beležnici' su članci koje je Džive pisao za list Biznis & Finansije, a oni se bave najvećim problemima današnjeg svijeta: oligomonopol, nacionalizam, bezobzirna pljačka koju izvode velike korporacije... Džive ukazuje na sra-

Džive Mitrović sa ulovljenim brancinom. Grignano kod Trsta, 2006. Foto: Vuk Babić

motne pogrome kojima su u Italiji izloženi Romi, braneci tu sirotu zajednicu koja trpi najmasovniji prezir današnjeg svijeta, te navodi svjedočenje DRAGOLJUBA ACKOVIĆA 'da nikad nije video Roma koji je osuđen za tešku proneveru, pljačku preduzeća ili upad u platni sistem'. Džive o Ciganima piše s ljubavlju, podsjeća da na suđenjima nacistima u Nürnbergu nijedan Ciganin nije bio pozvan da svjedoči, a Cigani imaju svoj strašni *Samudaripen*, u njihovu jeziku *holokaust*. Progoniti ljude iz te zajednice koji, kako je još VUK KARADŽIĆ zapisao, 'kradu, koliko da prežive', govori o bijedi progonitelja.

U 'Dnevniku globalne krize', izdala ga je Fabrica knjiga 2016, autor kazuje ovako: 'Dakle, pišem ovakve tekstove iz sledećih razloga: jer je to 'sektor' koji sam svojedobno dobio da sa zadovoljstvom pratim; jer smatram da valja čistiti lopovluk da bi zdrave finansije, bez kojih nema ekonomije, mogle da koriste većini; jer sam mator da bih zajedno sa mladima izašao na ulicu da uz suzavac i pendreke tražim humaniji društveni poredak; jer ne trpim da me neko pravi budalom, na šta se najbolje odgovara analiziranjem sistema kome je to cilj.' Na preko 400 stranica Džive je sačinio komentar svojevrsnom katalogu brutaliteta i nepravdi u današnjem svijetu, koji vrše bogati da bi se još više bogatili, pri čemu siromašni još više siromaše.

POSLJEDNJA Dživetova knjiga 'Ekonomija nepoštenja' izići će ovih dana u Beogradu, u Fabrici knjiga. U njoj su tekstovi koje je pisao i objavljivao u posljednje četiri godine svog života. Dživetova supruga, univerzitetska profesorica MARIJA MITROVIĆ, rođena GLEŠČIĆ, poslala mi je dijelove rukopisa knjige. Već prvi tekst u knjizi je opomena. Džive navodi riječi cara MARKA AURELIJA koji je, usred epidemije kuge, kazao da je korupcija strašnija od kuge. IVAN ČOLOVIĆ će u kratkom pogovoru napisati kako 'Mitrovićeva slika 'ekonomije nepoštenja' nije poštedelag nijedan deo sveta, nijednu oblast društvenog života. Primere nasilja, korupcije, pohlepe, ekstremizma, demagogije, on nalazi u politici, zdravstvu, ekologiji, crkvi, u Italiji, zemlji u kojoj poslednjih godina živi, ali i u drugim delovima Evrope i sveta. Uverljiva, detaljima bogata, crna, zastrašujuća slika'. Ova je knjiga nastavak prethodnih dviju, neće biti ništa neobično, ako neki izdavač sve tri objavi u nekom 'kolu', kao dio Sabranih djela Milutina Mitrovića.

Dživetove knjige me jako podsjećaju na riječi moga rođaka koji je, vidjevši kod jednog ljekara knjigu debljine telefonskog imenika s naslovom 'Međunarodna klasifikacija bolesti', a u njoj u *samo nazivi bolesti* od kojih ljudi mogu oboljeti, povikao: 'Aman, doktore, pa kako čovek može doprijeti i do 20 godina života, kad ga ovoliko zla vrebaju!'

Dživetova svijest o današnjem vremenu i ljudima koji u njemu mijenjaju glavu čim se promijeni kapa nije ugrozila njegovu gospodsku ironičnost. Nezaboravno mi je kako je Džive pričao šta je doživio njegov i Marijin sin Bojan u Beogradu. BOJAN MITROVIĆ, dakle, kao doktor povijesti, jednog dana među danima 2015, dođe do BATAKOVIĆA, tadašnjeg direktora Balkanološkog instituta i upita ga bi li postojala mogućnost da on, Mitrović, bude primljen za saradnika toga instituta. Direktor mu kaže da, prije bilo kakva razgovora, povjesničar Mitrović treba da njemu, direktoru, odgovori na tri pitanja. Prvo pitanje: Jugoslavija ili Srbija? Drugo pitanje: TITO ili DRAŽA? I pitanje treće: Partizan ili Zvezda? Preneraženi upitanik kaže da, ako već mora na takva pitanja odgovoriti, njegovi odgovori glase: Jugoslavija, Tito, Zvezda! Na što će direktor: 'Mi više nemamo o čemu da razgovaramo!'

Gospodska vedrina Dživetova lica dok priča i tu okrutnu zgodu kojoj je bio izložen njegov sin, meni će zauvijek ostati kao primjer za stoicizam *poznavaoca svijeta*. ■

DAVORKA PERIĆ Brojni Opuzenci oduševljeni su idejom da se vrati spomenik Filipoviću

Očekujemo i podršku Ministarstva kulture, koje nije nadležno za spomenik Stjepanu Filipoviću, ali nadamo se da se želi uključiti i financijski podržati obnovu. Nadamo se da će visoko pozicionirane osobe utjecati i na to da gradonačelnik Opuzena Ivo Mihaljević podrži inicijativu, u koju smo ga višekratno pozivali da se uključi, ali on se nije odazvao

Hrvatskim medijskim prostorom nedavno je odjeknula informacija da pokrećete inicijativu vraćanja spomenika narodnom heroju Stjepanu Filipoviću koji je miniran u srpnju 1991. godine. 'Kad spomenici ožive' u sklopu projekta 'Refreshing Memory' vaš je projekt u sklopu kojeg ste prvi put izložili i ostatke spomenika Filipoviću. Otkud ideja da pokrenete akciju i izvan galerije i krenete u restauraciju ovog spomenika i u njegovo vraćanje u javni prostor, uz podršku SNV-a?

Ideja da se javna skulptura svjetski priznatog heroja ponovno javno postavi sama po sebi je logična, ali je put do toga dosta složen u okolnostima u kojima živimo, jer daleko je New York gdje je njegova fotografija u zgradi Ujedinjenih naroda. Izlaganje miniranog spomenika STJEPANU FILIPOVIĆU odjeknulo je širom Hrvatske i izložbu posvećenu antifašizmu u suvremenoj vizualnoj postavci posjetio je velik broj ljudi koji nisu uobičajena galerijska publika. Njihovo oduševljenje Stjepanom Filipovićem, simbolom hrabrosti i slobode, ohrabrilo me u uvjerenju da antifašizam u Hrvatskoj postoji, samo da je jako tih. Od ljudi koji su me kontaktirali do-

bila sam odobravanje da je važno i moguće ponovno postaviti spomenik opuzenskom heroju. Projekt 'Refreshing Memory', čiji je dio i spomenuta izložba, prihvatili su Vijeće srpske nacionalne manjine Grada Zagreba i Srpsko narodno vijeće, kojima sam predložila i inicijativu za obnovu spomenika, prema modelu da kod svake pokrenute inicijative postoji interes stanovnika, lokalne samouprave i antifašističkih udruga, te je u prvim pokrenutim inicijativama riječ o uništenim spomenicima koji su od izuzetne memorijalne i umjetničke vrijednosti. MIRO VUCO, autor spomenika Stjepanu Filipoviću, pristao je na izlaganje devastirane skulpture i njegova zainteresiranost za njezinu obnovu bila je presudna. Također, Vucó će sudjelovati u obnovi skulpture i član je inicijativnog odbora za njezino ponovno postavljanje.

Antifašizam danas

Osim gradonačelnika Ploča Miše Krstičevića, vašu inicijativu podržali su i Udruga veterana Domovinskog rata i antifašista Vedra te generali Veselko Gabričević i Luka Džanko. Očekujete li još širu podršku i zašto je izostala barem deklarativna

podrška iz Opuzena, gdje je Filipović rođen?

Brojni građani Opuzena i okolnih mjesta oduševljeni su idejom da se spomenik najpoznatijem Opuzencu vrati, očekujemo podršku Ministarstva kulture Republike Hrvatske, koje nije nadležno za ovaj spomenik, ali nadamo se da se želi uključiti i financijski podržati obnovu. Nadamo se da će visoko pozicionirane osobe iz državnog vrha utjecati na to da gradonačelnik Opuzena IVO MIHALJEVIĆ podrži inicijativu za obnovu spomenika Stjepanu Filipoviću, u koju smo ga višekratno i na različite načine pozivali da se uključi, ali on se nije odazvao. Nažalost, problem je u tome što je isti gradonačelnik koji je 2010. godine uništio arhitektonsko-urbanističko uređenje spomenika i promijenio GUP kako bi onemogućio njegov povratak, još uvijek na čelu Opuzena, koji je vlasnik ove skulpture. Da li su došla takva vremena da će Grad Opuzen ponovno promijeniti GUP i vratiti spomenik na raskrscnicu puteva na kojoj je stajao, kako kažu, pokazat će vrime. Nikome iz inicijativnog odbora ni ljudima koji podržavaju inicijativu ne bi bilo prihvatljivo da završi zaklonjen drvećem, zgradama i pokriven drugim simboličkim kontekstom poput ploča stradalim vojnicima NDH ili slič-

no, što je bila praksa od devedesetih. Ne želimo da se spomenici borcima NOB-a, kako bi se relativizirala simbolička i memorijalna vrijednost spomenika žrtvama fašizma ili borcima protiv fašista, izjednačavaju i stavljaju u isti memorijalni prostor s vojskom koja se borila na strani fašista.

U planu imate akcije i za vraćanje drugih spomenika diljem Hrvatske. Moramo li još uvijek koristiti termine poput antifašizma, umjesto na primjer partizanskog pokreta? Ovo pitanje jako dobro pogađa srž problema. Ne čudi me da dolazi od autora koji je napravio zaista vrijednu monografiju fotografija partizanskog pokreta. Iako se nalazi u preambuli našeg Ustava, antifašizam sa strahom prelazi u javni govor. U školskim udžbenicima gotovo da je izjednačen s fašizmom, biti antifašist kao aktivist na ulici još uvijek te uvlači u nevolje s poslom i egzistencijom, a antifašističko djelovanje smatra se opasnim. Spominjanje partizana znači da je osoba odustala od diplomatskog pregovaranja s glasnom desnicom, da je upoznata s poviješću i da ne kalkulira u svom javnom govoru, što je najčešće označava kao ekscesnu i ne dovodi do ostvarenja cilja. Iako ne

treba objašnjavati da su se partizani borili protiv fašista i da su u njima sudjelovali jednako radnici, seljaci i intelektualci i umjetnici raznih profila, akcent bih stavila upravo na to da je u partizanskom pokretu, kako vidimo i u vašoj knjizi, sudjelovao velik broj svećenika i ljudi različitih vjeroispovijesti koji su se borili zajedno i često pokapali po svojim vjerskim običajima. To naglašavam zato što je to sustavno brisano iz društvenog narativa, a od devedesetih do danas partizanima se u javnom govoru upisuju negativne konotacije i radikalni raskol s crkvom.

Riječ 'antifašizam' u inicijativama za obnovu spomenika koristim i zbog toga što je ponajviše riječ o žrtvama fašizma, primjerice u Gudovcu, gdje je dva tjedna nakon proglašenja NDH izvršen prvi veliki pokolj srpskog stanovništva iz sela u okolici Bjelovara. Skulptura VOJINA BAKIĆA je minirana i nepovratno nestala, a kako odljev ne postoji, inicijativni odbor bjelovarskih antifašista i SNV-a za uređenje ovog memorijalnog mjesta, kao i Konzervatorski odjel Ministarstva kulture u Bjelovaru složni su oko toga da se na tom mjestu postavi apstraktna skulptura istog autora, koja se simboličkim nazivom 'Istovremenosti' odnosi i prema vremenu danas i činjenici rušenja spomenika.

U Hrvatskoj je od 1990. do danas uništeno preko 3000 antifašističkih spomenika. Mnoge od njih uništila je zapravo sama država, odnosno neke regularne vojne jedinice ili komunalna poduzeća. Svakako možemo ustvrditi da je riječ o kulturocidu, ali što učiniti da se taj proces zaustavi, jer svjedoci smo da se uklanjanje spomenika nastavlja pod izlikom izgradnje fontana ili dječjih igrališta, kao što je to slučaj u Perušiću?

Nažalost, možemo ustvrditi da nije riječ samo o ratom nastalim razaranjima, nego da je riječ o projektu u koji su bili uključeni država, vojska, lokalne samouprave i ekstremističke grupe i pojedinci koji su shvatili da za uništavanje spomenika neće biti kažnjeni. Ako se ne stvori povoljna politička klima, koja će biti nadzirana i kroz politiku Europske unije i koja na državnom nivou zabranjuje daljnje devastiranje i zanemarivanje, treba pokretati peticije i inicijative građana te učestalo hrabriti građane da zatraže izlazak nadležnih konzervatorskih odjela Ministarstva kulture na valorizaciju i zaštitu ove ugrožene kulturne baštine. Najvulgarnije što se događa danas je zamjena simbola, teksta, godina i imena na kosturnicama i spomenicima NOB-u, a mnoga takva memorijalna mjesta putem novca EU fondova postaju dječja igrališta, na njima niču fontane i vrtuljci – tu se treba obratiti i institucijama za zaštitu ljudska prava. Značajno bi bilo objaviti kriterije i osnove na kojima se već dvadeset godina provodi revizija Registra kulturnih dobara, jer je od oko 500 spomenika NOB-u na listi zaštićenih kulturnih dobara sada tek njih tridesetak. Budući da se u velikom broju slučajeva radi i o umjetničkim djelima, a ne samo spomenicima memorijalne vrijednosti, nužno je uključiti u povjerenstva koja vode Registar kulturnih dobara i povjesničare umjetnosti kojima je u fokusu spomenička baština NOB-a, npr. postdoktorandicu Instituta za povijest umjetnosti SANJU HORVATINČIĆ, a ne samo zaposlenike Instituta za povijest koji su jednoobraznog političkog profila.

Hrvatske specifičnosti

Kako gledate na podizanje spomenika poraženim vojskama diljem jugoslavenskog

prostora? Na koji način još uvijek sudjelujemo u ratu spomenicima, pogotovo kad govorimo o etničkom sukobu na ovim prostorima?

Podizanje spomenika vojskama koje su se borile na strani fašista fenomen je kojim se na ovim prostorima provode revizionističke politike novih nacionalnih država u kojima je na vlasti politička desnica. Javni prostor, imena institucija, trgova, ulica i javna plastika, samo je dio programa, tu su još uništavanje literature, obrazovni sustav, državni mediji i spomenuto političko kadroviranje institucija. Rat spomenicima najbrutalniji je u slučajevima kad se u memorijalnom sklopu žrtava fašizma i boraca NOB-a postavljaju spomen-ploče vojnicima

Miro Vuco, autor spomenika, pristao je na izlaganje devastirane skulpture na izložbi 'Kad spomenici ožive' i njegova zainteresiranost za njezinu obnovu bila je presudna. Sudjelovat će i u obnovi i član je inicijativnog odbora za njezino ponovno postavljanje

NDH, kao u Komiži 1994. ili na memorijskom području Slavonski Trokut, gdje se kraj srušenog spomenika osloboditeljima Nove Gradiške, obraslog u travu, postavljaju spomen-ploča HOS-a.

Brojni su primjeri uništavanja spomenika i spomen-područja koja su zaštićena kulturna dobra. Uloga države i nadležnog ministarstva u sprečavanju toga itekako je važna. Očekujete li promjenu odnosa prema antifašističkom naslijeđu i napokon provođenje svih relevantnih zakona, od Registra i onih koji se tiču zaštite, pa sve do procesuiranja kaznenih djela?

Da, očekujem pravnu državu, zaštitu ustavnih vrijednosti, valorizaciju antifašizma u javnom govoru političara i medija, institucije koje zapošljavaju stručnjake koji rade svoj posao i prakticiraju slobodu govora. Znam da ovo zvuči kao da živim u paralelnoj realnosti, je se postavljanje umjetničke instalacije sa simbolom petokrake smatra ideološkim razdorom, a ne povezuje se s pripajanjem Rijeke Hrvatskoj, čemu bi se hrvatski narod trebao veseliti, no živimo u zemlji u kojoj je obrazovanje u zadnjih tridesetak godina uzelo danak.

Antifašistički i partizanski spomenici neželjena su baština u svim postkomunističkim državama, ne samo u Hrvatskoj. No što je u vezi toga hrvatska specifičnost? Zašto je pitanje vraćanja spomenika u javni prostor za hrvatske prilike danas važno?

Za razliku od postkomunističkih zemalja Istočnog bloka u kojima su se putem javne plastike u velikoj mjeri glorificirale ličnosti političkog sustava, treba naglasiti da su postsocijalističke zemlje Jugoslavije zemlje s najvećim brojem ubijenih i poginulih u Drugom svjetskom ratu pa, sukladno tome, spomenička plastika u velikoj mjeri kome-

morira žrtve. Važno je reći i to da su spomenici u zemljama Istočnog bloka javno uklanjani, muzealizirani ili turistificirani, a da su hrvatske specifičnosti uništavanje spomenika – što se često tumači kao djelovanje elementarne nepogode, primjerice jakog vjetrova koji ruši tridesetmetarsku skulpturu – i ilegalna djela ekstremističkih grupa. Posebno su zanimljivi fenomeni suradnje gradskih vlasti i komunalnih poduzeća, lažnih restauracija i muzealizacija te premještanja skulptura s ciljem da ih se lakše uništi, rastali ili jednostavno zaboravi. Uklanjanje zaštićenog spomenika kulture, koji je bio pod nadležnošću Ministarstva kulture, odlukom gradske vlasti iz 1994. na način da se spomenik TITOVOM govoru na Visu 'Tuđe nećemo – svoje ne damo' izreže na četiri dijela i odnese na skladište iza dućana Tommy, nije bilo u skladu sa Zakonom o zaštiti spomenika, a javno je provedeno kroz lokalnu samoupravu.

Organizirate festival suvremene umjetnosti 'Vizura aperta' koji je ove godine doživio svoje dvadeseto izdanje. Iako važna godišnjica, bili ste dosta diskretni u javnim najavama programa na Lastovu?

Što se tiče PR-a festivala 'Vizura aperta', objave za medije koji su i ranije u velikoj mjeri pratili naš program išle su uobičajeno, a i mene iznenađuje kako vijesti o radovima tridesetak suvremenih umjetnika na temu 'Mentalna ekologija', neobičnog podnaslova 'Studije ljudskog utjecaja na čovjeka', koja u vrijeme krize izazvane epidemijom baca svjetlo na važnost zaboravljenih društvenih vrijednosti poput solidarnosti, zdravih međuljudskih odnosa i humanosti, ugroženih društvenih pojava koje je nužno sustavno zaštititi, nije prenio ni web-centar hrvatske kulture, Culturenet.hr, nego tek par lokalnih portala. Nadam se da to nije povezano s fokusom festivala na temu o kojima smo sada razgovarali. ■

ŽARKO JOVANOVSKI Oktobar nije bio glupost

Danas je vrijeme populističkih vođa i alfa-mužjaka zalutalih u politiku. Što god mislili o Oktobarskoj revoluciji, ona je bila potreba da se stvari mijenjaju. Na što je to poslije otišlo, drugi je par rukava

OTKAKO je objavljeno da je dobio V.B.Z.-ovu nagradu za 'Pizzeriju Europa', najbolji neobjavljeni roman 2020., svestrani umjetnik Žarko JOVANSKI u desetak je dana vjerojatno dao više intervjua i izjava nego u svojoj 30-godišnjoj karijeri, iza koje stoji deset zbirki pjesama, isto toliko glazbenih albuma, zbirka kratkih priča, brojne grupne i samostalne izložbe, strip-album, nekoliko nagrada u Sloveniji i Hrvatskoj, zapažen status na alternativnoj sceni Slovenije i Ukrajine te prijevodi na engleski, ukrajinski i makedonski. Unatoč nagradi i medijskom interesu, smatra da će i dalje ostati na marginama jer ne pripada utjecajnim skupinama. 'Taj odvratn osjećaj da sam u Hrvatskoj krpa za brisanje poda u božjim rukama ostat će, mislim, kao jedna gorčina, doživotno', izjavio je u jednom intervjuu.

Zašto mislite da nagrada neće ništa bitno promijeniti u vašem životu? Zar nije uz

takvo priznanje i sve što uz to ide lakše doći do publike?

Da sam nagradu ove težine i kategorije dobio u formativnim godinama, ona bi vjerojatno otvarala brojne životne mogućnosti u raznim pravcima, ali s 54 godine na leđima ja sam, da se izrazim šahovskim rječnikom, pred matom. Mogu jedno polje naprijed, nazad, lijevo ili desno, ali to je sve više dio obmane nego igra s mogućom perspektivnom završnicom. Publika, publika... Jako mi je to apstraktno, nisam svjestan prisustva publike. Riječ 'publika' zvuči mi k'o ime neke višeglave aždaje. Uostalom, kad je roman napisan i tiskan, a što im ja tu više uopće trebam?

Do sada ste pisali pjesme i kratke priče, izgradili osebujuć stil *underground* umjetnika koji kratkim formama punim ironije, sarkazma i groteske pogada u srž tema kojima se bavi. Zašto sada roman i što čeka čitatelje 'Pizzerije Europa'?

Čeka ih putovanje tamnom polutkom Starog kontinenta. Tri hrvatska pjesnika na europskoj turneji, do guše u svojim vlastitim govnima, skroz dekintirani. Tu je i susret s vrlo nespretnim duhovima iz prošlosti, sudar s građom Bečom u kojem se odigrava veći dio knjige. Autobiografska štorija s elementima fantastike. Zapravo, roman se konstantno otima definicijama. Čim pomisliš da je 'ovo', on postaje nešto sasvim drugo. Mislim da je čak i svojevrsna crna komedija. Zašto sad roman? Bio je to izazov. Postaviš si pitanje mogu li ja to i kreneš. Ali nikad ne bi bio dovršen da me nije usisao. Pišući, dešavalo mi se da po osam sati dnevno budem skroz isključen iz ovoga svijeta. Nikad prije nisam to doživio. Droga je ništa prema ovom iskustvu.

Pišete angažirane stihove, koje često javno izvodite u zadimljenim krčmama, što samo pojačava crni pogled na svijet. Jesu li crnilo i psovke nužne za ono što nam želite kazati?

To je metafora društva! Poezija je crna i postaje sve crnija i crnija, toliko da sam ipak malo zabrinut kako će to kraju završiti. Pa i zadnji strip koji sam napravio, 'Mrakci', crni je strip, bez likova. Ništa se ne vidi, Mrakci su bića koja žive u potpunom mraku. Jedino što imaju u toj zemlji mraka kao način komunikacije je govor. Ne vide se, nemaju svjetla, svađaju se s autorom što ih drži zatočene u tmini i što je lijep nacrtati ih kako dolikuje pravim junacima jednog stripa. Puno psujem i u poeziji i u stripu. Inzistiram na psovka jer su one dio normalnog svakodnevnog govora. Jezično-politička korektnost me ne zadovoljava, a pomalo i nervira. S druge strane, to je ograničenje s kojim se teško dolazi do medija, pogotovo do HRT-a koji licemjerno nameće pravila i usmjerava kakav će biti jezik.

Temperamentnim interpretacijama svojih britkih stihova uspijevate na pjesničkim večerima stvoriti atmosferu rock koncerta. Je li desetogodišnje iskustvo pjevanja u bendovima utjecalo na osmišljavanje takvog scenskog nastupa?

Definitivno je za to kriv rokenrol. Dok sam pjevao u bendovima, užasno me hvatala trema, protiv koje sam se borio deranjem. Derao sam se iz petnih žila tako da sam sebe prepadnem i dalje bi bilo sve OK. Kad sam tremu i svladao, morao sam se derati jer bismo nastupali u malim zadimljenim klubovima sa slabim razglasima. Derao sam se što jače i da bi me publika uopće počela slušati, od čega je bilo slabe vajde jer najčešće nisu čuli tekstove. Na kraju, moj izričaj je postao – deranje.

Toliko ste bili glasni da su vas čuli do Ukrajine. Zastupljeni ste u Antologiji suvremene hrvatske ironične poezije 'Hrvatski pjesnički huligani' izdane u Kijevu 2018., početkom ovog rujna objavljen je prijevod vaše knjige 'Priče o Lenjinu i Staljinu', a ondje ste i dva puta gostovali. Kako je došlo do te suradnje?

Dobar *underground* književnik JURIJ LISENKO radio je u ukrajinskoj ambasadi u Zagrebu i dolazio na Jutra poezije u krčmu 'Pod starim krovovima' gdje sam nastupao. Svidjelo mu se to moje deranje i deranje još nekih huligana pa je, kad se vratio u Ukrajinu, prevodio naše pjesme i stavljao ih na svoj Facebook-zid. Onda je napravio knjigu 'Hrvatski pjesnički huligani' u kojoj je osim mojih objavio i pjesme SINIŠE MATASOVIĆA, ZVONIMIRA GROZDIĆA, ROBERTA ROKLICERA, SIME MRAOVIĆA i DARIJE LISENKO. Knjiga je čak bila u konkurenciji najboljeg prijevoda s drugih jezika na ukrajinski 2018. godine. Pobijedio ju je prijevod antologije BUKOWSKOG. Nije sramota izgubiti od takvog velikana pisane riječi...

U pogovoru 'Priča o Lenjinu i Staljinu' Lisenko piše kako su one prepune ironije, sarkazma, groteske, pseudonaive, intelektualne i etičke provokacije... Odakle protagonisti Oktobarske revolucije u vašoj mašti?

Jako volim velikog ruskog pisca DANIILA HARMISA čije su me kratke priče, osamdesetih godina kad sam ih upoznao, oduševljavale. 'Priče o Lenjinu i Staljinu' pisao sam iz čiste fore, po uzoru na njegov književni oblik i stil. On u svojim pričama nije smio spomenuti političare svoga doba, LENJINA i STALJINA, jer bi završio negdje u Sibiru, pa sam ih ja uzeo za glavne junake. Priče su prepune nasilja, što je kao stilska oznaka prisutno i u njegovom opusu, a pokušavaju imati nešto humorno i apsurdno. Mnogi ljudi su zbunjeni: govorim li ja to s pozicije antikomunista i zašto diram te velikane revolucije? Zašto ne? Zašto bih morao govoriti samo negativno o ADOLFU HITLERU i samo pozitivno o ISUSU KRISTU?

Možete li takve priče pisati o današnjim političarima?

Ne znam. Mislim da ne zaslužuju nikakve riječi, ni slova. Danas je vrijeme populističkih vođa, smiješnih klauna i alfa-mužjaka zalutalih u politiku koji će trajati dok se ne istroše i neće ostati upamćeni u povijesti. Možemo misliti što god hoćemo o Staljinu, ali on je dobio Drugi svjetski rat i ne radi se o pikzibneru. Što god mislili o Oktobarskoj revoluciji, ona nije glupost nego potreba da se stvari mijenjaju. Na što je to poslije otišlo, drugi je par rukava. ■

TV RAŠETANJE

Maršal
na palubi

PIŠE Boris Rašeta

Hrvoje Zovko, mučki potjeran s HRT-a, sudski se vratio na Prisavlje odakle će nama i uredništvu uveseljavati život, a to je počeo već prvom reportažom o Titovoj jahti 'Podgorka', koja danas plovi pod imenom 'Učka', zato što smo vidjeli stara, dobro znana lica: druga Tita, Sophiju Loren, Richarda Burtona, Moamera Gadafija...

Nevidljivi rimski grad, History, 14. rujna, 13:00

Sjajna ekipa 'Nevidljivih gradova Italije' ide od jednog do drugog grada rekonstruirajući njihov zemaljski, nadzemni i podzemni svijet putem najsuvremenije tehnologije. U jednoj epizodi vidjeli smo podmorje Venecije i u njemu stabla koja su u Mletke, prema predaji, dovezena s Velebita (o čemu je LAZA KOSTIĆ napisao pjesmu 'Santa Maria della Salute', tugujući za odvezenim drvetom – a mi i danas u Italiju izvozimo trupce, što je skoro jednako dobar povod za naricaljku).

Velebitska su stabla zabijena duboko u podmorje lagune i služe kao temelj zgrada. Venecijanci su znali da drvo u vodi, bez kisika, traje vječno – bilo bi dovoljno izložiti te trupce dan-dva na zraku pa bi se raspali u prah. U Veneciji smo vidjeli i unutrašnjost Duždeve palače i zatvor Piombi, glasovite Olovne krovove, iz kojih je davnih dana pobjegao CASANOVA, čija je knjiga o bijegu odmah po tiskanju postala europski best-seller. U novoj epizodi vidjeli smo fascinantni Rim: reporter je ušao u kanalizaciju – *cloaca maxima* – izgrađenu prije 2500 godina duboko pod zemljom, dugu 25 kilometara, s tako preciznim nagibom da i danas bez greške odvodi fekalije iz Rima, ali i vode iz nabujalog Tibra. Fantastičan gledateljski doživljaj.

Neko vrijeme bilo je nemoguće otići u Rim i ne vidjeti BANDIĆA, gradonačelnika Zagreba i cele Italije, ali osnovano sumnjamo da se on ondje nije previše fokusirao na pitanja odvodnih voda. Reporter Historyja su se pak bez okolišanja spustili u taj smrdljiv, zarazni, podzemni svijet, rimski Had i pokazali nam nešto što ljudsko oko rijetko ima priliku vidjeti. Vidjeli smo i tajnu najveće kupole zapada, izgrađene od betona, one na Panteonu – veća još nije napravljena, a saznali smo i zašto rimski beton traje 2000 godina, a naš katkada ne dočeka ni 20. Ukratko, savršeno. Gledati. I opet.

Mećava / Breza, Klasik TV, 16. rujna, 11:36

Uočljiv je zanimljiv paradoks u svezi AN-TUNA VRDOLJAKA: sve najbolje filmove snimio je u Jugoslaviji, a nakon njezina rasula ništa vrijedno! Je li TITOVA epoha bila, kako je jednom rekao Živojin Pavlović, 'Periklovo razdoblje kulture Južnih Slavena'? 'Mećava', film snimljen 1977. po djelu PERE BUDAKA, odličan je prikaz Like, surove 1927. godine – to je opora, realistična, hegedušičevska freska koja pokazuje kako je život u našim krajevima bio težak i iz kakvih smo sve balega izmiljeli pa se pogospodili, srpski rečeno, pokondirili. Vrdoljak je dobar režiser, koji prema tuđim

Tito i Hruščov 1963. na 'Podgorki'

dramskim predlošcima – kad su radnje, likovi, karakteri, zapleti i raspleti dobro posloženi – zna napraviti odličan film. Ako je prepušten sam sebi, nezadrživo klizi u kič, što se vidjelo već po 'Glembajevima', u kojima je najupečatljiviji detalj bio konjak 'Glembay' koji je tada počeo proizvoditi Badel, sponzor filma. Sam Gospodin zna zašto je Vrdoljak imao 'bratstvo-jedinstvo' *casting*, ali uvijek su u njegovim filmovima glumili Srbi, oni najbolji – u 'Mećavi' je to odlični SLOBODAN CICA PEROVIĆ koji sjajno reprezentira surovog Likotu. Nakon 'Mećave' na Klasiku je slijedila 'Breza', mučno, teško remek-djelo ANTE BABAJE, koje je BATA Živojinović (koji je u svakom drugom domaćem filmu na ovom kanalu) proglasio najboljim jugoslavenskim filmom ikad, no za njegovo gledanje treba imati petlju jer je jednako bolan kao i savršen.

Dnevnik, HRT, 19. rujna, 19:00

HRVOJE ZOVKO, mučki potjeran s HRT-a, sudski se vratio na Prisavlje odakle će nama i uredništvu uveseljavati život, a to je počeo već prvom reportažom o Titovoj jahti 'Podgorka', koja danas plovi pod imenom 'Učka', zato što smo vidjeli stara, dobro znana lica: druga Tita, SOPHIJU LOREN, RICHARDA BURTONA, MOAMERA GADAFIJA...

Na brodu je većina inventara originalna, stari sag, fotelje, sve osim motora koji su zamijenjeni novima, slabijima, ali takvima koji omogućuju mirniju, makar sporiju plovidbu. Skoro kao metafora. 'U novijoj povijesti 'Učku' je posjetio finski predsjednik, na njemu su plovili hrvatski predsjednici, a sadašnji, ZORAN MILANOVIĆ, njime se koristio i prilikom nedavnog posjeta albanskom premijeru, zbog čega je brod ponovno i dospio u fokus javnosti', objasnio je Zovko povod reportaže o brodu s kojim se može sve osim jednoga – nije ga moguće iznajmiti u komercijalne svrhe.

Licem u lice: Castro i Guevara, HRT, 19. rujna, 23:39

Dvojica revolucionara samo na slikama izgledaju idilično, ali dokumentarac pokazuje da se radi o dva posve različita čovjeka koje je tek revolucija nakratko povezala... FIDEL CASTRO samo je želio srušiti FULGENCIJA BATISTU; nije bio komunist ni marksist, niti je želio izazivati Ameriku preko mjere, no kad je nacionalizirao američke banke i druge imperijalne ekspoziture, Amerikanci su mu nabili sankcije na izvoz šećera i uvoz nafte, pa se okrenuo jedinama koji su mu bili voljni kupiti šećer i prodati naftu – Rusima, to jest Sovjetskom Savezu. Zahvaljujući toj tržišnoj kombinaciji Fidel naglo otkriva u sebi marksista i komunistu, a Kuba postaje komunistička, i to ostaje do danas.

Za razliku od njega, CHE je bio marksist egalitarac – došao je na Kubu kako bi stvorio novi svijet i novog čovjeka. On prvi ide u juriše, borci ga obožavaju, ali Fidel radi ustupak nacionalistima prilikom ulaska u Havanu i sklanja Chea duboko u pozadinu. Uvaljuje mu i suđenje Batistinim ljudima, pa Che potpisuje silne smrtno kazne, ali on je slijepo oduševljen Fidelom, okorjelim političkim pragmatikom, i radi sve što mu ovaj naredi. Na jednom skupu Fidel pita okupljene tko je ovdje ekonomist. Diže se samo jedna ruka, Cheova. Otkad si ti ekonomist? Mislio sam da pitaš tko je ovdje komunist. A, nema veze, kaže Fidel, bit ćeš ministar gospodarstva... Pa to je kao u HDZ-u! Kao ministar, Che se diže u četiri ujutro i radi kao fizički radnik na obradi trske, a onda u sedam odlazi u ministarstvo i radi kao ministar – on je, doista, komunist. No za razliku od Fidela, on posvuda u Latinskoj Americi, koju su Rusi ostavili Amerikanima, želi dizati revolucije (to se nekad zvalo trockizam), dok pragmatični Fidel (socijalizam u jednoj zemlji, Staljin) ne želi ljutiti Moskvu pa se rješava Chea, najprije ga šaljući u Kongo, a potom u Boliviju, gdje ovaj i umire i potom prelazi u legendu. ■

Mater (r: Jure Pavlović)

(2019.)

Daria Lorenci i Neva Rošić

PIŠE Damir Radić

Međuigra majke i kćeri

Pavlovićev dugometražni debi jedan je od vrhunaca hrvatske kinematografije zadnjih godina

NEPUNIH pet godina nakon što je dobio Europsku filmsku nagradu (tzv. evropskog Oscara) za kratki igrani film 'Piknik', 35-godišnji JURE PAVLOVIĆ polučio je dugometražni igrani debi 'Mater', opravdajući povjerenje u svoj talent koje je dobio od strane kritike, HAVC-a i inozemnih produkcijskih partnera. Pavlović je pažnju stručne filmske javnosti skrenuo na sebe 2012. kratkim igranim ostvarenjem 'Kišobran', koje je MAJI POSAVEC donijelo nagradu za najbolju glumicu na Danima hrvatskog filma, a potom je 2015. otišao nekoliko velikih koraka dalje te sljedećim kratkim igranim filmom 'Piknik', snimljenim u Bosni i Hercegovini i s tamošnjim glumcima, ali u hrvatskoj produkciji, osvojio spomenutu Europsku filmsku nagradu.

Dugometražni prvijenac 'Mater' svojevrsni je spoj tih dvaju radova – od 'Kišobrana' preuzeo je stilsku koncepciju, a od 'Piknika' tematski interes. Naime, 'Kišobran' se u potpunosti sastojao od krupnih planova protagonistice, dok je lik njezina ljubavnog interesa sustavno ostajao u neoštrom drugom planu ili izvan kadra; 'Piknik' se pak bavio temom zahtjevnog odnosa oca i sina. 'Mater' je umjesto oca i sina u tematsko središte postavila vrlo zahtjevnu interakciju majke i kćeri, ali osnova je ista, kao što je i stilaska koncepcija temeljno ista kao u 'Kišobranu' – protagonistica je od početka do kraja u oštrom prvom (krupnom) planu, dok su ostali likovi u neoštrom drugom ili trećem, odnosno pri rubovima slike ili izvan nje, prisutni samo glasom. U vezi s 'Materom' na pamet pada još jedan Pavlovićev kratkiš, 'Bacila je sve niz rijeku' iz 2010., nazvan prema istoimenoj znamenitoj pjesmi Indexa, jer 'Mater' je ispunjena tzv. dijegetskom glazbom u vidu pjesama jugoslavenske zabavne glazbe u rasponu od kasnih 1950-ih do otprilike 1980-ih, sugerirajući radničko-građanski, provincijsko-urbani milje zbivanja;

taj milje, inače prostorno smješten u dolinu Neretve (film je sniman u Metkoviću, a likovi spominju, među ostalim, i Ploče), vizualno nije najlakše razabrati upravo zbog koncepcije ultimativnih bližih i krupnih planova (a po fragmentima razabirivog prostora mogao bi biti i ruralan), pa je sugeriranje socijalno-prostornog identiteta, ali i individualnog senzibiliteta, putem pjevanih pjesama dobro rješenje. Također, nije naodmet spomenuti ni poetičku razliku između 'Kišobrana' i 'Piknika' – prvi film oslanjao se na 'lelujavu romantiku', drugi na čvrsti realizam, ali ni on nije bježao od emocija koje su Pavloviću očito vrlo važne. 'Mater' je u tom smislu puno bliža 'Pikniku' jer joj je socijalni i psihološki realizam na prvom mjestu, a uz to je emotivno vrlo opora, no u završnici na neki način i katarzična, kad prvi i jedini put u prvi (oštri) plan dovodi majku koja, na svom biološkom kraju, na licu napokon pokazuje znakove zadovoljstva, štoviše, gotovo nekog blaženstva. Vjerojatno je to posljedica spoznaje da je i njezina kći – stigla iz Njemačke prvi put nakon deset godina da bi bolesnu majku, koja to ne želi, smjestila u starački dom – sada majka s vlastitom obitelji, pri čemu završni kadar, jedini u filmu lišen kćerine fizičke prisutnosti i sastavljen od bližeg plana materina lica i ruku unuke u pozadini, unuke koja baku prvi put vidi, barem uživo, simbolično zaokružuje film.

Imponira kako je Jure Pavlović jedan već podosta potrošen postupak (kamera 'zalijepljena' za lice i naličje protagonista) osvježio lucidno koristeći dinamiku oštrog i neoštrog, središnjeg i rubnog, individualnog i kolektivnog, psihološkog i socijalnog, polučujući ostvarenje u kojem ne blistaju samo središnje glumice DARIA LORENCI i NEVA ROŠIĆ nego i niz rubnih i 'zamagljenih' naturščika, dragocjeno pridonoseći vrlo sugestivnom dojmu realističnosti. Nesumnjivo, 'Mater' je jedan od vrhunaca hrvatske kinematografije zadnjih godina. ■

Bitef-Prolog

(Beograd, 12. – 14. septembra)

Iz predstave 'Biti Arijele F' Simona Senna (Foto: Mathilda Olmi)

PIŠE Bojan Munjin

Prolog za budućnost

Kako će, između tehnološke savršenosti i ljudske želje za kontrolom, izgledati naš budući život?

NA sredini pozornice sjedi sredovječan čovjek. Debeljuškast, prosijed, odjeven u hlače i džemper iz kojeg viri kragna od košulje. Obraća se publici: glas ugodan i umirujući. Ipak, njegov nešto usporeniji pokreti ruku brzo otkrivaju tajnu – radi se o humanoidnom robotu koji je s nama zato što je neki stvaran čovjek odlučio da ga taj robot (navlas isti kao on) zastupa u javnosti. Robot je, naravno, programiran tako da može razgovarati s nama, odgovara na sva pitanja, a tehnološki je konstruiran tako da je njegova koža gotovo isto tako mekana i rastezljiva kao i naša. Cijeli proces izrade – mehanika-softver-montaža dijelova-unošenje podataka – objašnjava nam sam robot, slijedeći videopriručnik na ogromnom ekranu spojenom na laptop. Bliski susret s robotom, koji izgleda kao miroljubiv susjed u kući preko puta, završava našim osjećajem muke u trbuhu, a čitava predstava se zove 'Dolina jeze'. Sa svojom trupom Rimini Protokoll, njezin autor je već jako renomirani STEFAN KAEGI, koji je specijaliziran za uznemiravanje javnosti, stavljajući joj pod nos fenomene koji uporno, iz dana u dan mijenjaju našu civilizaciju.

'Dolina jeze' jedna je od dviju predstava ovogodišnjeg beogradskog međunarodnog teatarskog festivala, koji je zbog pandemije koncipiran kao Bitef-Prolog, odnosno kao najava teme za budući festival, kada će to prilike dopustiti. Ta je tema, koja je i slogan ovogodišnjeg Bitef-Prologa, 'Na ivici budućnosti', što u prijevodu znači da naše sutra neće biti toliko borba protiv nekakve ideologije nego protiv savršene tehnologije u službi čovjeka.

Druga predstava, 'Biti Arijele F' Teatra Vidy iz Lausanne, govori baš o tome da sa suvremenom tehnologijom – uz nešto naše mašte koja ne mari za granice i obzire – možemo napraviti baš sve ili barem ono što je do jučer bilo nemoguće. Ovaj put jedan stvarni mladi čovjek na sredini pozornice,

autor predstave SIMON SENN, objašnjava nam kako je na internetskom tržištu kupio skeniranu i digitaliziranu verziju realne osobe, u ovom slučaju žene, i onda je putem kompjutera poželio napraviti kombinaciju samoga sebe i te digitalizirane Arijele F u desetak kombinacija. Finalno, digitalni mađioničar je stvorio nekog muško-ženskog Frankensteina, koji je tako zavodljiv, seksi i šarmantan jer je tako stvaran a opet tako kompjuterski magličast, lijep a opet nepriступčan i pomalo opasan. Na kraju, autor pronalazi i pravu vlasnicu te kompjuterske kopije ženskog tijela i predstava završava uz čavrljanje njih dvoje kao na kakvom tulumu, kako je sve to zgodno i cool.

Uz šok i užas nakon ovih predstava slijedi jednostavno pitanje: Hoće li zaista ovako izgledati naša budućnost? Koliko savršeno će izgledati humanoidni roboti za samo deset do 15 godina? Hoćemo li ih raspoznavati na ulici? Hoćemo li sa svojom djecom pričati putem kompjutera u trenutku kada oni odluče da nam, kao u predstavi 'Biti Arijele F', ponude za razgovor svoju digitalnu kopiju u kojoj su do pola oni, a od pola netko drugi? Ako tako lako možemo biti netko drugi i ako će ti beskrajni digitalni tuneli biti glavno sredstvo naše komunikacije, promijenit će se vjerojatno i brojni drugi odnosi. Kako ćemo na primjer u kazalištu, u literaturi ili na filmu ili pak u svakodnevnom životu moći govoriti o drami pojedinca, o njegovim etičkim ili emotivnim dilemama, kada taj pojedinac na brojne načine neće biti ljudski jasan, dok će okruženje oko njega biti digitalno savršeno?

Ovogodišnji Bitef-Prolog, održan u podosta zombi atmosferi obaveznih maski u gledalištu i strogog mjerenja temperature na ulazu, zabio nam je debelu injekciju pitanja kako će izgledati naš budući život, i onda kada pandemija prođe, između brutalne tehnološke savršenosti i sveprisutne ljudske želje za kontrolom. ■

PREPORUKE: MUZIKA

Young Jesus:
Welcome to
Conceptual Beach

(Saddle Creek, 2020.)

Jedan od osnovnih problema suvremenog indie rocka je pretjerana formulaičnost i nesklonost kreativnim rizicima. Young Jesus, čikaški bend s kalifornijskom adresom, nije jedan od takvih bendova. Njihov peti album

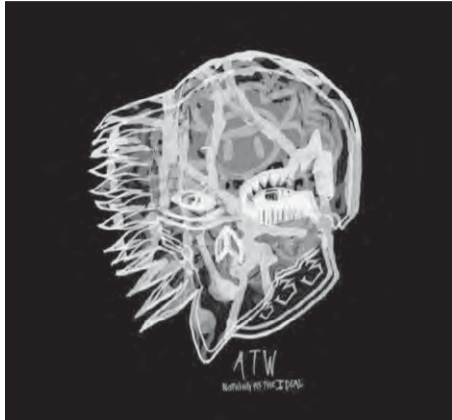

'Welcome to Conceptual Beach' neskriveno je ambiciozan i poprilično nepredvidljiv. Bend spaja mnoštvo vrlo raznolikih utjecaja u slobodno plutajuću, gotovo kolažnu cjelinu. Tragovi odrastanja tijekom nultih na čvrstoj *midwest emo* dijeli još se uvijek jasno čuju, ali se miješaju s utjecajima kozmičkog jazz-a SUN RA i ALICE COLTRANE, iskrene i neskrivene ljubavi prema jam band eskapadama Grateful Dead i Dave Matthews Banda. Kad se u sve to umiješa vokal JOHN ROSSITERA, u kojem se čuje utjecaj JEFFA BUCKLEYJA i ANOHN, dobijemo netipičnu mješavinu stilova koja se ne stidi zabrazditi u improvizacije i slobodne strukture. Tajna uspjeha ovog albuma jest što unatoč otvorenoj ambiciji i epskim nagnućima nikad ne djeluje naporno, agresivno ili neinspirirano. Dapače, svaka nagla promjena u dinamici, saksofonski solo ili dionica na klavijaturama čine se kao svjesna odluka članova benda, kao plod međusobnog komuniciranja kroz svirku. Takav fluidni, opuštenu pristup čini i najpretenoznije ideje prijemčivima i lako razumljivima pa je album, unatoč trajanju i nepredvidljivim strukturama pjesama, iznimno lagano i zahvalno ostvarenje čije se vrline i dubina posebno otkrivaju kroz opeptovana slušanja.

All Them Witches:
Nothing as the Ideal

(New West, 2020.)

Na slično nekonvencionalan način na koji Young Jesus pristupaju indie rocku, nešvilski trio All Them Witches pristupa počesto pretjerano ukočenom i predvidljivom stoner rocku. 'Nothing as the Ideal' njihov je šesti i možda najbolji album. All Them Witches ne robuju rifu kao centralnoj točki pjesme, što je pristup toliko često poguban za ovaj žanr, nego svoju glazbu postavljaju prije svega tako da atmosfera igra ulogu narativnog pokretača. Dodatni plus za bend je bešavno spajanje psihodeličnih i country utjecaja koji mu daju auru svojevrsne 'americana verzije' Pink Floyd. Toj usporedbi u prilog ide i činjenica da je 'Nothing as the Ideal' omeđen brojnim

ambijentalnim umetcima koji slušatelje polako uvode u pjesme. Ne radi se o nepotrebnom popunjavanju minutaže, nego o građenju tenzija koje često izlaze izvan okvira klasičnog, grooveu orijentiranog stoner rocka. Najimpresivnije skladbe albuma prolaze kroz nekoliko različitih faza. Impresivna završnica 'Rats in Ruin', primjerice, počinje kao intimistička akustična balada, idealna za soundtrack neke od budućih sezona 'Pravog detektiva', potom se pretvara u naizgled nepovezani zvučni zid feedbacka i pronađenih zvukova, da bi se potom centralni melodijski motiv ponovno vratio u himničkoj stadionskoj varijanti koja polako 'odlazi u crno'. Glazba idealna za kućno slušanje.

The Flaming Lips:
American Head

(Warner, 2020.)

WAYNE COYNE i njegova družina 'neustrašivih frikova' često upadaju u zamke visokog koncepta. No povremeno im se, naizgled sasvim slučajno, dogodi da se taj koncept preklopi s jednako dojmljivim pjesmama. Prožet utjecajima posthippie psihodelije i countryja, za standarde ovog benda ovo je vrlo 'prizemljen' album. U osnovi polufiktivna autobiografija tematizira odrastanje u Oklahomi u sedamdesetima i djeluje kao zvučni ekvivalent filmovima RICHARDA LINKLATERA. Najveća je vrijednost albuma u lakoći kojom bend uspijeva povezati glazbene utjecaje iz djetinjstva, vlastito glazbeno nasljeđe te stvarne i fiktivne

autobiografske događaje. 'American Head' još jednom potvrđuje Lipse kao jedinstvenu pojavu u svijetu alternativnog rocka posljednjih nekoliko desetljeća – bend izraženog pop-senzibiliteta, sklon apsurdističkim i eksperimentalnim praksama koje ga namjerno subvertiraju. Da su drugačije odigrali, The Flaming Lips su mogli imati puno veću i 'normalniju' karijeru. No da je tako, onda ne bi bilo nekoga tko bi napisao tako lijepu pjesmu o vlastitoj smrti poput 'Mother Please Don't Be Sad'.
■ Karlo Rafaneli

Umjetnički ravnatelj Svjetskog festivala animiranog filma

DANIEL ŠULJIĆ
Animafest će ostati
na svjetskom nivou

Što su prioriteta skorašnjeg 30. Svjetskog festivala animiranog filma – Animafesta i koliko će se program razlikovati od onog koji je bio prvobitno predviđen?

Težište festivala, koji se ove godine održava od 28. rujna do 3. listopada, uvijek je na natjecanju, od kojih je najvažnije natjecanje kratkometražnih filmova, ali i studentskih, hrvatskih i filmova za djecu. O velikom interesu svjedoči brojka od 1800 prijava u sve četiri kategorije, od toga 861 za natjecateljske filmove i 900 za studentske. Od tih filmova prikazat će se po 40 natjecateljskih, studentskih i dječjih filmova, te 19 hrvatskih. Ukupno će biti prikazano preko 300 filmova iz 40 zemalja svijeta, a osim natjecanja, dat ćemo fokus na kinematografiju Mađarske i njene mlade autorice koje su unijele velike novitete u svijet animacije.

Tu su programi Majstori animacije, program hrvatskih klasika iz 1972., proslava 60. godišnjice festivala u Annecyju, Animafest PRO sa znanstvenim skupom Animafest Scanner VII, bogat program za djecu i mlade, kao i brojne izložbe. Nažalost, neke tematske programe morali smo otkazati zbog protuepidemioloških mjera, manjeg budžeta, potresa, ali Animafest će sigurno ostati na svjetskom nivou kao jedan od najznačajnijih festivala uopće u regiji. Jedna od izmjena bit će i manje publike s obzirom na manji broj osiguranih mjesta u dvoranama. Bit će i manje gostiju iz svijeta animacije. Nadamo se da neke zemlje neće u zadnji čas zatvoriti granice svojim građanima da dođu.

Kakav interes publike očekujete?

Posjeta publike je enigma, vidjet ćemo kakva će biti. Odabrali smo kino Studentskog centra jer je to najveća kinodvorana u gradu s preko 1000 mjesta; filmovi će se prikazivati u dvorani &TD-a, dok će se dječji program prikazivati u Kinoteci. Neki filmovi bit će prikazani online u školama, a neki programi bit će prikazivani po zagrebačkim kvartovi-

ma, pri čemu sam zadovoljan posjetom na dosadašnje tri *open-air* filmske večeri kao uvodom u festival.

Okosnica programa ovog, ali i nekih drugih festivala bit će u objektima u krugu SC-a – koliko je to prilika za svojevrsnu kinorenesansu ovog prostora u kojem su počinjali festivali u Zagrebu?

Po mojem mišljenju, SC bi mogao postati kulturni centar koji sada nedostaje gradu. Istina, vlasnik SC-a je Sveučilište, dok je zemljište u vlasništvu Grada koji nema reprezentativan kulturni centar, s više sala i izložbenih prostora, koji bi bio na svjetskom nivou. Kad bi bilo volje Grada, Sveučilišta i države za dogovor i ako Zagreb ima ambiciju biti metropola, velegrad i nekakav relevantan grad na svjetskoj mapi, onda bi pretvaranje SC-a u kulturni centar bilo jedno od rješenja.

■ Nenad Jovanović

KVADRAT

Dokumentarac IVANA RAMLJAKA 'O jednoj mladosti', posvećen uspomeni na preminulog prijatelja, osvojio je Grand prix ovogodišnjih, 29. Dana hrvatskog filma. 'Lijep i tužan film koji zaslužuje svaku preporuku', ustvrdio je kritičar 'Novosti' Damir Radić.

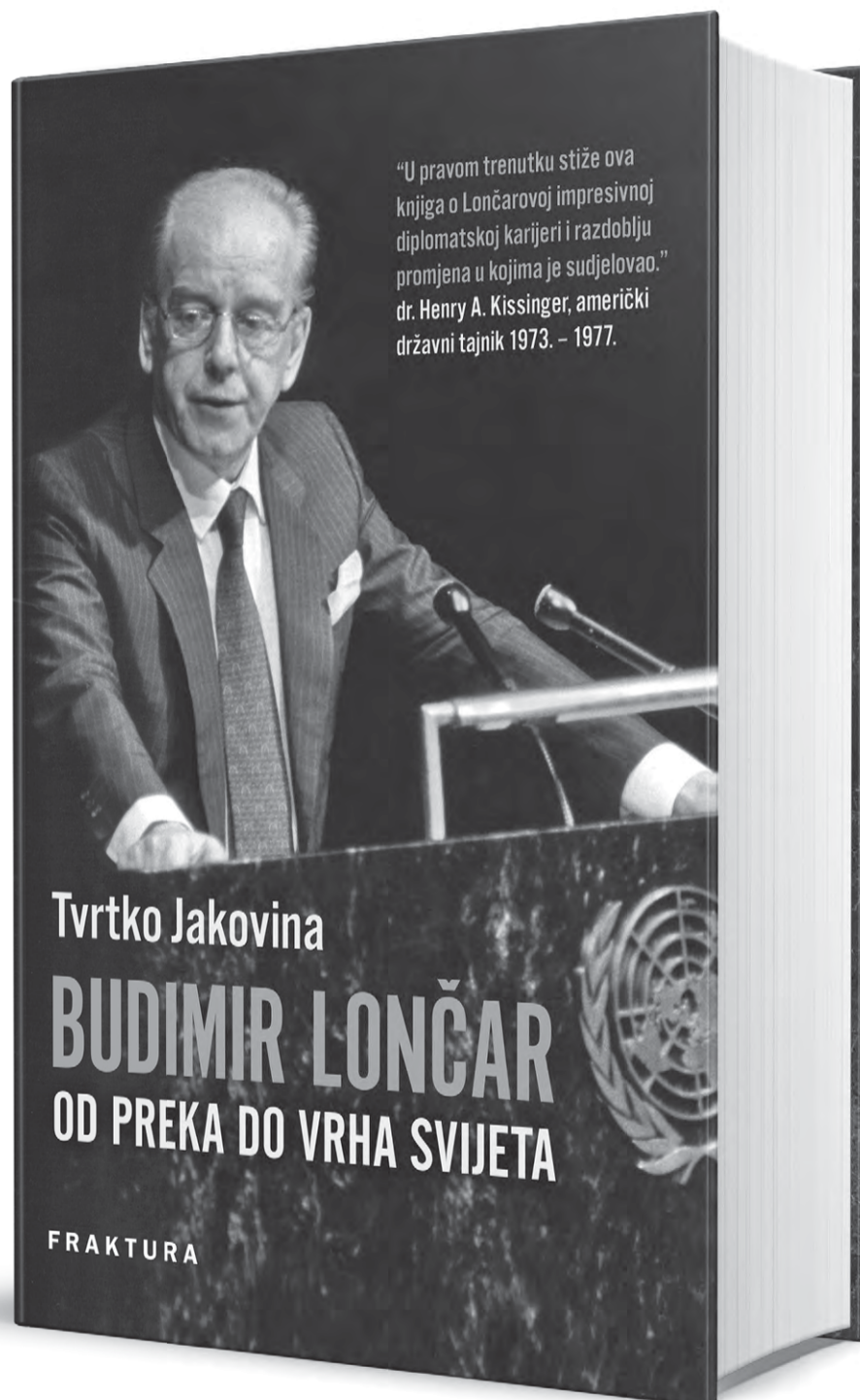
■ B. P.

Tvrtko Jakovina

BUDIMIR LONČAR

OD PREKA DO VRHA SVIJETA

Budimir Lončar –
Od Preka do vrha svijeta
biografija je dalmatinskog partizana, jugoslavenskog diplomata i savjetnika hrvatskih predsjednika, ali i povijest Narodnooslobodilačke borbe, sukoba Tita i Staljina, otvaranja Jugoslavije prema Zapadu, kulturne scene New Yorka pedesetih godina, Indonezije, Pokreta nesvrstanih, Zapadne Njemačke, tragičnih događaja devedesetih godina i naknadnih pokušaja da se prevlada njihovo nasljeđe.

Redovna cijena: 299 kn, **cijena s popustom: 249 kn**

Za narudžbe **do 1. listopada dostava je besplatna** u Republici Hrvatskoj.

Knjiga se može kupiti na www.fraktura.hr, naručiti e-poštom na prodaja@fraktura.hr i telefonom na **01/335-78-63** radnim danom od 8 do 16 sati.

FRAKTURA